

T.C.
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI

**ERUH VE PERVARİ YÖRESİNDE KUTSAL MEKÂN ANLAYIŞI
VE YAYGIN HALK İNANÇLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BAYRAM ERDEMÇİ

VAN-2010

T.C.
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI

**ERUH VE PERVARİ YÖRESİNDE KUTSAL MEKÂN
ANLAYIŞI VE YAYGIN HALK İNANÇLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

BAYRAM ERDEMÇİ

Danışman

Doç. Dr. Hüseyin YILMAZ

VAN-2010

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
KISALTMALAR	
1.GİRİŞ.....	6
1.1 Eruh İlçesi.....	6
1.2 Pervari İlçesi	12
2 ERUH VE PERVARİDE GEÇİŞ DÖNEMLERİ İLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ.....	16
2.1 Doğum İle İlgili İnanışlar Ve Değerlendirilmesi.....	16
2.1.1 Doğum İle İlgili İnanışlar	17
2.1.1.1 Doğum Öncesi ile İlgili İnanışlar.....	16
2.1.1.2 Doğum Esnası ile İlgili İnanışlar.....	21
2.1.1.3 Doğum Sonrası ile ilgili İnanışlar.....	21
2.1.2 Doğum ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi	28
2.2 Evlenme ile İlgili İnanışlar Ve Değerlendirilmesi.....	31
2.2.1 Evlenme ile İlgili İnanışlar	31
2.2.1.1 Evlilik Öncesi ile İlgili İnanışlar.....	31
2.2.1.2 Evlilik Esnası ile İlgili İnanışlar	33
2.2.1.3 Evlilik Sonrası ile İlgili İnanışlar	40
2.2.2 Evlenme ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi	42
2.3 Ölüm ile İlgili İnanışlar ve Değerlendirilmesi.....	44
2.3.1 Ölüm ile İlgili İnanışlar	44
2.3.1.1. Ölüm Öncesi ile İlgili İnanışlar	43
2.3.1.2 Ölüm Esnası ile ilgili İnanışlar.....	46
2.3.1.3 Ölüm Sonrası ile ilgili İnanışlar	48
2.3.2 Ölüm ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi	53
3 ÇEŞİTLİ KONULARLA İLGİLİ İNANIŞLAR.....	55
3.1 Tabiat Olayları İle İlgili İnanışlar	55
3.1.1 Yağmur İle İlgili İnanışlar	55
3.1.2 Şimşek Çakması	57
3.1.3 Ay ve Güneş Tutulması.....	57

3.1.4 Yıldızlarla İlgili İnanışlar	58
3.1.5 Mevsimler.....	58
3.1.6 Nazar Ve Uğurla İlgili İnanışlar	61
3.1.7 Tabiat Olayları İle İlgili İnanışların Değerlendirilmesi.....	62
4. HASTALIKLA İLGİLİ İNANIŞLAR	66
4.1 Yemek Dokunması	66
4.2 Kemik Kırılması	66
4.3 Pis Sivilce	66
4.4 Dut(Tû) Sivilcesi	67
4.5 Siğil.	67
4.6 Terme.....	67
4.7 Sarılık	67
4.8 Kulak Ağrısı	67
4.9 Göbek Düşmesi	67
4.10 Tehnuk.....	68
4.11 Göz Ağrısı	68
4.12 Kaba Kulak.....	68
5 HALK TARAFINDAN İNANILAN BAZI HİKÂYELER	69
5.1 Taş Ekmek Peynirken (Zamane ber nan panır)	69
5.2 Pepuk Kuşu.....	69
5. 3 Kara Karga	70
6. ZİYARET VE ZİYARET YERLERİ İLE İLGİLİ HALK İNANIŞLARI VE DEĞERLENDİRİLMESİ.....	70
6.1 Ziyaret İnancı	70
6.1.1 Eruh Yöresindeki Ziyaret Yerleri İle İlgili Halk İnanışlar	71
6.1.1.1 Sofu Dede.....	70
6.1.1.2 Şeyh Veli Türbesi	71
6.1.1.3 Şeyh Hasan	72
6.1.1.4 Şeyh Muhammed	72
6.1.1.5 Şeyh Muhammed Turkizî.....	72
6.1.1.6 Şeyh Hasan-ı Ers	73
6.1.1.7 Şeyh-ı Zahid	73
6.1.1.8 Şeyh Sadık	73
6.1.2 Pervari Yöresindeki Ziyaret Yerleri İle İlgili Halk İnanışları	74
6.1.2.1 Abdurrahman b. Avf	73

6.1.2.2 Mollâ Ali Reş	74
6.1.2.3 Şeyh Şemseddin	75
6.1.2.4 Şeyhin Hatunu	75
6.1.2.5 Şeyh İbrahim	75
6.1.2.6 Hacı Şeyh Musa	75
6.1.2.7 Şeyh Es'ad-ı Evvel	76
6.1.2.8 Şeyh Abdullah	76
6.1.2.9 Şeyh Es'ad-ı Sâni	76
6.1.2.10 Şeyh Münevver	77
6.1.2.11 Şeyh Cerrah.....	77
6.1.2.12 Kasârâ Çeşmesi	78
6.1.2.13 Seyd Ömer	78
6.2 Ziyaret Yerleri ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi.....	79
SONUÇ	82
BİLİYOGRAFYA	83
Kaynak Eserler	83
Kaynak Kişiler	86
EKLER.....	91
ÖZET	102

ÖNSÖZ

Halk kültürünün en önemli ayağını oluşturan inançlar, bir toplumun manevi zenginliğini ortaya koymada da büyük öneme sahiptir. Her toplumda hayatın belirli safhalarında geçiş dönemleri ve bu dönemlere ait bir takım törenler ve uygulamalar bulunmaktadır. İnsanlar bu geçiş dönemlerinde karşılaştıkları bazı problemler karşısında kendi iç dünyalarını rahatlatacak bir takım şeylere inanmışlar ve problemlerini çözünceye kadar bu inanışlara sığınmışlardır. Bu inanışlar, insanların karşılaştıkları problemler ve onların çözümü şeklinde ortaya çıkmış, nesilden nesile aktarılmıştır. Halk inanışları bir milleti başka milletlerden ayıran pratiklerin başında gelmektedir.

Günümüzdeki teknolojik gelişmeler ve iletişim araçlarının çoğalması, toplumların birçok yeniliklerle karşılaşmasına neden olmuştur. Bundan dolayı toplumların sahip oldukları kültürel değerler, zaman içerisinde farklılıklar göstermiştir. Varlığını devam ettirmek ve geleceğe güvenle bakmak isteyen milletler, ortak değerlerini tespit edip, kültürlerini olabildiğince yaşatmaya çalışmaktadırlar. Çünkü doğum, evlilik ve ölüm gibi adetler, gelenekler zamanla değişikliklere uğrayıp varlıklarını sürdürmektedirler.

Biz de bu çalışmamızda, Eruh ve Pervari yöresinde mevcut olan halk inançlarını gelecek nesillerimize bilimsel metotlarla, objektif ve sağlıklı bir şekilde aktarmayı amaçladık.

Araştırmamız sırasında, bizden yardımını esirgemeyen Eruh ve Pervari halkına ve bana rehberlik eden danışman hocam Doç.Dr. Hüseyin Yılmaz'a teşekkür ederim.

BAYRAM ERDEMÇİ

Van 2010

KISALTMALAR

a.g.e. : adı geçen eser

A.Ü.İ.F.D. : Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi

Bkz. : Bakınız

Bsk : Baskı

Çev.: : Çeviren

F.Ü.İ.F.D. : Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi

M. : Miladi

s. : sayfa

S. : Sayı

T.D.V. : Türkiye Diyanet Vakfı

vb. : ve benzeri

Yay. :Yayınları-Yayınevi

1. GİRİŞ

Araştırmamızın alanı olan Eruh ve Pervari Siirt iline bağlı birer ilçedirler. Araştırmamızda bu iki ilçeyi birlikte ele almamızın nedeni her iki ilçenin hemen hemen aynı kültürel ve coğrafik özelliklere sahip olmalarıdır.

“ Eruh ve Pervari Yöresinde Kutsal Mekân Anlayışı ve Yaygın Halk İnançları” adlı tezimiz, giriş kısmı dışında altı bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Eruh ve Pervari yöresinin tarihi, coğrafi konumu, sosyal yapısı, eğitim ve ekonomi durumu hakkında bilgi verilmiştir.

Tezimizin giriş kısmındaki bilgiler, genel olarak kaynak taraması yapılarak, elde edilmiştir. Diğer bölümlerdeki halk inanışları ile ilgili konular ise, Dinler Tarihi açısından değerlendirilerek incelenmiştir. Tüm bu verilerin toplanması safhasında, mülakat ve gözlem teknikleri esas alınarak, deskriptif metoduyla yazıya geçirilmiştir. Daha sonra bu konuları, Dinler Tarihi ile olan bağlantısını belirtmek için de kaynak taraması yapmak suretiyle değerlendirdik.

Tezimiz genel olarak alan çalışması yapılarak ortaya konulmuştur. Alan çalışmasında ise yöre insanı ile bizzat görüşülerek bilgiler toplanmıştır. Konu ile ilgili mülakat yapılan kişiler bibliyografyada gösterilmiştir.

1.1 Eruh İlçesi

Eruh tarihi, Bahti Aşireti’nin, daha genel anlamda Bahti bölgesinin tarihiyle iç içedir. Bu itibarla Eruh’la ilgili doğrudan bilgi veren kaynaklar yok denecek kadar azdır.¹ Eruh’un kuruluş tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, Eruh M.Ö. 1000 yıllarından itibaren Urartu, daha sonra Med, Pers, Selçuk ve İslam

¹ Bekir Sami Seçkin, *Başlangıçtan Günümüze Siirt Tarihi*, İstanbul 2005, 227.

İmparatorlukları hâkimiyetinde kalmış olup, Yavuz Sultan Selim zamanında bölge ile birlikte Osmanlı topraklarına katılmıştır. Siirt ilinin en eski ilçelerinden biri olan Eruh Hicri 1288, Miladi 1872 tarihli Diyarbekir Salnamesi'nde (yıllıkta) Siirt Sancağı'na bağlı 4 kaza arasında sayılmaktadır. Zilan, Dergül ve Pervari adlarında 3 nahiyenin bağlı olduğu, Hicri 1315, Miladi 1899 tarihli Bitlis Salnamesi'nde; Eruh'un Siirt Sancağı'na bağlı bir kaza olduğu Dergül, Lodi ve Fındık adlarında 3 nahiyesinin bulunduğu kaydedilmekte olup, her iki tarih arasında Pervari Nahiyesi'nin Eruh'tan ayrılarak ayrı bir ilçe haline geldiği anlaşılmaktadır. Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte il olan Siirt 'e bağlı ilçe statüsüne kavuşturulmuştur.

Coğrafi konumu bakımından, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 42derece doğu boylamı, 38derece kuzey enlemi üzerinde yer alan Eruh İlçesi doğusunda Şırnak, batısında Siirt, kuzeyinde Pervari, güneyinde Güçlükönak İlçeleri ile çevrilidir. İl Merkezine 53 Km. uzaklıkta olup, rakımı 1.125 M.dir.

İlçenin yüzölçümü 1.215 Km²'dir. Topraklarının büyük bir bölümü dağlarla kaplı olup, arazi dalgalı ve engebeli bir yapıya sahiptir. İlçe Merkezi güneyinde ve kuzeyinde Güneydoğu Toroslar'ının uzantısı olan sıra dağlar arasında bulunmakta, bu dağlar güneyden ve kuzeyden Şırnak ve Hakkâri Dağları ile birleşmektedir.

İlçenin en yüksek dağları, 2.265 M. yüksekliğindeki Tartı (Tarazın), 2.100 M. yüksekliğindeki Tünek Dağı'dır. İlçenin kuzeyinde bulunan Tartı (Tarazın) Dağı'nda Tarazın ve Çırav, Cevizlik Vadisi'nde Geri ve Kısa Çeşme Yaylaları mevcut olup, bu yaylalar hayvancılık açısından önem arz etmektedir.

Zorava çayı İlçeye bağlı Kuşdalı Köyü, Tatlıpınar Mezrası yakınındaki kaynaktan çıkıp Siirt İl Merkezine bağlı Sağlarca Köyü sınırlarında bulunan Botan Köprüsü'nde Botan Irmağı ile birleşir. Şikefta çayı Eruh'un Görendoruk Köyü, Mir Suyu kaynağından çıkıp Bilgili Köyü Mergi Mezrası yakınlarında Zorava Çayı ile birleşir. Temmuz, ağustos aylarında rejimi düşüktür.

Eruh, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yer almasından dolayı her iki bölgenin de iklimi yaşanmakta olup, genel olarak karasal iklim hüküm sürmekte; kışları sert ve yağışlı, yazları sıcak ve kuraktır geçmektedir. Ortalama yıllık sıcaklık 14-31 derece, ortalama yıllık yağış miktarı ise 67.401 Mm3'tür

İlçe yüzölçümü 1.765 Km2 iken, Güçlükönak Köyü'nün ilçe haline gelmesinden dolayı yüzölçümü 1.215 Km2'de kalmıştır. Bu yüzölçümüyle Eruh İlçesi Siirt ilinin ikinci büyük ilçesidir. 1.215 Km2'lik alan içerisinde İlçe merkezi, 1 bucak, 62 köy (4 göçebe aşireti) ve 23 mezra olmak üzere toplam 85 yerleşim birimi mevcut olup, 62 köy itibariyle Eruh İlçesi Siirt ilinin en çok köyü olan ikinci ilçesidir.

Toplam 62 köyü bulunan İlçenin 31'i ilçe merkezine, 31'i Bağgöze Bucağı'na bağlıdır. Bağgöze Bucağı ile Bağgöze Vadisi'ndeki köyler hariç ilçeye bağlı diğer köyler genellikle dağlık ve engebeli yerlerde dağınık ve birbirlerinden uzak olarak nüfusları itibariyle küçük yerleşim birimleridir.

Eruh ilçesinin genel nüfus yapısı içerisinde aşiretler mevcuttur. İlçeye bağlı "Dudiran", "Garisanı Anmo Şahin", "Garisanı Habeş" ve "Soran" olmak üzere köy tüzel kişiliğine sahip, ancak yerleşim yeri sabit olmayan dört aşiret bulunmaktadır.

İlçe köylerinin hiçbirinde belediye teşkilatı yoktur. İlçe merkezinde 5.929, köylerde 21.380 kişi olmak üzere, ilçede toplam 27.309 kişi yaşamaktadır. İlçe merkezi bir mahalleden oluşmaktadır.

Kent ve kırsal kesimde yaşayan halk dini inançlarına bağlıdır. Düğünler dışında eğlence hayatı yok gibidir. Aileler kalabalıktır. Pederşahi aile yapısı içinde çocuklar evlenseler bile ailenin ve onun sosyal, kültürel ve ekonomik çevresinin içinde kalırlar. Kadının söz hakkı fazla yoktur. Ağa, şeyh, aşiret reisi gibi kişilerin etkisi fazladır.

Evler, mahalli malzemeden, genellikle toprak damlı olarak yapılmıştır. İlçe merkezinde kısmen betonarme binalar yapılmaya başlanmıştır. Köylerin tamamında elektrik mevcuttur. Yine meskûn köylerin tamamında telefon bulunmaktadır.

Eruh ilçesinde canlı bir ekonomik yapı bulunmamaktadır. Eruh, dört yanı dağlarla çevrili ve engebeli bir arazi üzerine kurulu bir ilçedir. Eruh'un böyle bir arazi üzerine kurulmuş olması tabii ki ekonomik yapısını belirleyici bir unsur olmuştur. Eruh halkının büyük çoğunluğunun küçükbaş hayvancılıkla uğraştığını söyleyebiliriz. Tarıma elverişli arazilerin az olması, bu arazide yapılan tarımın ancak evin ekmek ihtiyacını karşılayacak bir düzeyde olmasından dolayı, tarım ticari bir gelir kaynağı olarak görülmez. Eruh'un küçükbaş hayvancılıktan sonra en büyük gelir kaynağı fıstık yetiştiriciliğidir. Bu arada küçük çapta üzüm bağları da halkın geçim kaynakları arasındadır.

Eruh'ta terör ortamının olmadığı dönem içerisinde yaklaşık olarak, 30.000 küçükbaş hayvan, yaklaşık 500.000 adet fıstık ağacının Eruh halkı için, büyük bir geçim kaynağı olduğu söylenebilir. Fakat ekonomisi tarıma ve hayvancılığa dayalı olan Eruh kapalı bir havza haline gelince küçükbaş hayvancılığın ihtiyacı olan otlak ve meraya hayvanların getirilmemesi en önemli gelir kaynağını ortadan kaldırmaya başlamıştır.

Fıstık için de aynı şeyleri söyleyebiliriz. Fıstık yetiştirilme sürecinde bakıma ihtiyacı olan bir ağaçtır. Bakımın yapılmaması ve fıstık bahçelerine gidilememesi sebebiyle ikinci önemli gelir kaynağı olan bu işte ekonomik anlamda halkın zor duruma düşmesine sebebiyet vermektedir. Ekonomik gelir kaynaklarının ortadan kalkmasıyla birlikte ortaya çıkacak durum göç olgusudur. Eruh halkının da büyük bir çoğunluğu zor olan bu ekonomik şartlardan dolayı metropol konumundaki İstanbul, Adana ve Mersin gibi yerlere yoğun bir şekilde göç etmektedirler. Sanayi toplumlarında yüksek düzeyde verim ve doğal koşullara bağlı olmadan oluşturulan ekonomik anlayış, bu toplumların ekonomik gelir noktasında belirleyici bir konuma getirmektedir.

İlçe ekonomisi genelde tarım ve hayvancılığa dayanır. İlçenin yüzölçümü yaklaşık olarak 1.140 Ha.'dır. İlçe arazisinin %28'i dağlık, %30'u yayla, %24'ü ova ve %18'i dalgalı arazi türündedir.

İlçede önemli tarımsal ürünler mercimek, nohut, kuru fasulye, susam ve çeltik ekimi de az miktarda yapılmaktadır. Ayrıca, kabak, salatalık, sarımsak, kavun, karpuz ekimi de yapılmaktadır. Bağcılıkta ilçe ve köylerde ekim bir hayli fazladır. Elde edilen üzümün % 80'i pekmez yapılarak tüketilmektedir.

İlçe genelinde 14 ilköğretim okulu, 1 yatılı ilköğretim bölge okulu (YİBO) ve 1 lise bulunmaktadır. Okuma-yazma oranı çok düşüktür. Özellikle bu oran kadınlar arasında daha da düşüktür. 1982 yılında faaliyete geçen İlçe Halk Kütüphanesi'nde 7.000'e yakın kitap bulunmaktadır.

İlçenin 1997 nüfus sayımına göre nüfusu 15.012, merkez nüfusu ise 6.580'dir. Terör eylemleri, ekonomik ve sosyal yetersizlik köylerden şehirlere göçe sebep olmakta, göç eden vatandaşlar sürekli ikamet etmek üzere; Adana, Mersin, Manisa, Denizli, İzmir, Aydın, İstanbul, Siirt illerine ve Erüh ilçe merkezine yerleşmektedirler.

Ayrıca, ilçe ekonomik bakımdan kendi kendine yeterli olmadığından yaz-kış nüfusu değişmektedir. Yaz aylarında çalışmak üzere köylerin yetişkin erkekleri bölge dışına gitmektedir. Kış aylarında ise tekrar köylere dönmektedirler.

İlçe il merkezine 54 Km. asfalt yolla bağlıdır. Bu yolun Ilısu Barajı altında kalacak olması nedeniyle yeni güzergâh Botan Barajı'nın bulunduğu bölgeden tespit edilmiş olup, yol çalışmaları devam etmektedir. Köy yollarının standardı çok düşüktür. Özellikle kış aylarında ulaşım temel problem olmaktadır. Meskûn köylerden sadece bir tanesinde telefon yoktur. Yine meskûn köylerin hepsinin elektriği vardır.²

² Siirt Valiliği Yayınları, *Siirt İl Yıllığı*, Ankara 1998, 232-240.

1.2 Pervari İlçesi

MÖ. 550'lerde Perslerce, sonra da Makedonyalılarca işgal edilen yöre MÖ.306'da Selökid Krallığı sınırları içinde kaldı. MÖ.129'da Partlar'ın eline geçen Pervari, MS.77'de Roma İmparatorluğu'na katılmıştır. IV. ve V. yüzyıllarda Bizanslarla Sasaniler arasında el değiştiren yöre 700'lerde Arap etkinliğine girdi. 1243'te Moğollarca işgal edildi. 1514'te Osmanlı topraklarına katıldı. Pervari, Osmanlı İmparatorluğu zamanında Tanzimat'tan sonra 1852'de Siirt Sancağı'nın Eruh Kazasına bağlı bir nahiye olarak mülki taksimatta yer almıştır.³ Cumhuriyetten önce 1871 yılında kaza durumuna getirildiği⁴ belirtilmiştir. Şemsettin Sami 1890'ların Pervari'sini şöyle anlatır: Bitlis Vilayeti Siirt sancağına bağlı bir kaza olan Pervari'nin Dastügüm, Zırha ve Dergül adlı 3 nahiyesi ve 60 köyü vardır.⁵

Pervari ilçesi, Botan çayı üzerinde ve Herakol dağının kuzey eteklerinde kurulmuş eski bir kasabadır. Siirt'in 100 kilometre doğusunda bulunan Pervari'nin denizden yüksekliği 1000 metredir.⁶ Pervari Siirt ilinin kuzey-doğusuna düşer. İlçenin doğusunda Hakkâri ve Van illeri, batısında Şirvan ve Eruh ilçeleri, kuzeyinde Van ili ve güneyinde Şırnak ili bulunur. İlçenin yüzölçümü 1.305 km'dir. İlçe merkezi il merkezine 91 km'lik yolla bağlıdır.⁷ Ancak ilçeye diğer bir ulaşım yolu olarak bilinen; 75 km'lik Şirvan Pervari yolu, yaz yolu vasfındadır.

Siirt'in dağlık arazi oranı en yüksek ilçesi Pervari'dir. Yüzölçümünün 1.299.000 dekarı(%99,5) dağlık, 2.000 dekarı yayla, 1.500 dekarı ova ve 2.000 dekarı dalgalı arazidir.

İlçenin başlıca dağları: doğuda Siirt-Hakkâri sınırında Korkandil Dağları(2821 m.).Güneyde Pervari – Şırnak sınırında Yazlıca Dağı(Harakul D.2943 m.), merkez bucağına bağlı yaprak tepe köyünün 7 km kuzeydoğusunda

³ Siirt Valiliği,*Siirt'te Tespiti Ve Tescili Yapılmayan Kültür Varlıkları*, “Siirt: Siirt Valiliği Yayınları”,2003, 80.

⁴ Cumhur Kılıçcioğlu, *Her yönüyle Siirt*, Ankara 1992, 59.

⁵ Kılıçcioğlu, *a.g.e.*,59.

⁶ Cumhur Kılıçcioğlu, *Tarihi Ve Turistik Değerleri İle Siirt*, Yenilik Basım Evi, İstanbul 1996, 25.

⁷ *Yurt Ansiklopedisi Türkiye*, İl İl Dünyü Bugünü Yarını, Anadolu Yayıncılık, İstanbul 1982-1983,cilt:9, 6717.

Katı Dağı(Katu D.), 14 km. kuzey batısında Daz Tepe(Keleantanos T.), 3 Km güney batısında Dolu Dağı(Çesalı D.), ilçenin batısında yeniaydın köyünün 10 km. güney doğusunda Kar Tepe (Kalevine t. 2812 m.), dört km güneybatısında Çelebi Dağı (Çelibesan D. 2070 m.), sekiz km. batısında Uzunca Dağ(Girikustuna D. 1859 m.) ve Çukur Köyü'nün 2 km güneyindeki Belen Dağı(Serfi Dağı)'dır.Yayla olarak Çemikari ve Çeman yaylaları sayılabilir. İlçenin Belenoluk ve Şeyh Cerrah adlarında iki ılcası ve Tuzcular(Serhal) köyünde bir tuzlası vardır.

İlçenin başlıca suyu Botan çayı olup, Güleçler köyü yakınında Çatak ve Bahçesaray(Müküs) derelerinin birleşmesinden meydana gelmiştir. Bu çaya karışan başlıca kollardan biri Kilis suyudur. Derin vadilerden hızla akan Botan Çayı'ndan tarımda yararlanmak mümkün değildir.

İlçede yayla iklimi hâkimdir. Bu yüzden yazın şiddetli sıcaklar olmaz. Yıllık ortalama yağış 650 mm. civarındadır. En fazla ısı 38 dereceyi ve en az ısı -17 dereceyi bulur. Ortalama ısı 11,2 derecedir. Hâkim rüzgârlar güney ve batıdan eser.⁸

Pervari ilçesinde halkın geçim kaynağı önemli ölçüde tarım ve hayvancılık olup, bunun yanında Siirt fıstıkçılığı ve bal üretimi de önemli geçim kaynağı haline gelmiştir. Hayvancılık alanında ise küçükbaş hayvancılık yaygındır. Kaymakamlıkça halkın ekonomik düzeyinin artırılması için seracılık, arıcılık ve koyunculuk projeleri geliştirilerek halkın bu konuda bilgilendirilmesi sağlanmıştır.

İlçe oldukça dağlık olmakla birlikte çeşitli yükseltilerde ova ve platolara da rastlanmaktadır. İlçe merkezinin denizden yüksekliği 1380 metredir, ancak ilçenin rakımı kuzeyinde yer alan Botan Vadisi'nde 600 metreye kadar düşmektedir. Dik yamaçlarla çevrili olan Botan Vadisi'nde yükseklikler ani farklılıklar oluşturmaktadır. Pervari ilçesinde Genellikle yazlar sıcak ve kurak, kışları soğuk ve kar yağışlıdır. Botan Vadisi'nin özel bir iklimi vardır. Bu iklimin meydana getirdiği bitki örtüsü ise şu şekildedir: Üst florayayı; meşe türleri, titrek kavak, menengiç (bittim), ardıç, alıç, ahlât, ceviz v.s. alt florayayı ise geven, yonca, yabancı gül,

⁸ Siirt Valiliği Yayınları,*Siirt İl Yıllığı*, Siirt 1967, 154.

böğürtlen, kenger, kekik, sığır kuyruğu, sakız, ılgın, sütlegen, çayırotu v.s. teşkil eder.⁹

Pervari ilçesinin ekonomisini büyük oranda tarımsal faaliyetler oluşturmaktadır. Bunun için tarımsal faaliyetlere özel ilgi gösterilmekte ve yeni ürünler yetiştirilmesi için çalışmalar yapılmaktadır. Bunların başında kaymakamlığında katkılarıyla kültür mantarı üreticiliği gelmektedir. Siirt fıstığı ve nar yetiştiriciliği içinde yeni yeni fidanlar dikilmektedir.

İlçe arazisinin % 50'si dağlık, % 15 'i yayla, %25'i düzalan, %10'si dalgalı arazi türündedir. Toplam ziraat alanı 20.000 hektar üretim yapılan arazi 14.574 hektar nadasa bırakılan ve marjinal arazi 5.426 hektardır. Tarımsal faaliyetler çerçevesinde buğday, arpa gibi hububat ürünleri, baklagiller, yem bitkisi ve sebzenin yanı sıra meyve olarak da üzüm, nar, şeftali, kayısı, ceviz gibi ürünlerde yetiştirilmektedir.

Yörede hayvancılık da başlı başına bir geçim kaynağı olarak görülmektedir. Aileler diğer ekonomik faaliyetlerin yanı sıra hayvancılıkla da meşgul olmakta ve geçimleri için kazanç sağlamaktadırlar. Pervari'de küçükbaş hayvancılık ağırlık göstermektedir.¹⁰

Arıcılık son yıllarda Pervari ilçesinin önemli geçim kaynakları arasında yer almaktadır. Bölgede oldukça fazla çiçek çeşidi olduğu için burada yetiştirilen bal da çok değerlidir. Pervari balı Türkiye çapında değer kazanmış önemli ballardan bir tanesidir. Kaymakamlık arıcılığı geliştirmek için halkı bilgilendirmektedir. Arıcılık eski ve yeni usullerle yapılmaktadır. Pervari balı doğanın saf özlerini barındıran şifa kaynağıdır. Günümüzde katkı maddelerinin karışmadığı nadir besinlerdendir. Bu hasleti onu haklı bir üne kavuşturmuştur. Gerek rengi gerekse kokusu ve tadıyla ülkemizde Anzer balından sonra aranılan bir baldır. Pervari'nin zengin florasından beslenen arılar doğal olarak örülmüş sepetlere nakşederler balı. Pervari balının

⁹ [http://www.siertkultuzizm.gov.tr/Belge Göster.](http://www.siertkultuzizm.gov.tr/Belge_Goster)

¹⁰ *Türkiye de Beldeler Turizm Siirt*, 99-101.

Osmanlı mutfağında da kullanıldığı bilinmektedir. Pervari balı 2003 yılında Türk patent enstitüsü tarafından tescil edilmiştir.¹¹

¹¹ Siirt Valiliği Yayınları (Yayın Yönetmeni Hıfzullah Eryeşil), *Beyaz Kent Siirt.*, Saner Basım Sanayi, Ankara 2007.

2. ERUH VE PERVARİDE GEÇİŞ DÖNEMLERİ İLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ

İnsan yaşamının doğum, evlenme ve ölüm olmak üzere başlıca üç önemli geçiş dönemi vardır. Bu dönemlerin her birinin çevresinde birçok inanç, adet, tören, ayin, dinsel ve büyüsel özlü işlem kümelenerek bağlı bulundukları kültürün beklentilerine ve kalıplarına uygun bir biçimde şekil almaktadır. Bunların hepsinin amacı da ferdin bu geçiş dönemindeki yeni durumu belirlemek, kutsamak, kutlamak, aynı zamanda da kişiyi bu sırada yoğunlaştığına inanılan tehlikelerden ve zararlı etkilerden korumaktır.

2.1. Doğum İle İlgili İnanışlar ve Değerlendirilmesi

Geçiş dönemlerinden ilki olan doğum, her zaman mutlu bir olay olarak kabul edilmiştir. Dünyaya gelen her çocuk sadece ana babasını değil, aynı zamanda akrabaları, komşuları, soyunu da sevindirmiştir. Çünkü her doğum ailenin, akrabaların sayısını artırmaktadır. Özellikle küçük topluluklarda ve etnik gruplarda aileler, nüfuslarının çokluğu oranında kendilerini güçlü ve dayanıklı hissettirmektedirler. “Çocuk ocağı tüttürür” sözü de toplumun bu konudaki değer yargısını açığa vurmaktadır. Doğum kadına duyulan saygınlığı artırdığı gibi, onun aile, akraba içindeki yerini de sağlamlaştırır. Baba ise evlat sahibi olmakla hem geleceğe güvenle bakar, hem de dostları ve akrabaları yanında saygınlık kazanmış olur. Doğum olayı hem kadın hem de erkek için toplumsal açıdan önem taşımakta, her ikisine de grup içerisinde saygınlık ve yeni bir statü kazandırmaktadır. Çünkü çocuğu olmayan kısır kadın, grup içerisinde ne kadar ezikse, çocuğu olmayan erkek de aynı derecede rahatsızdır. Bu nedenle doğum ve çoğalmayı engelleyen bir takım olumsuzlukların önüne geçmek için gereken yasaklar ve uygulamalar günümüzde geçerliliğini korumaktadır.¹²

¹² Sedat Veysi Örnek, *Türk Halk Bilimi*, Ankara2002, 131.

2.1.1 Doğum İle İlgili İnanışlar

Eruh ve Pervari de doğum ile ilgili inanışları doğum öncesi, doğum esnası ve doğumdan sonrası olmak üzere üç başlık altında inceleyeceğiz.

2.1.1.1 Doğum Öncesi İnanışlar

Gelinin gittiği yerde sevilmesi ve saygınlık kazanması için, erkeğin gözüne girmesi ve soyunu devam ettirmesi için doğum yapması gerekir. Kısır kadın toplumun tümünde ezilir, aşağılanır ve hor görülürken bu durumun kırsal kesimde daha fazlalaştığı görülür. Bundan dolayı da kısır kadınlar kısırlığı ortadan kaldırmak için çeşitli çarelere başvurmaktadır. Kısır olan erkek veya kadın birtakım tedavilere başvurur. Yöre halkı kısırlığı çeşitli nedenlere bağlar.

Bu nedenleri şöyle sıralayabiliriz:

Kısırlık, hastalıktan olabilir.

Kısırlık, irsi olabilir.

Kısırlık, doğuştan olabilir.

Kısırlık, muska ve büyüden olabilir.¹³

Düğünde, damat gerdek odasına girmeden önce, art niyetli kimselerin büyü ile bir ip bağlayarak, erkeği bağlamasından kaynaklanabilir.

Evli çiftleri kıskanan kimselerin, nazarının değmesinden olabilir.¹⁴

Yukarıda sıraladığımız kısırlığın nedenlerinden dolayı, yörede, evli çiftler, çocuk getirmek için değişik uygulamalarda bulunurlar. Yöre halkı yörede bulunan hekimlere gider ve hekimlerin verdiği birtakım bitkisel ilaçlarla tedavi edilirler. Yada hocalara gidip, hocanın uyguladığı birtakım yöntemlerle: okuma, üfleme ve muska yoluyla bu sorunun giderileceğine inanılır. Yöre halkından biriyle yaptığımız söyleşide çocuğu olmayan kadın, muska için hocanın yanına gider. Kendisinin çocuğunun olması için, hocadan bir muska yapmasını ister. Hoca da, kendisine bir muska yapar ve kadına, bu muskayı boynuna asmasını söyler. Bunun dışında,

¹³ Halime Kaçmaz, 1933 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Ormandalı Köyünde İkamet Etmekte.

¹⁴ Ayşe Elçiçek, 1928 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Kuşdalı Köyünde İkamet Etmekte.

kendisine yedi parça muska yazar ve hoca kadından şunları yapmasını ister; her cuma günü uyku vakti geldiğinde, o yedi parçalardan birini, temiz bir su ile silecek ve o sudan, kadın ve kocası içecek. Sonra erkek yatağına girip uzanacak. Kadın da odanın içinde, yüz adım yürüyecek, sonra kadın da yatağına girip ilişkiye girilecek. İlişkidenden sonra kadın, on beş dakika süreyle, sırt üstü kalacak. Daha sonra bu yapılanlar, yedi hafta üst üste, her cuma günü tekrar edilecek. Böylece bu uygulamadan sonra, çocuğun olacağına inanılır.¹⁵

Yörede çocuğu olmayan çiftler, kutsal kabul edilen bazı ziyaretlere giderler. Oralarda kurbanlar kesilir ve dua edilir. Çocuk sahibi olmak isteyen çiftler, genelde Eruh'ta, Çetinkol köyünde bulunan Sofu Dede, Şeyh Muhammed Türküz ve Şeyh Muhammed ziyaretlerine giderler.¹⁶ Pervari'de ise; sahabe olduğuna inanılan Abdurrahman b.Avı türbesi ve Karasungur köyünde bulunan Mele Aliye Raş ziyaretlerine gider, burada kurbanlar keser ve dua ederler.¹⁷

Pervari de yaptığımız söyleşide, çocuk sahibi olmak isteyen çiftler; Pervari'nin Karasungur Köyünde bulunan Mele Aliye Raş türbesine gelir, burada bir kurban keser ve türbenin yanında yatar. Eğer türbenin yanında uyursa, çocuğunun olacağına inanılır.¹⁸

Yeni evlenen çiftler, çocuğunun olup olmayacağına veya kaç tane çocuğunun olacağını öğrenmek için, Pervari'nin Beğendik köyü camisine gider. Camide bulunan kuletneye, tası suya daldırır. Tasa kaç tane çakıl taşı gelirse, o kadar çocuğunun olacağına inanılır. Eğer tasa çakıl taşı gelmezse, çocuğunun olmayacağına inanılır.¹⁹ Ayrıca yörede, köpeğin yattığı yere gidip oturan kadının, çocuğunun olmayacağına inanılır.

¹⁵ Güli Elçiçek, 1938 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Payamlı Köyünde İkamet Etmekte.

¹⁶ Hatice Güneş, 1957 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Kuşdalı Köyünde İkamet Etmekte.

¹⁷ Ali Kaya, 1934 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari'de İkamet Etmekte.

¹⁸ Azime Elik, 1933 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari'de İkamet Etmekte.

¹⁹ Sahar Elik, 1964 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari'de İkamet Etmekte.

Yörede, erkek çocuk sahibi olmak isteyen çiftler, hocanın yanına gider. Hoca da onlara, Kehf süresinin tamamını yazar ve muska haline getirir. Bu muskanın, taşınması gerektiğini söyler. Böylece, erkek çocuğunun olacağına inanılır.²⁰

Yörede, çocuk sahibi olmak isteyenlerin, başvurduğu bu yöntemler, daha çok köylerde veya hastaneye gitme olanağı olmayanlarda devam etmektedir. Hastaneye gitme olanağı olan insanlar doktora gitmektedir.

Hamile kadınlarda, doğacak olan çocuğun gelişimini tamamladığı sırada, yaptığı işlerin, yediği ve içtiği şeylerin, çocuğu etkilediği inancı çok yaygındır. Bu nedenle hamile kadın, çok dikkatli olur. Anne, ibadetlerinde daha titiz olur, sürekli dualar okur ki çocuk inançlı, hayırlı bir insan olsun. Ayrıca anne, sürekli abdestli olmaya çalışır. Bunun nedeni, kendisini ve bebeğini, nazardan ve kötülüklerden korumaktır. Çünkü inanca göre; abdestli olan kimseye, nazar değmez, şeytan ve cin gibi varlıklar zarar vermez.²¹

Anne adayının, hamilelik esnasında yediği ve içtiği şeylerde çok önemlidir. Bu dönemde özellikle; süt, peynir, yoğurt, yumurta gibi vitamin değeri yüksek yiyecekler yediğinde, hem kendi bünyesi sağlıklı ve kuvvetli olur hem de doğacak çocuk, sağlıklı ve güzel olur. Ayrıca hamile kadının canı, her an değişik yiyecekler isteyebilir, buna halk arasında “aşerme” denir. Hamile kadın, canı istediği şeyi yiyemezse, bunun çocuğa yansıtacağı ve doğacak çocuğun vücudunda, benler ve lekeler çıkacağına inanılır.²²

Bunun gibi yöre halkı, anne adayının yediği şeylerin çocuk üzerinde etki yapacağına inanır. Anne adayı; süt, peynir, yoğurt, yumurta vb. vitamin değeri yüksek gıdalarla beslenirse çocuk sağlıklı ve güzel olur. Süt içerse çocuk beyaz tenli olur. Çay içerse çocuk siyah tenli olur.²³ Soğan ve sarımsak yerse, çocuk hırçın,

²⁰ Vahide Kaya, 1939 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari’de İkamet Etmekte.

²¹ Esmâ Ako, 1948 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Yukarı Balcılar Köyünde İkamet Etmekte.

²² Fatma Güneş, 1936 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Üzümlük Köyünde İkamet Etmekte.

²³ Hacer Aybek, 1946 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Görendoruk Köyünde İkamet Etmekte.

sinirli ve yüzü asık olur. Hamile kadın sakız çiğnerse, doğacak çocuğun ağzının salyalı olacağına inanılır.²⁴

Yöre halkı çocuğun, anne karnına düştüğü ilk gün ve ayın ile çocuğun doğduğu gün ve ayın, çocuk üzerinde birtakım etkiler yaptığını inanır:

Pazartesi ve salı günü anne karnına düşen çocuğun, çok iyi ve salih bir insan olacağına inanılır.

Çarşamba günü anne karnına düşen çocuğun, devamlı adil ve haksızlığa tahammülü olmayan biri olacağına inanılır.

Perşembe günü anne karnına düşen çocuğun, devamlı hüznü ve içine kapanık olacağına inanılır.

Cuma günü anne karnına düşen çocuğun, salih ve âlim bir insan olacağına inanılır.

Cumartesi anne karnına düşen çocuğun, iyi ahlaklı ve sakin bir insan olacağına inanılır.

Pazar günü anne karnına düşen çocuğun ise, salih bir insan olmayacağına, kötü bir insan olacağına inanılır.²⁵

Çocuğun, belirli gün ve aylarda ve mübarek gün ve gecelerde doğmasının, onun üzerinde bir takım etkiler yapacağına inanılır. Cuma günü doğan çocukların âlim olacağına, ramazan ve kurban bayramlarında doğan çocukların sevinçli olacağına inanılır.²⁶

Mübarek gün ve gecelerde ve aylarda doğan çocuklar, genellikle doğduğu zaman dilimiyle ilgili isimler, verilir. Bayramlarda doğan çocuklara Bayram, Kadir gecesinde doğan çocuklara Kadir, Ramazan ayında doğan çocuklara Ramazan, Recep ayında doğan çocuklara Recep, Şaban ayında doğan çocuklara Şaban, Cuma gününde doğan çocuklara Cuma ismi verilir.²⁷

²⁴ Rakiye Kayar, 1953 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Dikboğaz Köyünde İkamet Etmekte.

²⁵ Halit Elçi, 1943 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Görendoruk Köyünde İkamet Etmekte.

²⁶ Abdulhamit Acar, 1965 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Belenoluk Köyünde İkamet Etmekte.

²⁷ Derviş Aybek, 1945 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Görendoruk Köyünde İkamet Etmekte.

Kadın hamile kaldığında, ailede bir coşku ve sevinç yaşanır. Çünkü doğan çocukla, ailenin soyunun devam ettirileceği için bir bayram coşkusu yaşanır. Ayrıca hamile kadının doğuracağı çocuğun cinsiyetinin ne olduğu bütün topluluklarda merak konusu olmuştur. Buna yönelik olarak insanların geleceği bilme isteği hamilelik sırasında da etkisini göstermiş ve bu istek bu konudaki batıl inançların ortaya çıkmasına kaynaklık etmiştir.²⁸

Yöre halkının, erkek egemen bir toplum olması, aşiretçiliğin olması, geçiminde tarım ve hayvancılığa dayanmasından dolayı, doğacak çocuğun erkek olması çok önemlidir. Öyle ki, çocuğunun erkek doğduğunu çocuğun babasına müjdeleyen kişiye, bir koyun hediye olarak verilir.²⁹ Bundan dolayı da aile, bir takım inanç ve uygulamalarla doğacak çocuğun cinsiyetini öğrenmeye çalışır.

Hamile kadının karnı, sağ tarafta daha çok beliriyorsa erkek, sol tarafta beliriyorsa, kız olacağına inanılır. Hamile kadının yüzü, çilleşip çirkinleşirse çocuk kız, güzelleşirse oğlan olur. Hamile kadının karnı, göbeğinin üstüne doğru büyürse erkek, göbeğinin altına doğru büyürse kız olur. Çocuk anne karnında hareketli olursa erkek, az hareketli olursa kız olur.³⁰

Hamile kadın, hamileliği boyunca tatlı yiyeceklere istek duyuyorsa; doğacak çocuğun erkek olacağına, ekşi yiyeceklere istek duyuyorsa kız olacağına inanılır. Hamile kadın, gökyüzünde ayın görüldüğü gün ve gecelerde doğum yapacaksa erkek, diğer günlerde doğacaksa kız olacağına inanılır. Hamile kadın, rüyasında boncuk ve bilezik görürse, doğacak çocuğun kız, tabanca veya bıçak görürse erkek olacağına inanılır.³¹

²⁸ Sedat Veysi Örnek, *a.g.e*, 136.

²⁹ Hüseyin Ete, 1954 Eruh Doğumlu, İlkokul, Görendoruk Köyünde İkamet Etmekte

³⁰ Halim Yılmaz, 1940 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Görendoruk Köyünde İkamet Etmekte.

³¹ Azime Aydemir, 1945 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari'de İkamet Etmekte.

2.1.1.2 Doğum Esnası İle İlgili İnanışlar

Doğumun kolay ve çocuğun sağlıklı bir şekilde doğması için, yapılan inanış ve uygulamalar vardır. Doğum anı geldiğinde, genellikle yörede, doğum için çağrılan tecrübeli bir bayan tarafından yaptırılır.

Doğumun kolay olması için, bazı uygulamalar yapılır. Hamile kadın, sıcak suya oturtulur. Sık sık hamam yaptırılarak, kadının karın kaslarının gevşemesi sağlanır. Kadının doğumu zor olursa, kadının kocası çağırılarak, elini kadının sırtına konması istenir. Eğer kocası, uzak bir yerdeyse, kocasının elbiselerinden biri, kadının sırtına koyulur. Doğumu zor geçen kadınlar için, imamdan faraç ezanı okuması istenir. Böylece, doğumun kolay olacağına inanılır.³²

2.1.1.3 Doğum Sonrası İle İlgili İnanışlar

Doğum olayı gerçekleştikten sonra, bebeğin göbeği kesilir. Bu kesme işlemi, göbek bağı ekmeğin üzerine getirilerek kesilir. Böyle yapılmasının nedeni; bebeğin iştahının açılacağına olan inançtır. Kesilen göbek, bebeğin yastığının içine koyulur. Böylece çocuğun, göbeğinin çabuk iyileşeceğine inanılır.³³

Çocuk, doğumdan üç namaz vaktinden sonra emzirilir. Doğumdan hemen sonra, bebek tuzlu su ile yıkanır. Böylece, bebeğin vücudunun dirençli olması ve bedeninin çok terli olmaması, amaçlanır. Daha sonra, bebeğin gözüne sürme çekilir.³⁴

Çocuk doğduktan sonra, ilk üç gün içerisinde, çocuğa isim verilir. İsim verme, imam veya aile büyüklerinden biri, tarafından yapılır. İsim vermek için, önce sağ kulağına ezan, sol kulağına da kamet okutulur. Sonra, çocuğa verilecek isim, üç defa tekrar edilir.³⁵ Eskiden çocuklara, çabuk isim verilmezdi. İsim yerine, guri

³² Ano Acar, 1929 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari’de İkamet Etmekte.

³³ Kumri Ete, 1941 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari’de İkamet Etmekte.

³⁴ Ayşe Toprak, 1944 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Dikboğaz Köyünde İkamet Etmekte.

³⁵ Hatice Şen, 1930 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Dikboğaz Köyünde İkamet Etmekte.

(kurt), mışku (fare), maru (yılan) gibi değişik lakaplar, takılır. Ta ki, çocuk büyüyünceye kadar, daha sonra yeni isim verilirdi. Bunun nedeni, eskiden çocuk ölümlerinin çok olması, çocuğa, başta gerçek ismi verilirse, çocuğun öleceğine olan inançtır.³⁶

Yeni doğan çocuklar için, ilk kırk gün çok önemlidir. Kırk günü doldurmayan çocuklara “kırklı çocuk “ denir. Halk arasında “çocuğun kırkı çıkmadı” “çocuğun kırkı çıktı mı?” gibi sözler söylenir. Kırk basmasının, doğumdan sonra kırk gün içerisinde gerçekleştiğine, kırk gün geçtikten sonra, gerek annenin ve gerekse bebeğin güvende olduğuna ve böylece kırk basması tehlikesinin atlatıldığına inanılır.

Çocuğa kırklığın basmaması için, yörede bir takım inanış ve uygulamalar vardır. Bunlar:

Doğumdan itibaren, ilk kırk gün boyunca çocuk evden dışarı çıkarılmaz.

Çocuk kırkı çıkana kadar, herkese gösterilmez çünkü nazar değebilir.

Kırklı çocuklar yan yana getirilmez, kırkları basabilir.

Doğumun ilk üç gününde, çocuğun yastığının altına makas konur.³⁷

Bebeklerin bileğine, siyah ve beyaz boncuk takılır. Çünkü siyah beyaz boncuk bebeğin bileğine takılmazsa, cinlerin gelip çocuğu emzireceğine inanılır.³⁸

Doğumun üçüncü gününde, bebeğin kırkının ağır kısmının kaldırılması için bebek yıkanır. Bebek yıkanırken, yıkayan kişi bir elini çocuğun üzerinde havaya doğru tutar diğer eliyle de çocuğun üzerine su dökülür ve şu sözler söylenir; “cinler, canavarlar bu üç günlük çocuğun kırkını kaldırıyoruz” diyerek çocuk yıkanır.³⁹

Bebeklerin kırkının kaldırılması işlemi, doğumun kırkinci gününde olur. Doğumun kırkinci gününde, bebeğe banyo yapılır. Bu uygulama işlemi şöyle yapılır: Bebeğe banyo yapılırken önce, kırk anahtar takılı bir tase su doldurulur. Bu

³⁶ Meryem Atılmış, 1950 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari’de İkamet Etmekte.

³⁷ Hüsnâ Beygo, 1969 Pervari Doğumlu, Tahsili yok, Beğendik Köyünde İkamet Etmekte.

³⁸ Gurgin Özay, 1984 Eruh Doğumlu, Ön Lisans Mezunu, Eruh’ta İkamet Etmekte.

³⁹ Halim Erdemci, 1945 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Siirt’te İkamet Etmekte.

tastaki su bir kovaya boşaltılmadan önce birer defa olmak üzere kırk defa su doldurulur ve her defasında doldurulan tasa ihlâs süresi okunarak üflenir. Bu okunan sular bir kovaya boşaltılır. Daha sonra bebeğin başına bir elek konarak bir defada kovadaki su bebeğin üzerine dökülerek şu sözler söylenir; “hayvanların, cinlerin ve insanların kırklığını bu bebeğin üzerinden atıyorum “ söylenir, bu şekilde bebeğin kırkıktan çıktığına inanılır.⁴⁰

Yeni doğum yapmış kadına loğusa denir. Bu süre kişiden kişiye değişmekle birlikte en çok kırk gündür. Bu süre içerisinde loğusa kadının ihtiyaç durumu hariç, ev dışına çıkmasına müsaade edilmez, başkaları tarafından görülmesine iyi bakılmaz.⁴¹

Loğusa olan kadına nazar değmesi, cinlerin musallat olması gibi bir takım kötü ruhların musallat olduğuna inanılan ve yöre halkı tarafından “çılık” kırklık basması diye adlandırılan dönemde loğusa olan kadının nazardan ve cinlerin musallat olmasından korunması için bir takım davranış ve uygulamalar yapması gerektiğine inanılır.

Yeni doğum yapmış kadına hemen su verilmez eğer kadın çok susamışsa ve su vermek mecburiyetinde kalırsa su verilecek bardağın içine bir iğne koyulur ya da suyun içerisine kor ateş koyulup bu şekilde su içirilir. Böyle yapılmasa kadına kırklığın basacağına ve cinin çarpabileceğine inanılır.⁴²

Kırklı kadınların birbirlerini görmeleri yasaktır. Eğer kırklı kadınlar birbirlerini görür veya birbirlerinin seslerini duyarlarsa, kırklık basmasına uğrarlar, hastalanıp ve bir daha çocuklarının olmayacağına inanılır. Eğer iki kırklık kadın birbirlerini görürlerse, kırklık basmasının zararlarından korunmak için iki kadın hemen birbirleriyle nakış iğnelerini değiştirirler

⁴⁰ Zübeyde Erdemci, 1944 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Siirt’te İkamet Etmekte.

⁴¹ Ayşe Polat, 1929 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari’de İkamet Etmekte.

⁴² Kezban Yalçın, 1949 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari’de İkamet Etmekte.

Loğusa olan kadın yatağının etrafına bir ip çevrilir. Ve kadının göğsünün üzerine bir iğne takılır. Loğusa kadın karanlık yerde bırakılmaz bulunduğu yerin aydınlık olması sağlanır.⁴³

Loğusa kadının kırkının çıkarılması için bir takım uygulamalar yapılır. Loğusa kadına doğumun kırkinci gününde kırkının çıkarılması için banyo yaptırılır. Banyo yapılırken önce, kırk anahtar takılı bir tasa su doldurulur. Bu tastaki su bir kovaya boşaltılmadan önce, birer defa olmak üzere kırk defa su doldurulur ve her defasında doldurulan tasa ihlâs süresi okunarak üflenir. Bu okunan sular bir kovaya boşaltılır. Daha sonra loğusa kadının başına bir elek tutulur ve kovadaki su bir defada kadının başına dökülerek şu sözler söylenir. “Hayvanların, cinlerin ve insanların kırıklığı bu kadının üzerinden atıyorum” bu şekilde kadının kırkıktan çıktığına inanılır.⁴⁴

Çocuğun dişinin çıkması, çocuktaki gelişim evrelerinden biridir. Bu nedenle çocuğun dişi yeni çıktığında çocuğun ailesini sevindirir. Çocuğun dişi yeni çıktığında çocuk için ailede tören yapılır. Çocuğun dişi çıkınca bunu gören ilk kişi çocuğa bir hediye alır. Tören için ev halkı nohut ve buğday kaynatır. İçerisine ceviz ve badem içi koyularak karıştırılır. Bu karışıma yöre halkı “nuhk u dani” demektedir. Komşular bundan haberdar edilir. Gelen komşularda yanlarında çocuk için hediye getirir. Gelen komşulara nuhk u dani’den ikram edilir. Soğutulmuş nuhku dani’den birazı çocuğun başına dökülür. Gelen komşulardan dişi en güzel ve en sağlam olanı çocuğun başında ve omzunda kalmış olan nuhki dani’den ağzıyla alıp yer. Böyle yapılmasının nedeni çocuğun dişlerinin, ağzıyla başının üzerindeki hedik’ten yiyen kimsenin dişleri kadar, sağlam ve güzel olması içindir.⁴⁵

Hedik yapıldığında gelen komşuların yanına bir tepsi getirilerek içine kalem, tespih, makas, tarak, tornavida gibi eşyalar konulur. Çocuğun eli ilk önce hangisine uzanırsa gelecekteki mesleği ona göre yorumlanır. Çocuğun dişi her düştüğünde o

⁴³ Emine Beytekin, 1943 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Bilgili Köyünde İkamet Etmekte.

⁴⁴ Hediye Kemirgen, 1957 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari’de İkamet Etmekte.

⁴⁵ Sebiha Yılmaz, 1967 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari’de İkamet Etmekte.

diş çocuk tarafından evin damına atılır ve çocuğa şu sözler söylenir; “Ya Rabbi bu diş yerine bana güzel bir diş ver.”

Çocuk bir yaşına geldiğinde çocuğun saçı kesilir. Saçlar altın veya kâğıt parayla tartılır. Bu parayla şekerleme türü şeyler alınarak çocuklara dağıtılır.⁴⁶

Çocuklar genellikle bir yaşına geldiklerinde yürümeye başlar. Ama bazı çocuklar değişik nedenlerden dolayı bir yaşını geçmesine rağmen yürüyemezler. Yöre halkı çocuklarının yürüyebilmesi için türbelere, şifalı sulara götürür veya bazı uygulamalar yaparlar. Pervari merkezinde bulunan, yöre halkı tarafından “kehniyuku Muha” diye adlandırılan bir şifalı su vardır. Yöre halkı yürüyemeyen çocukları buraya getirir. Şifalı suyun çamurundan çocuğun ayağına sürerler. Yürüyemeyen çocuğun buraya getirilip şifalı suyun çamurundan çocuğun ayağına sürüldükten sonra çocuğun burada yürümeye başladığı anlatılır.⁴⁷

Yöre halkı çocuğun yürüyebilmesi için değişik uygulamalarda bulunur. Yöre halkı çocuğun yürüyebilmesi için çocuk üç hafta üst üste Cuma günü evlerinde Muhammed ismi olan yedi eve getirilir. Çocuk kapını önüne getirilirken bir eleğin içine konur hiç konuşulmadan o evdekiler eleğin içine şekerleme, meyve gibi yiyecekler koyar. Bu yiyecekler daha sonra çocuklara dağıtılır. Böylece çocuğun yürüyeceğine inanılır.⁴⁸

Başka bir uygulamada, çocuğu yürümeyen kimse çocuğunu cuma günü cami kapısının önünde, çocuğun ayakları bağlı bir şekilde Cuma namazının bitimine kadar bekler. Cuma namazından sonra cami kapısından çıkan ilk şeyh veya imamın çocuğun ayağındaki bağı çözmesi beklenir. Çocuğun ayağındaki bağ çözüldükten sonra çocuğun yürüyeceğine inanılır.

⁴⁶ Rakiye Yıldız, 1953 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Eruh'ta İkamet Etmekte.

⁴⁷ Selim Elik, 1969 Pervari Doğumlu, Ortaokul Mezunu, Pervari'de İkamet Etmekte.

⁴⁸ Bahar Toprak, 1957 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Eruh'ta İkamet Etmekte.

Başka bir uygulama da, yürümeyen çocuk bir hocanın yanına getirilir. Hoca yedi değişik renkten, yedi ip üzerine, üç defa kureyş süresini okuyarak iplere üfler ve ipi çocuğun sağ ayak bileğine bağlar böylece çocuğun yürüyeceğine inanılır.⁴⁹

Tarihte sünnet geleneğinin Hz. İbrahim’le başladığı söylenir.⁵⁰ Bu gelenek daha sonra Hz. Muhammed’in uygulamasıyla İslamiyet’le bütünleşmiş, bir insanın, Müslüman olabilmesinin bir şartı da sünnet olmuştur. Yöre halkı büyümüş olan erkeğin sünnetsiz olmasını yadırgar, alay eder, hatta tam Müslüman kabul etmez. Yöre halkı, sünnetsiz olan kişiye kızını vermez bundan dolayı da yöre halkı tarafından, çocuklarının sünnet edilmesi çok önemlidir.⁵¹

Yörede çocuklar genelde doğumun ilk ayında sünnet ettirilir. Çocuğunu sünnet ettirmek isteyen aileler, sünnet gününü kararlaştırdıktan sonra bir elçi aracılığı ile ya da telefonla akraba komşu ve dostlarını davet eder. Yörede sünnet töreninde, mevlit okutularak yemek verilir. Çocuğun sünneti, yörede sünnetçi olarak adlandırılan kişi tarafından, yapılır. Çocuk sünnet edildiğinde kesilen deri parçası hemen atılmaz deri bir bezin içine konarak bir yere asılır. Böylece çocuğun sünnet yerinin çabuk iyileşeceğine inanılır.⁵²

Yörede çocukla ilgili bir takım inanış ve söylentiler vardır. Bunlardan bazıları şunlardır:

Dişi çabuk çıkmayan çocuğun başı sağlam olur.

Erken yürüyen çocuk geç konuşmayı öğrenir.

Erken konuşmayı öğrenen çocuk geç yürür.

Ayağın altından öpülen çocuk geç yürür.⁵³

Çocuğun üstünden geçilirse boyu kısa olur.

Çocuk güldüğünde melekler güldürür.

Kırklı iken ölen çocuk cennet kuşu olur.

⁴⁹ M. Tahir Erdemci, 1954 Eruh Doğumlu, Ön Lisans Mezunu, Siirt’te İkamet Etmekte.

⁵⁰ M. Asım Köksal, *Peygamberler Tarihi*, T.D.V, yay., Ankara 2004, 169.

⁵¹ Sabri Oktay, 1939 Eruh Doğumlu, Lise Mezunu, Eruh’ta İkamet Etmekte.

⁵² Osman Aydoğan, 1943 Eruh Doğumlu, İlkokul, Eruh’ta İkamet Etmekte.

⁵³ Hamza Elik, 1984 Pervari Doğumlu, Lise Mezunu, Pervari’de İkamet Etmekte.

Sarılık olan çocuğun başına sarı yazma bağlanır.

Boş beşik sallanırsa çocuk ölür.

Çocuk vaktinden önce süttten kesilirse; o çocuk ömür boyu annesine bağlı olur, onsuz yapamaz.⁵⁴

Yedi çocuğu ölen kimse, kıyamet gününde bu yedi çocuk, yedi cehennem kapısının önünde durarak anne-babasının cehenneme girmesinin önler.⁵⁵

Erkek bebeğin üzerinden atlanırsa boyu kısa olur.

Kız bebeğin üzerinden atlanırsa ahlakı kötü olur.

Küçük çocuk evi süpürürse eve misafir gelir.⁵⁶

Küçük çocuğu ölen kimse bir küp alıp içine su doldurarak çocuğunun mezarı üzerine bırakır. Daha sonra birileri gelip küpü kendisine alıp götürür. Böyle yapılmasının nedeni, kıyamet gününde, çocuk bu küpe su doldurarak anne-babasına su vereceğine inanılır.⁵⁷

2.1.2 Doğum İle İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

Geleneksel Türk dinleri incelendiğinde görülecektir ki, şimdiki halk inançlarının hemen hemen tümünün o dinlerin uzantısı olduğu görülür. Türbe ziyaretinin dışında bir de kutluluğuna inanılan yerler, çocuğu olmayan kadınlar tarafından ziyaret edilmektedir. Kısır kadınların, çocuk sahibi olmak için yaptıkları uygulamalar, geleneksel Türk dini dönemlerinden gelmektedir. Hatta Doğu Türkistan'da yapılan arkeolojik araştırmalar sonucu Budist ve Maniheizt Türklere ait muskalar bulunmuştur.⁵⁸ Aynı uygulamaların Eruh ve Pervari yöresinde de görülmesi geleneksel Türk dininin bölgedeki izlerini ortaya koymaktadır.

⁵⁴ Azize Erdemci, 1984 Pervari Doğumlu, İlkokul Mezunu, Siirt'te İkamet Etmekte.

⁵⁵ Abdulkaki Kaya, 1941 Pervari Doğumlu, Ortaokul Mezunu, Pervari'de İkamet Etmekte.

⁵⁶ Halil İdin, 1980 Eruh Doğumlu, Lisans Mezunu, Eruh'ta İkamet Etmekte.

⁵⁷ Sahar Elik, 1964 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari'de İkamet Etmekte.

⁵⁸ Ali Selçuk, *Tahtacılar*, İstanbul 2004, 155-156.

Eruh ve Pervari de çocuğu olmayan kadınların, yaptığı uygulamalarında aynı şekilde Orta Asya Türk kültürüne dayandığı görülmektedir. Yörede çocuğu olmayan kadınların maneviyatının yüksek olduğuna inandıkları türbe ziyaretine gitmeleri, onlara adak adamaları, dilekte bulunmaları, dua etmeleri eski Türk inancının izlerini taşımaktadır. Eskiden, ata mezarlarına, kam mezarlarına çaput bağlayarak, saç ve kurban sunarak çocuk dilemek ve yardım istemek Türklerde yaygın bir inançtır.⁵⁹

Türkler Anadolu'ya geldiklerinde şaman, Budist, Maniheizm, rahiplerin işlevlerini aynı amaçla Anadolu'da muska yazma ve büyü tekniklerinde uzman hocaların aldığını görmekteyiz. Burada kadının kısırlığına kötü ruhların sebep olduğuna inanılmaktadır. Muskadaki sihir aracılığı ile kötü ruhları sebep olduğu kısırlık hastalığı kovulmakta, böylelikle kadın iyileşmektedir.⁶⁰ Oysa çocuğu olmayan kadınların başvurduğu bu muska, Hz. Peygamberin sünnetinde yasaklanmış, buna inanan kimselerin şirk koştıkları ifade edilmiştir. Çünkü tevhid düşüncesi ihlal edilmektedir. Oysa şifayı da, hastalığı da Allah verir. Allah inancı gölgede bırakılarak muska vb. şeylere önem vermek tevhid ilkesine zıt, içinde şirk unsuru taşıyan bir inançtır.⁶¹

Türklerde doğumun kolay olması için yapılan bazı pratikler mevcuttur. Doğum günü yaklaşınca erkek ormana gidip, bir kayın ağacı kesip, bundan bir buçuk arşın uzunluğunda üç kazık hazırlar. Bunlar tek bir kayın ağacından alınır. Kiler, ev sandıkları hep açık bırakılır.⁶² Araştırma alanımız olan yörede doğumun kolay olabilmesi için, doğum yapacak kadının, sıcak su dolu tencereye oturtulması, kocasının elini sırtına koyması aynı amaçla yapılan uygulamalardır.

Türk inançlarının yaşayan izlerinden biri de akşam hava karardıktan sonra kapı önüne sıcak su dökülmemesidir. Bunun sebebi olarak, kapı önünde bulunan

⁵⁹ Yaşar Kalafat, *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnancının İzleri*, Ankara 1990, 72.

⁶⁰ Selçuk, *a.g.e.*, 156.

⁶¹ Ali Çelik, *İslam'ın Kabul veya Reddettiği Halk İnançları-Hicaz Bölgesi-*, İstanbul 1995, 289.

⁶² Abdulkadir İnan, *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, Ankara 1995, 168.

cinlerin yanıp sakat alabileceği ve sonrada, bunların o evde doğacak çocuklardan intikam almaya çalışacağı gösterilir.⁶³

Kırlama töreni dediğimiz loğusa kadın ve çocuğun yıkanması, Eruh ve Pervari yöresinde olduğu gibi bütün Anadolu'da yaygın bir gelenektir. Toplum tarafından loğusa kadın ve çocuğu doğumdan sonra kırk gün dinen kirli kabul edilmektedir.⁶⁴ Doğumdan sonra kadının kırk gün boyunca kirli olduğu inancı başta Tevrat olmak üzere, diğer din kitaplarında da vardır. Yahudilere göre, kadın doğum sonrası kırk gün kirli kabul edildiği için onun kutsal bir nesneye dokunması, ibadet yerlerine girmesi yasaktır. Türklerin, Müslümanlığı kabul etmeleriyle birlikte, Ortadoğu kültüründe hâkim olan, kadının doğum sonrası kirli olduğu inanç, Türk kültürü üzerinde de etkili olmuştur.⁶⁵

Türklerde çocuğu olup yaşamayan aileler, bazı tedbirler alırdı. Bu tedbirler; çocuğun kazan altına konulması, çocuğun bir komşuya geçici bir süre satılması ve çocuğa Dursun, Yaşar ve Ölmezbay gibi isimlerin verilmesidir.⁶⁶ Araştırma alanımızda, çocuğu olup yaşamayan ailelerde doğan çocukların, büyüyünceye kadar kendi isimleriyle değilde, kurt, yılan, fare gibi takma isimler almaları bu uygulamalarla örtüşmektedir.

Eski Türklerde çocuklara, doğduğu günün önemli olaylarını anlatan adlar verilirdi. Mesela düşman baskınının giderildiği gün doğanlara Yağıbasan, aş töreni yapıldığı gün doğanlara Aşbergen, sayılı bir misafir geldiğinde doğanlara Konageldi gibi isimler verilirdi.⁶⁷ Türklerde çocuğun doğduğu günle ilgili bazı olayların göz önünde bulundurulması Eruh ve Pervari yöresinde de görülmektedir. Ramazanda doğanlara Ramazan, Bayramda doğanlara bayram, kadir gecesinde doğanlara Kadir isminin verilmeside bunda bir benzerliğin göstergesidir.

⁶³ Kalafat, *a.g.e.*, 76.

⁶⁴ Selçuk, *a.g.e.*, 163.

⁶⁵ Harun Güngör, *Türk Bodun Bilimi Araştırmaları*, Kayseri 1998, 201.

⁶⁶ İnan, *a.g.e.*, 174.

⁶⁷ İnan, *a.g.e.*, 175.

Sünnet uygulaması Anadolu'nun her yerinde Müslümanlar tarafından dini bir gelenek olarak icra edilmektedir. Geleneksel Türk dininde sünnet olma geleneği bulunmaktadır. Sünnet uygulamasının Yahudilikle birlikte dini bir anlam kazandığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla dini anlamda Sami kültürünün bir ürünü olarak karşımıza çıkan sünnet ayini Türklerin Müslümanlığı kabul etmesiyle birlikte onlar arasında İslamiyet'e giriş ritüellerinden biri olarak uygulanmaya başlamış, aynı anlayışla da devam etmiştir. Kuran'da sünnetten bahsedilmemesine rağmen İslam Peygamberinin yeni Müslüman olan bir kişiye etek tıraşı ve sünnet olması yönündeki emri söz konusu geleneği İslamiyet'le birlikte devam etmesini sağlamıştır. Diğer taraftan Hristiyanlıkta sünnet geleneği mevcut olmamasına rağmen Kıpti ve Habeşistanlı Hristiyanlarda sünnet ritüelini yerine getirmektedir.⁶⁸

2.2 Evlenme İle İlgili İnanışlar ve Değerlendirilmesi

Geleneksel olarak evlilik, yetişkin bir erkek ile yetişkin bir kadın arasında yasal geçerliliği olan, belirli hak ve yükümlülükler getiren bir ilişki olarak kabul edilir.⁶⁹

Evlilik her zaman için üzerinde titizlikle durulan, her dönemi ayrı merasimlerle, ayrı adetlerle süslenen bir olay olarak önem kazanmıştır.⁷⁰ Evlilik evli olma hali demek olan⁷¹ evlilik, insanoğlunun soyunu devam ettirebilmesi için mutlak gerekli olan bir olgudur. Çünkü insan yaratılışı itibarıyla bir takım maddi ve manevi ihtiyaçlar içerisinde doğmuştur. İnsan anne karnına düştüğü ilk andan, doğup büyüüp gelişmesine kadar bir yuvaya yani aileye ihtiyaç duyar. Aile; biyolojik, psikolojik, hukuki, ahlaki, ekonomik, kültürel ve dini bağlara dayalı temel bir sosyal ünedir. Aile hayatında önemli anlar olarak dikkati çeken doğum,

⁶⁸ Selçuk, *a.g.e.*, 169

⁶⁹ Gordon Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev.: Osman Akınhay, Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat yay., Ankara 1999, 223.

⁷⁰ Ünver Günay, Harun Güngör, *Türk Din Tarihi*, İstanbul 1998, 83.

⁷¹ D.Mehmet Doğan, *Doğan Büyük Türkçe Sözlük*, Vadi yay., 407.

çocukluk, gençlik, evlenme ve ölüm gibi olaylarda dini birer önem taşırlar. Dolayısıyla aile ocağı çocukların doğduğu, evlenmenin akdedildiği, aile üyelerinin öldüğü ve bu vesilelerle türlü ayin ve törenlerin yapıldığı tabii çevredir.⁷² Aile müessesesi, kültürden kültüre farklılık arz etmesine rağmen, aile müessesinde güdülen temel amaç topluma sağlıklı, sıhhatli ve yüksek ahlaklı nesiller yetiştirmektir. Ailenin kurulabilmesi içinde evlilik şarttır.

2.2.1 Evlenme İle İlgili İnanışlar

Evlilik, insan hayatının önemli evrelinden biridir. Çünkü evlilik insan hayatına bir takım sorumluluklar yüklemektedir. Evlenen insan hayatta alacağı bir takım kararlara kendi başına karar veremeyecek. Bunları kendi ailesine danışmak zorunda kalacaktır. Evlilik insan hayatına olumlu ya da olumsuz yön verebilir. Bu nedenle evlilik insan hayatında bir dönüm noktasıdır. Yörede evlenme ile ilgili inanışları evlilik öncesi, evlilik esnası ve evlilik sonra olmak üzere üç başlık altında inceleyeceğiz.

2.2.1.1 Evlilik Öncesi İle İlgili İnanışlar

Yörede evlilik yaşı 20-30 sene önce erkeklerde 16-23 yaşları arasında kızlarda ise 13-18 yaşları arasındaydı. Ancak günümüzde genel olarak evlilik yaşı erkeklerde askerlik dönüşü 22-28 yaşlarında arası kızlarda ise 17-23 yaş arası olmuştur.⁷³

Yörede görücü usulüyle evlenme yaygındır. Bunun yanında “berdel” (değiş-dokuş) denen uygulamalarda evlenme adetleri arasında yer alır. Evlenme genelde kız ve erkeğin isteği dışında, ailenin isteği doğrultusunda olur. Erkek tarafı alacağı kızı, kızın aşiretine ve aile yapısına göre seçim yapar. Kızın tanınmış bir aşirete mensup olmasına, ahlaki durumuna dini yaşantısına, ekonomik yapısına ve kızın iş

⁷² Ünver Günay, *Din ve Sosyoloji*, İstanbul 1998, 239-242.

⁷³ Ahmet Zeyrek, 1966 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari Doğumlu.

becerisine dikkat ederler. Yörede her aile kendi dengi ailelerinin kızlarını istemeyi tercih ederler.⁷⁴

Yörede aileler çocuklarının evlenme zamanlarını ve evlenecek kişileri kendileri belirlemelerine rağmen erkek evlenmek istediği kızı ailesine söyleyebilir, ancak son söz yine aileye aittir. Kızların ise evlenmede bir tercih hakları yoktur. Aileler kızlarını daha çok, erkek kardeşlerinin evlendirmesi için berdel (değiş-dokuş) ile evlendirirler. Ancak bu bazen kötü sonuçlar doğurabiliyor. Çünkü berdel ile evlenen çiftlerden birisi herhangi bir sebepten karısını boşadığı zaman diğeri de karısını boşamak zorunda kalıyor.⁷⁵

Yörede oğullarını evlendirmek isteyen aileler, öncelikle yakın çevrelerinde kız aramaya çıkarlar. Akrabalarında evlendirilecek kız varsa öncelikli olarak onlar tercih edilir. Yoksa dışarıya açılırlar. Akraba ve komşularda buna yardımcı olur. Araştırmalar sonucunda kız bulunursa, kız evine gidilir. Görücü olarak oğlanın annesi, kız kardeşi ve halası, teyzesi gibi yakınları kız evine giderler. Görücüler ev sahibi tarafından içeri alınır. Kız, misafirlere çay veya kahve ikram edip hoş geldin der. Görücüler bu arada kızı incelerler kızın boyuna, posuna, eline, ayağına, oturup kalkmasına bakarlar. Ve kızın büyüklerine karşı nasıl konuştuğunu, terbiyeli olup olmadığını, akıllı birisini olduğunu öğrenmek için konuştururlar.⁷⁶

Eskiden evlenecek adayların birbirlerini görme âdeti olmamasına rağmen, günümüzde aileler evlenecek adayların görüşleri olumlu ise oğlanla kızın birbirlerini görmeleri için bir gün belirler. Yalnız kalmamaları koşuluyla oğlan ile kızın birbirlerini görmelerine izin verirler.⁷⁷

Yörede evlilik çağına gelmiş olan kız ve erkeklerin birbirlerini görmelerine ve konuşmalarına yöre halkı karşı çıkar, izin vermezler. Bu nedenle evlenecek gençlerin birbirlerini gördükleri ortamlar kızın çeşmeye gitmesi, ekin biçmede, bağ

⁷⁴ Şemsi Teğin, 1932 Eruh Doğumlu, Ortaokul Mezunu, Eruh'ta İkamet Etmekte.

⁷⁵ Kasım Elçiçek, 1934 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Eruh'ta İkamet Etmekte.

⁷⁶ Mahmut Sökmen, 1943 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari'de İkamet Etmekte.

⁷⁷ Hüseyin Yılmaz, 1979 Eruh Doğumlu, Ön Lisans Mezunu, Eruh'ta İkamet Etmekte.

bahçe hasadında, bir düğünde veya bayramlarda kız ve erkek ancak bu ortamlarda birbirlerini görür ve beğenirlerdi. Görücü usulüyle kız beğenmeyi yörede oturan bir bayan şöyle anlatıyor: Görücü usulüyle beğenilen kız iyice araştırılır. Araştırmadan sonra erkek tarafından oğlanın annesiyle birlikte birkaç kadın, kızı görmek ve kız ailesinin tavırlarını öğrenmek için kızın ailesine gider. Kızın ailesi gelenleri hoş karşılar, kız misafirlere karşı güler yüzlü, tatlı sözlü olur ise, bir dahaki görüşme için gün alınır. Belirlenen günde kadınlar, evlenecek genci de yanlarına alarak kız evine giderler. Eskiden kız ile erkek birbirlerini görmeden evlendirilmelerine rağmen, günümüzde birbirlerini görmelerine müsaade edilir. Ancak kız ile erkek yalnız kalmalarına müsaade edilmeden görüştürülür. Kız ile erkek birbirlerinin beğenirler ise dünürçülerin gelmesi için gün alınır. Durum bunun tersi olursa, kızın ailesine “Allah kızımızın bahtını açık etsin” denilerek bir daha gelmemek üzere ayrılırlar.⁷⁸

2.2.1.2 Evlilik Esnası İle İlgili İnanışlar

Görücüler kızın istenmesine karar verirlerse önce kızın babasından izin istenir. İzin alınırsa, erkeğin ailesinden olan büyükler kız evine giderler. Eskiden yöreye özgü pekmez tatlısı veya kuru üzüm götürürlerdi. Allah’ın emri peygamberin kavliyle kızı isterler. Aile büyükleri uygun görürlerse kız verilir. Bu arada kızın babası Fatiha (söz) için isteklerinin söyler. İki torba şeker on kutu bisküvi on kutu lokum ister. Fatiha günü için bir erkek tutulur ve erkek akrabalar çağırılır. Cuma akşamı kız evine toplanırlar. Herkesin önünde kızın babası başlık parasını ve bir cumhuriyet altını ister. Öte yandan kızın annesi de süt parası ister. O zamanın beş bini başlık parası ise bini de süt parası alınır. Bu arada aracı kimseler kızın ailesine isteklerini azaltması ricasında bulunurlar. Kız tarafı da aracıları kırmadan bazı istekleri azaltırlar. Eğer erkek tarafı bu isteklere razı olursa Fatiha okunup söz kesilir.⁷⁹

Yörede genelde nişanlılık dönemi uzun sürmez. Nişandan hemen sonra düğün yapılır. Kız ve erkek tarafı bunu ister. Kız tarafının düğünü erken

⁷⁸ Abdülkerim Doğan, 1962 Pervari Doğumlu, Memur, Pervari’de İkamet Etmekte.

⁷⁹ Cemil Teğin, 1932 Eruh Doğumlu, Ortaokul Mezunu, Eruh’ta İkamet Etmekte.

yapılmasının istemelerinin nedeni bir fitnenin çıkıp nişanın bozulabilme ihtimalidir. Eğer nişan bozulursa, kızların bir daha evlenmeleri zorlaşır, kızın değeri düşer, bahtı kara olur. Kızları ya dengi olmayan biriyle veya yaşlı, sakat, çirkin biriyle evlendirilmek zorunda kalınır. Veya kız evlenmez evde kalır.⁸⁰

Söz kesildikten sonra nişan için gün belirlenir. Belirlenen günde erkek tarafı yanlarında kıza hediye elbise, mehir altını ve başlık parası götürürler. Erkek tarafı uzak yerden geliyorsa kız evinde yemek ihtiyaçlarını kendileri yaparlar. Bunun için yanlarında bir teneke yağ, bir torba pirinç, et sebze ve meyvelerini getirerek kendi yemeklerinin kendileri yaparlar. Akşam olduğunda erkek tarafının getirdiği baklavalara gelen misafirlere dağıtılarak yenir.⁸¹

Erkek tarafı düğünü yapmada acele etmiyorlarsa bir şey demeden vedalaşıp giderler. Eğer erkek tarafı düğünü yapmada acele etmek isterlerse kız tarafına kızlarını ne zaman alabileceklerini sorarak düğün tarihini belirlerler.

Yörede işler sonbaharın bitimine doğru bittiği için düğünler genelde sonbaharın bitimine doğru yapılır. Ayrıca Perşembe günlerinin hayırlı olduğu inancından dolayı da düğünler bu günde yapılır.⁸²

Düğün tarihleri belirlendikten sonra, düğüne iki üç gün kala oğlan evine kızın çeyizleri getirilir, gelen çeyizleri kız tarafından gelen kadınlar gelin odasına sererler.

Kına gecesi düğünden önceki gün yapılır. Düğünlerde genelde Perşembe günü yapıldığından Çarşamba günü gelin evine kına ve çerezler damat evi tarafından götürülür. Çarşamba günü damadın ablası, yengesi, halası kızın evine gelerek getirdikleri elbiselerle kızı kına gecesine hazırlar.⁸³

⁸⁰ M.Emin Gökhan, 1971, Pervari Doğumlu, Ön Lisan Mezunu, Pervari’de İkamet Etmekte.

⁸¹ Şemsettin Gül, 1979 Erüh Doğumlu, Lisans Mezunu, Erüh’ta İkamet Etmekte.

⁸² Ahmet gül, 1950 Erüh Doğumlu, Tahsili Yok, Erüh’ta İkamet Etmekte.

⁸³ Hamdiye Elik. 1987 Pervari Doğumlu. İlkokul Mezunu. Pervari’de İkamet Etmekte.

Akşam olunca kız ve erkeğin bayan akrabaları gelinin evine giderler. Erkekler de erkek tarafının evine giderler. Burada halay çekip eğlenirler. Getirilen kına damadın kız kardeşi veya bayan akrabalarından biri tarafından gelinin eline yakılır.⁸⁴ Kına yakılırken evliliği en çok mutlu geçen bayan tarafından yakılır. Kocasını ölen kadına kına yaktırılmaz, uğursuzluk getireceğine inanılır. Kına yakılırken gelin elini açmaz ta ki eline altın konuluncaya kadar. Gelinin eline altın konulduktan sonra elini açar ve eline kına yakılır. Gelinin elindeki altın gelinin erkek kardeşi tarafından alınır. Kına yakıldığı sırada gelinin etrafına bayanlar toplanır. Bayanlar gelini ağlatacak türküler söylerler. Söylenen türkülerden bazıları şunlardır.

Kınayı getir aney, parmağın batır aney.

Bu gece misafirim, koynunda yatır aney.

Bir diğer türküde şöyledir.

Narini ayağa kaldırın, her iki yanağını öpün.

Narin yaban ellere gidecek narinin annesi babası nerede?

Çeyizi nerde

Kına yakma işi yakma işi sona erince, davetlilere kına ve çerezler dağıtılarak misafirler uğurlanır.⁸⁵

Yörede yaptığımız söyleşide şu tespitlerde bulunduk: Kına gecesi için damadın akrabasından birkaç kadın gündüzün yanlarında kına ve çerez götürerek kız tarafının evine gidilir. Yöre halkı tarafından bu kadınlara “ati” adı verilir. Bunlar kınanın bir kısmını yoğururlar, diğer kısmını da kuru bırakılır ki, akşam gelen misafirlere dağıtılsın. Gece kına yakma görevi de “ati” olan kadına aittir. Atinin mutlu bir yuvaya sahip kadın olmasına dikkat edilir. Kız tarafı “ati” olan kadınlara şakalar yapar. Kadının oturduğu minder üzerine kadının eteğini gizliden mindere dikerler. Böylece kadın kalkmak istediği zaman mindere yapışık kalır. Orda ki davetliler “ati” kadınlara gülerek eğlenirler.⁸⁶

⁸⁴ Mukaddes Çakır, 1981 Siirt Doğumlu, İlkokul Mezunu, Eruh'ta İkamet Etmekte.

⁸⁵ Sahar Elik, 1964 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari'de İkamet Etmekte.

⁸⁶ Rahim Eksik, 1930 Eruh Doğumlu, Tahsil Yok, Eruh'ta İkamet Etmekte.

Gece gelinin başına “atı” kadınlar kına yaktıktan sonra gelinin etrafında halay çekilerek eğlenilir. Ondan sonra gelen misafirlere erkek tarafından gelen kına ve çerezler dağıtılır. Gece geç saatlerde davetliler evlerine giderler “atı” kadınlar evlerine gitmeden önce kız tarafının evinden bir kaşık veya tabağı yanlarına alarak götürürler. Böyle yapmalarının nedeni kız ve erkeğin evlilik hayatlarının zenginlik içerisinde geçeceğine olan inançtır.⁸⁷

Gelin getirmek için dünürçüler kız evine sabah erkenden giderler. Kız evinde gelini hazırlarlar. Erkek tarafı davulla zurnayla beraber kız evine giderler. Kız evinin önüne geldiklerinde, kız tarafındaki erkekler, erkek tarafındaki elbiseleri güzel olan erkeklerden birkaç tanesinin elbisesini almadan gelini vermeyeceklerini söylerler. Mecbur kalan erkek tarafındaki erkekler üzerlerindeki elbiseleri çıkararak kız tarafındaki erkeklere verirler. Bu adet eskide kalıp günümüzde yapılmamaktadır. Bu sırada gelin ailesiyle vedalaşır. Gelinin babası veya kardeşi gelinin beline bir ipi üç defa bağlayarak çözer. Sonra gelinin başı üzerine üç defa bıçak gezdirir. Bunların yapılmasının nedeni gelinin evliliğinin mutlu geçmesi ve çocuk getirmesidir. Gelinin çeyizleri götürüldüğünde gelinin küçük kardeşi veya akrabasından bir çocuk çeyiz sandığının üzerine oturtulur. Erkek tarafından bahşiş alınmayıncaya kadar kalkmaz. Bahşiş alındıktan sonra kalkar.⁸⁸

Gelin dışarıya çıkmadan önce başına kırmızı duvak giydirilir. Bu duvak gelini kem gözlerden korur. Gelin dışarıya çıkarılırken gelinin kardeşi kapıyı kapatarak gelinin çıkmasına engel olur. Gelinin çıkarılması için erkek tarafı gelinin kardeşini razı ederek ona bahşiş verirler. Sonra gelinin babası veya kardeşi gelinin kolundan tutarak dışarı çıkarır. Gelin evden çıkarıldığında şu türküler söylenir.

Biz gelini aldık.

Gelinin babasına hile yaptık.

Birde şu türkü söylenir:

Delalım Ayşe'm.

Sen bahçedeki kavak ağacısın.

⁸⁷ Halim Erdemci, 1945 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Siirt'te İkamet Etmekte.

⁸⁸ Guri Elik, 1930 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari'de İkamet Etmekte.

Ben gülüm sen menekşe.

Naranim atı boz.

Dışarıda yapıyor toz.

Naranim bahtıyla kutlu olsun.⁸⁹

Daha sonra gelin kendisi için süslenmiş arabaya bindirilir. Evlilik köy içerisinde olursa gelin süslenmiş bir ata bindirilir. Gelin ata bindirildikten sonra atın üzerindeyken başını eğerek damat evine gider. Böyle yapmasının nedeni babasının malını kendisiyle beraber götürmemesi içindir. Gelin damat evine götürüldüğünde, gelini almak için gidilen yoldan dönülmez başka bir yoldan dönülür. Gelini almak için aynı yoldan dönülürse, uğursuzluk getireceğine inanılır.⁹⁰

Gelin damat evine gelmeden hazırlıklar yapılır. Damat düğün için tıraş edilir ve damat elbisesi giydirilir. Düğün yemeği için damadın amca ve dayıları koyun getirir. Koyunlar kesilerek haşlama, pilav ve fasulye yemeği yapılır.⁹¹

Gelin, damat evine geldiğinde arabadan inmez; kayın pederinin bir hediye vermesini bekler. Bu hediyeler de ev, bahçe veya tarla olur. Gelin bu hediyelerden birini almadıkça arabadan inmez. Damat ve arkadaşları, gelin daha arabadan inmemişken evin damına çıkar ve yanlarına toprak ve bir küp alır. Küpün içinde şeker ve kuruyemiş vardır. Gelin eve yaklaştığında, önüne küp atılır ve yanlarına almış oldukları toprağı dökerler. Bu arada damadın arkadaşları silahlarını ateşlerler. Gelin eve gireceği sırada yere bir demir parçası bırakılır, gelin bu demire basarak eve girer. Böyle yapılmasının nedeni gelinin eve uğur getireceği inancıdır. Gelin, damat evine girdiğinde, gelinin önce sağ ayağını atarak eve girmesi istenir. Bu sırada içerde bulunan damat sağ ayağıyla gelinin sağ ayağına basar. Gelin damat evine girdiğinde önce eve sağ ayağıyla girmesinin nedeni sağ ayakla eve girmenin sünnet olması ve hayırlı olmasıdır. Damadın gelinin ayağına basmasının nedeni ise,

⁸⁹ Vahide Kaya, 1939 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari’de İkamet Etmekte.

⁹⁰ Abdalbaki Kaya, 1941 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari’de İkamet Etmekte.

⁹¹ Şemsettin Gül, 1979 Erüh Doğumlu, Lisans Mezunu, Erüh’ta İkamet Etmekte.

damadın evlilik hayatlarında eşine üstünlük sağlayacağı ve eşinin ona karşı saygılı olacağına olan inançtır.⁹²

Gelin damat evine girdikten sonra nikâh kıyılır. Nikâh kıymak için boş bir odaya girilir. Odada sadece damat, gelinin vekili, iki şahit ve imam bulunur. Yörenin adetlerine göre gelin nikâhta bulunmaz. Onun için nikâhtan önce gelinin vekâleti alınıp birine verilir. Vekâleti bulunan kişi gelinin yerine nikâhta bulunur. İmam, kızın vekiline hitap ederek: “Vekili olduğunuz falanın kızı falanı vekâletiniz hesabıyla şu kadar mehirle falanın oğlu falana verdin mi?” diyerek üç kere tekrar eder. Her soru karşılığında “verdim” diye cevap alınır.

İmam daha sonra damada hitaben: “Falanın kızı falanı şu kadar mehirle zevceliğe ve helalliğe aldın kabul ettin mi?” diye sorarak sorusunu üç kere tekrar eder. Her sormasının karşılığında: “Aldım, kabul ettim.” diye damattan cevap alınır. İmam da: “Şahitlerin huzurunda bu nikâhı akdeyledik(kıydık)” diyerek dua eder. Böylece gelinle damadın nikâhı kıyılmış olur.⁹³

Davetliler, düğüne ikindiden sonra giderler. Genelde bayanlar ve erkekler ayrı yerde otururlar. Burada halay çekerek eğlenirler. Düğünlerde govent, mirani, şeyhani, botani, garzani, çacani, hırpani, roşkani, karakışkani, adını taşıyan halk oyunları oynanır. Bunlardan bazıları şöyle oynanır:

Şeyhani oyunu: Oyunda eğilip kalkmalarının din adamları önünde saygı göstermek için yapıldığından dolayı “saygı oyunu da” denir.

Govent “go” ezgi söylemek “vent” beraber demektir. Govent anlamı ise, beraber söylenen ezgi ve oyun demektir. Halay oyunun başındaki kişiye govent başı denir. Ekip sonundaki kişiye de “poçık” denir. İkisinin elinde mutlaka mendil olması lazım. İkisi mendil salladığı zaman göbek altına ve belin arkasına gitmemelidir. Bu da bir saygınlık ifade eder. Diziliş karşılıklı sıra halinde olup,

⁹² Ahmet Gül, 1950 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Eruh'ta İkamet Etmekte.

⁹³ M.Emin Gökhan, 1971 Pervari Doğumlu, Ön lisans Mezunu, Pervari'de İkamet Etmekte.

sıranın hareketi öteki sıraya yaklaşarak ve uzaklaşarak yapılır. Eller küçük parmakların kenetlenmesiyle yarı bağlantı sağlanır.

Karakıştani: Bu oyunda avuçlar karşılıklı olarak karşıdaki oyuncunun avucuna vurulur. Karşılama iki bölümlüdür. Birinci bölümü ağırdır. Bu bölüme girani denir. İkinci bölümü ise hızlıdır. Bu çabuk bölümde “süvik” adı verilir.⁹⁴

Yöre düğünlerinde sadece mevlit okutanlar da vardır. Mevlit düğün günü ikinci namazından sonra damat evinde okutulur. Mevlit okunduktan sonra yemekler yenir.⁹⁵

Düğüne gelen davetliler yakınlık derecelerine göre para veya altını geline takarlar. Davetliler, gece geç saatlerde giderler. Davetliler gittiklerinde damat evine “hayırlı olsun, Allah başa kadar versin, Allah utandırmasın” gibi sözler söyleyerek damat evinden ayrılırlar.⁹⁶

Davetliler evlerine gittikten sonra, gelin odasına alınır ve odaya yiyecek bir şeyler hazırlanır. Damadın arkadaşları, damada gerdek odasının kapısının önüne kadar getirirler. Art niyetli kimselerin damadın gerdek gecesinde başarısız olması için gerdek odasının yakınında bir ipe düğüm atarlar. Buna engel olmak için gerdek odasının yakınına damadın yakınlarından başka kimse yaklaştırılmaz. Bazen art niyetli kimseler bunu başarırlar. Bunun için damat cinci hocalara götürülür veya damat gerdek gecesi başarısız olursa damat soğuk bir çeşmenin yanına götürülür. Damadın başına soğuk su dökülür.

Gerdek gecesinde damadın ailesi; gelin ve damadın yatağına beyaz bir çarşaf sererler. Damadın ailesinden bir iki kadın kanlı çarşafı alana kadar kapının önünden ayrılmaz.⁹⁷

⁹⁴ *Türkiye’de Beldeler Turizm Siirt*, 15.

⁹⁵ M.Şirin Ertan, 1984 Eruh Doğumlu, Lisans Mezunu, Eruh’ta İkamet Etmekte.

⁹⁶ Cemal Kartal, 1977 Pervari Doğumlu, Lisans Mezunu, Pervari’de İkamet Etmekte.

⁹⁷ Şemsettin Gül, 1979 Eruh Doğumlu, Lisans Mezunu, Eruh’ta İkamet Etmekte.

2.2.1.3 Evlilik Sonrası İle İlgili İnanışlar

Düğünden sonraki gün; akraba konu komşu gelini görmeye gelerek tebrik ederler. Eskiden gelini tebrik etmek için gelen akraba, komşu yanlarına damat evine götürmek için; buğday, bulgur, pirinç, fasulye gibi gıdalar getirirlerdi. Ancak bu adet değişmiş, bunun yerine düğün günü geline altın veya para takıldığı için sadece gelini tebrik etmek için gelirler. Düğünden sonra gelen bayanlar, burada tekrar halay çekerek eğlenirler. Eskiden gelin eve getirildikten sonraki iki gün gelin, gündüzleri bir perdenin arkasında kalır ve orada yemeğini yer. Çok yakın kimseler hariç kimseye gösterilmezdi. Ayrıca kaynana, yeni geline yedi renkte yün getirerek bu yünü eğirtmesini ister. Böylece gelinin becerikli olup olamadığını öğrenir.⁹⁸

Eskiden kaynana, gelini ağır işlerde çalıştırabiliyor, ona hakaretler edebiliyordu. Kaynana zahire odasının kapısını kilitleyip, anahtarı yanında taşırdı. Böylece gelin keyfince yiyecek getirip yiyemezdi. Ancak günümüzde böyle adet ve gelenekler yok denecek kadar azdır.⁹⁹

Yörede eskiden evlenen çiftler, birbirlerine isimleriyle hitap etmezlerdi. Fakat günümüzde artık her iki tarafta birbirlerine isimleriyle hitap etmektedirler. Eskiden kadın, eşinin yanında beraber yürümezdi. Günümüzde bu uygulamalar azda olsa devam etmektedir.¹⁰⁰

Düğünden bir hafta sonra, gelinin ailesi kızlarını görmeye gelirler. Geldiklerinde kızlarına hediye getirirler. Oğlan tarafı da kız tarafına hediyeler alırlar. Düğünden bir ay sonra kız baba evine gider burada bir haftalığına kalır.

Yörede geniş aile tipi vardır. Kardeşler eşleriyle beraber anne babalarıyla beraber yaşamaktadır. Ayrı bir ev kurma ancak anne ve babanın ölümü gerçekleşikten sonra olmaktadır. Ayrıca boşanmalara pek rastlanmaz ve hoş

⁹⁸ Azime Elik, 1933 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari’de İkamet Etmekte.

⁹⁹ Vahide Kaya, 1939 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari’de İkamet Etmekte.

¹⁰⁰ Rahim Eksik, 1930 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Eruh’ta İkamet Etmekte.

karşılanmaz. Yörede tek eşlilik esastır. Ancak çocuğu olmayan çift, eşinin rızasıyla ikinci bir evlilik gerçekleştirir.¹⁰¹

2.2.1.2 Evlenme İle İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

Eruh ve Pervari yöresindeki evliliklerde; kız isteme ve düğün adetleri konularındaki yöre inancı ile eski Türk inanışları arasında benzerlikler bulunmaktadır.

Eski Türklerde dünürçülük ve nişan merasimi görülmektedir. Kız tarafına bir elçi gönderilerek kız istenir. Cevap olumlu ise kız tarafı görüş ve isteklerini yine bu elçi aracılığı ile erkek tarafına bildirir.¹⁰² Nitekim Kara Han, Oğuz adına kız istemek için Kur Han'a adam göndermiştir. Kız tarafının razı olduğunun delili olarak bir yüzük veya mendil gibi bir şey vermektedir ki bu “nişan yüzüğü” yerini tutar.¹⁰³

Araştırma yaptığımız Eruh ve Pervari yöresinde rastladığımız “başlık parası” da şerbet günü belirlenir. Başlık parasının Orta Asya da bile uygulandığı söylenmektedir. Ayrıca Oğuzlarda da “kalın” veya “başlık parası” verme usulünün yaygın olduğu belirtilmektedir. Eski Türklerde erkeğin ailesi kızın ailesine elçi yollamakta, kızın babası da öneriyi kabul ettiğinde “kalın(başlık parası)” saptamaktadır. Yörede bu konudaki uygulama, eski Türk geleneğinin tamamen uzantısı durumundadır. Eski Türklerde kızın ailesine verilen kalın, ailelerin maddi durumuna göre değişen muayyen miktarda eşya veya hayvandan oluşmaktaydı. Zengin ailelerde bu miktar yüz ata veya iki yüz koyuna çıkabilmekteydi.¹⁰⁴

İslam'da bilindiği gibi mehir verilmesi söz konusudur. Mehrin nikâh esnasında erkeğin kadına vermeye mecbur olduğu kadının mülkiyetine giren mal anlamına gelmektedir. Mehr bir nevi başlık parası olarak kadının velisine

¹⁰¹ Edibe Özel, 1975 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari'de İkamet Etmekte.

¹⁰² Hamdi Döndüren, Delilleriyle Aile İlmihali, Bursa 1995, 202-203.

¹⁰³ İnan, a.g.e., 166.

¹⁰⁴ Mahmut Tezcan, *Ülkemizde Başlık Parası Uygulaması*, Ankara 1977, 248.

verilmesini yasaklayan İslam, bunun bir bedel değil, bir nevi hak olarak koca tarafından gelinin kendisine verilmesini emretmiştir.¹⁰⁵

Eski Türklerde gelinin güveyine bugün çeyiz dediğimiz bir miktar mal veya eşya getirmesi geleneği bulunmaktadır. Buna Orta Asya Türklerinde “koşantı” denirdi. Arapça da “cihaz(cehiz=çeyiz)den gelen çeyiz, evlenecek kız çocuklarının her türlü şahsi veya ev eşyasını ifade eder. Eruh ve Pervari yöresinde de gelin beraberinde çeyizini götürür.

Şamanist ve Müslüman Türklerin evlenme törenlerinde müşterek olan, Şamanizm unsuru gelinin geldiği gün, başına saçını saçmaktır. Saç yabancı soya mensup olan bir kızı kocasının soyunun ataları ve koruyucu ruhları tarafından kabul edilmesi için yapılan bir kurban ayininin kalıntısıdır. Saç her devirde topluluğun elde ettiği en mühim üründen olmuştur. Avcılık devrinde avın kanı, yağ ve eti, çobanlık devrinde süt, kımız ve hayvanların yağı; çiftçilik devrinde darı, buğday ve çeşitli meyveler saç olarak kullanılmıştır.¹⁰⁶ Eruh ve Pervari yöresinde gelin eve gireceği sırada üzerinden şeker ve kuru yemiş atılması saç uygulamasının bir benzeridir.

Peygamberimizin sünnetinde ise saç, tamamen bir eğlence niteliğindedir. Şöyle ki; Peygamberimiz, sahabeden birinin nikâhında bulunmuş, dua ve tebrikten sonra bir tepsi içindeki şeker, hurma ve meyveyi orada bulunan insanlar tarafından kapışılmasını istemiştir.¹⁰⁷

Eruh ve Pervari yöresinde eski zamanlarda görülen gelinlik yapma uygulaması gelinin eve gelmesiyle başlamaktadır. Gelinler için bazı şeyler tabu sayılır. Kocasının ve onun soyuna mensup erkeklerin adını söylemek, büyüklerle konuşmak yasak sayılmaktadır. Bu uygulamalar eski Türk inançlarından gelmektedir. Eski Türklerde görülen kocasını ve onun soyuna mensup erkeklerin adını söylemenin yasak olmasıyla benzerlik göstermektedir.¹⁰⁸

¹⁰⁵ Ali Osman Ateş, *Cahiliye ve Ehli Beyt Örf ve Adetleri*, İstanbul 1996, 295.

¹⁰⁶ İnan, *a.g.e.*, s167.

¹⁰⁷ Nebi Bozkurt, *Hadiste Folklor Eğlence*, İstanbul 1997, 166.

¹⁰⁸ Abdulkadir İnan, *a.g.e.*, s.167.

2.3 Ölüm ile İlgili İnanışlar ve Değerlendirilmesi

Zaman tasavvurlarına bakıldığında, zamanın münavebeli akışı veya yeni bir dünyanın ebedi oluşumu görüşleriyle karşılaştırılır. Zamanın geçişinde ister belirli bir hedef doğrultusu, ister münavebeli dairesel bir dönüşüm düşünölsün, hepsinde de bir ebedilik, sonsuzluk tasavvur edilir. Tüm kâinat için, tüm canlılar için bir son, bir ölüm düşünöür.¹⁰⁹ Ölüm; dünya hayatının sona ermesi, ahret hayatının başlaması hali, vefat, mevt, memat, ecel gibi anlamlara gelmektedir.¹¹⁰ İnsan hayatının en önemli dönemi ölümdür. Kur'an-ı Kerimde ölümün her insan için gerçekleşeceği şu şekilde ifade edilmektedir:“ Her nefis ölümü tadacaktır.”¹¹¹ Bu ayetiyle ölümün sadece insan için değil her canlı içinde olduğu belirtilmiştir. Ölümün dünyanın her yerinde kaçınılmaz bir son olmasından dolayı, aralarında gerek coğrafî, gerekse kültürel bakımdan ayırımlar değişik yapı da ki toplumların konuyla ilgili inanmaları, adetleri ve işlemleri arasında çoğu zaman benzerlikler görölmektedir.

2.3.1 Ölüm İle İlgili İnanışlar

Ölümle ilgili halk inanışları ölüm öncesi, ölüm esnası ve ölüm sonrası üzere üç başlık altında inceleyeceğiz.

2.3.1.1 Ölüm Öncesi İle İlgili İnanışlar

Yörede insanlar görmüş oldukları bazı rüyaları ve olayları ölüyle, ölümle ilgili açıklanmaktadır. Rüyada uçtuğunu görmek, rüyada ölmüş olan yakınlarından birini görüp ve ölen kimsenin rüya gören kişiyi kendi yanına çağırması ve rüyada dış çektiirmek, rüya sahibinin öleceğine işaret olarak inanılır.¹¹²

¹⁰⁹ Ekrem Sarıkçıoğlu, *Din Fenomolojisi*, Isparta 2002, s.230.

¹¹⁰ D.Mehmet Doğan, *a.g.e.*, s.1043.

¹¹¹ Âl-i İmran, 3/185.

¹¹² Muhsin Özel, 1970 Pervari Doğumlu, Lise Mezunu, Pervari’de İkamet Etmekte.

Bazı hayvanlar da ölüme işaret olarak yorumlanır. Evin yakınında karganın ötmesi veya köpek uluması evden birinin öleceğine inanılır. Yörede ölüm ve kötü habere en çok yorumlanan hayvan ise baykuştur. Baykuş kimin damına konmuşsa ve ötmüşse o evden kötü haber çıkacağına inanılır. Yörede bir insan diğerine beddua ederken “evine baykuş tünese” der. Bu da evin kötü bir olayla karşılaşmasının temennisidir. Kötü olaydan maksat o evden bir ölünün çıkmasıdır. Bu nedenle insanlar evinin yakınında veya bacasında öten bir baykuş gördükleri zaman, onu hemen uçururlar.¹¹³

Haftanın belli günlerinde bir takım işler yapılmaz. Çarşamba günü temizlik yapılmaz. Seyitler de salı günü hiçbir şekilde sabun kullanmazlar. Bunlar yapılsa evde birinin öleceğine inanılır. Çocuklar büyüyüncüye kadar, takma bir isimle çağırılır. Takma bir isimle çağırılmazsa, çocuğun öleceğine inanılır. Ölen kimsenin elbisesini giyen kimsenin, öleceğine inanılır. Bir kişi ceviz fidanı dikse, fidan ağacı o kişinin boyuna ulaşırsa o kişinin öleceğine inanılır.¹¹⁴

Eğer bir kişi, herhangi bir sebepten dolayı ölümden kurtulmuşsa ya bir kurban kestirip etini fakirlere dağıtır. Veya bir mevlit okutur, ya da bir sadaka verir. Bunları yapmazsa, başına bir bela geleceğine inanılır.¹¹⁵

Yöre insanı ihtiyarladığında, kendini daha çok ibadete vermeye çalışır. Namazlarını cemaatle kılmaya çalışır. Sadakalar verir. Dini sohbetlerde bulunmaya çalışır. Ölümünün yaklaştığını hisseden kimse yörede kullanılan “yaprağım ağaçtan düştü” deyimini kullanır. İnanişâ göre, her bir insanın isminin yaprağına yazıldığı bir ağaç vardır. Kişi öleceği sene, ağaçtaki yaprağı sararıp düşeceğine inanılır. Bu yüzden kişi ölümünün yaklaştığını ifade etmek için “yaprağım ağaçtan düştü” deyimini kullanır. Ölümün yaklaştığını hisseden kimse, kendi kefenini temin

¹¹³ Cevher Işık, 1969 Pervari Doğumlu, Lise Mezunu, Pervari’de İkamet Etmekte.

¹¹⁴ Rahim Eksik, 1939 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Eruh’ta İkamet Etmekte.

¹¹⁵ Kerem Işık, 1978 Pervari Doğumlu, İlkokul Mezunu, Pervari’de İkamet Etmekte.

etmeye çalışır. Kendisinin öldüğünde nereye gömülmek istediğini, ailesine bildirir.¹¹⁶

Ölüm döşeğinde olan kimse, dünya hayatının son gününü ahiret hayatının da ilk gününü yaşıyordur. Bu itibarla, onun Allah'ı anması ve O'na yönelmesi konusunda teşvik edilmesi, böylece ruhunun iman hali üzere çıkması ve bunun sonucunda da ahiret hayatında, bunun semeresini görmesi temin edilmeye çalışılır. Bunun için yörede ölüm döşeğindeki kişi için bir takım uygulamalar yapılır. Ölüm döşeğindeki kişi eğer fazla acı çekmiyorsa, kişi rahat edileceği şekilde yatırılır. Sırtına ve ensesine rahat edebileceği, yastık gibi yumuşak bir şey konulur. Ölüm döşeğindeki kişiye sürekli kelime-i şahadet telkin edilir. Ölüm esnasında şeytanın, ölen kişinin imanını çalmak için geldiğine inanılır. Şeytan ölüm döşeğindeki kişiyi su ile kandırmaya çalışır, bunun için ölüm döşeğindeki kişiye, sürekli su verilir. Ölüm anında yakınları sürekli Kur'an okumaya çalışırlar. Eğer ölünün yakınları Kur'an okumayı bilmiyorlarsa, imam çağırılarak kendisinden Kur'an okunması istenir.¹¹⁷

Kişi ölmeden önce yakınları çağırılır. Varsa uzaktan akrabaları da çağırılır. Ziyarete gelen kimseler hastanın yanında kalabalık etmezler sürekli dua etmeye çalışırlar. Yörede ölüm döşeğinde yatan insanların son anları onun ahiretteki yerleri ile ilgili yorumlara sebep olmaktadır. Ölen insanın yüz perdesi, gülümsemesi, çabuk ve acı çekmeden ölmesi hayra yorumlanmakta. Ölmeden önce acı ve ıstırap çekmesi yüz ifadesinin çirkinleşmesi yüzünün kararması kötüye yorumlanır.¹¹⁸

Ölecek insanın bedeninde meydana gelen bazı değişiklikler halk arasında ölümün yaklaştığını belirtisi olarak kabul etmektedir. Ölecek insanın nefesi göğsüne çıkar nefesi kısılır, nefes alıp vermez, rengi sararır. Elleri ayakları döner. Hastadan hırıltı gelmeye başlar. Hasta sürekli beni yatır, kaldır gibi isteklerde bulunur. Değişik isteklerde bulunur, ne dediği pek anlaşılamaz. Yüzü sararmaya gözleri dönmeye başlar. Hasta gözlerini tavana dikilince hastanın öleceği anlaşılr.¹¹⁹

¹¹⁶ Guri Elik, 1930 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari'de İkamet Etmekte.

¹¹⁷ Gürgün Özay, 1984 Eruh Doğumlu, Lise Mezunu, Eruh'ta İkamet Etmekte.

¹¹⁸ M.Emin Gökhan, 1971 Pervari Doğumlu, Ön Lisans Mezunu, Pervari'de İkamet Etmekte.

¹¹⁹ Abdülkerim Doğan, 1962 Pervari Doğumlu, Lise Mezunu, Pervari'de İkamet Etmekte.

2.3.1.2 Ölüm Esnası İle İlgili İnanışlar

Ölüm olayı gerçekleşince; hemen ölünün çenesi ve ayakları bağlanır. Gözleri açıksa kapatılır, elleri uzatılır. Ölünün şişmemesi için karnı üzerine metal bir eşya konulur. Ölünün yıkanması için su ısıtılır, ölü için kefen alınır.

Ölüm haberi camide sala verilerek duyurulur. Ölüm haberini duyan yakınları, bilhassa eşi, kızları, kız kardeşleri henüz cenaze kaldırılmadan, ölünün yanında elleriyle göğüslerine vurarak, üst başlarını yırtarak, saçlarını yolmak suretiyle üzüntülerini belirtirler. Ölüm haberini duyan akrabalar, komşular cenaze evine gelirler. Cenaze teçhizatı için iş bölümüne koyulurlar. Bir kısmı su ısıtır, bir kısmı mezar kazar, kimisi kefen yoksa kefeni tedarik eder, kimisi de tabut ve teneşiri hazırlar.¹²⁰

Cenaze yıkama işleminin ölünün en yakını yapar. Eğer ölünün yakını yıkayamıyorsa, imam çağırılarak yıkatılır. Cenaze yıkama işlemi kapalı bir yerde yapılır ve yıkandığı sırada yıkayan kişi ile ona yardım edecek kimseden başka, kimse bulunamaz. Önce teneşir yıkanır daha sonra ölü soyularak teneşire konur. Ölü önce sağ tarafından, sonra sol tarafından yıkanır. Ölü yıkanırken de sürekli üzerinde çarşaf bulunmaktadır. Ölü yıkanırken göğsünden dizine kadar kapatılır, açık yıkanmaz. Önce ölüye nasıl taharet alınıyorsa o şekilde taharet verilir. Ölünün karnı hafifçe bastırılarak ölünün içi temizlenir. Daha sonra arkası, hacet yeri parmakla kapatılarak abdesti verilir. Başından aşağıya doğru ölünün her tarafı iyice ıslatılır. Önce sağ sonra sol el yıkanır. Parmakla üç kere ağzı daha sonra burnu silinir. Daha sonra yüzü yıkanır. Ele eldiven takılarak, ölünün her tarafı sabunla yıkanır. Yıkama bittikten sonra ölü tekrar pislerse yeniden abdest verilmez abdest verildikten sonra başı yıkanır. Yıkama işlemi önce sağ taraftan olmak üzere dibe kadar sabunlayarak ve yıkanarak inilir. Önce bezin üzerinde sabunlayarak baştan

¹²⁰ Gürgün Özay, 1984 Eruh Doğumlu, Lise Mezunlu, Eruh'ta İkamet Etmekte.

aşağıya yıkanır, daha sonra bezin altından yıkanır. Böylece yıkama işlemi tamamlanır.¹²¹

Cenaze yıkandıktan sonra, sıra ölüyü kefenlemeye gelir. Kefenlemede erkek ve kadın farklı kefenlenir. Erkek için kefenleme şekli şöyledir. Ölü erkek üç beyaz kefene sarılır. Bunlar onun tüm bedenini örtecek kadar uzun olmalıdır.

Eğer ölen kadın ise şöyle kefenlenir; ölü kadın beş tane kefene sarılır. Göbeğinden aşağısını kapatan bir peştamal, göbeğinden yukarısını kapatan bir iç gömlek, başını kapatan bir örtü ve bunları kapatan tepeden tırnağa kadar uzanan iki uzun kefen ile kefenlenir. Ölünün ayakları ve başı, ucundan kefen bağlanır. Bel kısmında kabre kolay konsun diye, kemer niyetine bir bez bağlanır. Cenaze kabre konulduktan sonra bu bağlar açılır.

Ölü kefenledikten sonra, sıra cenaze namazını kılmaya gelir. Yöre halkı, cenaze namazının sevabının büyük olduğuna inandığından dolayı cenaze namazını duyan ve yakınında bulunanlar cenaze namazına katılırlar. Cenaze namazı camilerin avlusunda kılınır. Cemaat cenaze namazını kıldıktan sonra, imam cemaatten ölüye haklarını helâ etmelerini ister. Helâllik alındıktan sonra cenaze omuzlara alınarak mezarlığa götürülür. Cenaze taşımak sevap olduğu için, yörede tabut taşımak için gayret sarf edilir. Cenaze namazına cenaze götürülürken kadınlar katılmaz. Cenaze mezarlığa götürülmeden önce, ölünün kabri hazırlanmış olur. Kabir, kokuya mani olacak ve yırtıcı hayvanların kabri eşip ölüyü çıkarmalarına engel olacak derecede derin kazılır. Kabir, orta boylu bir adamın ellerini yan tarafına uzattığı durumda, iki boy ve en ölçüsüne göredir. Ölü, kabre gömüldüğünde, ölü sağ kolu üzerine yatırılıp, yüzü kıbleye doğru çevrilir. Eğer toprak sert ise kabre lahd yapılır. Lahd; kıble tarafındaki duvarın altına, cesedin sığabileceği kadar oymaktır. Toprağın, cenazenin üzerine atılmaması için, lahdin önü ince ve uzun taşlarla kapatılır. Eğer toprak gevşekse, şak yapılır. Şak; kabrin tam ortasında cenazenin sığabileceği kadar bir çukur açılır. Bu çukurun iki tarafında tuğla ve benzeri şeyler yükseltilerek cesedin üzerine düşmemesi için üzeri taşla örtülür.

¹²¹ M.Emin Gökhan, 1971 Pervari Doğumlu, Ön Lisans Mezunu. Pervari'de İkamet Etmekte.

Ölü, teneşirden aşağıya ve kabre indirilirken baş tarafından tutulup indirilir. Ölü eğer kadınsa ölüyü kabre indirecek olanlar kadının mahremi olan kimseler olur. Ölünün en yakın erkek akrabalarından biri veya iki kişi düzeltmek için kabre inerler. Ölüyü laht'e yerleştiren kişi “ Bismillah ve âlâ sünneti Resullallahî ” der. Kabrin yanında bulunan herkes kabre toprak doldurulmadan önce, kabrin baş tarafından veya başka taraflardan kabrin üzerine el ile üç avuç toprak atılır. Bu uygulamanın nedeni Hz. Peygamberin sünneti olmasıdır. Ölünün üzerine toprak yürütme işlemi yapılırken, bunların dışındaki cemaat sükûnetle kabrin etrafında oturarak Kur'an-ı Kerim'i dinlerler. Kur'an-ı Kerim'i imam, Fatiha süresinden başlayarak bakara süresinin ilk beş ayeti Yasin, Mülk, İhlâs, Felak ve Nas sürelerini okur. Ölü gömüldükten sonra, cenaze sahipleri mezarlığın yanına ağaç dikerler. Bazıları da meyve ağacı diker. Meyve ağacı dikilmesinin nedeni bu ağaçtan insan ve hayvan yese ölüye sevap gelir, inancından dolayıdır. Ayrıca cenaze sahipleri, mezarın baş tarafına mezar taşları dikerler. Mezar taşlarının üzerinde ölünün adı soyadı doğum ve ölüm tarihi ile el-Fatiha yazıları bulunur.

Toprak örtme işlemi bittikten sonra imam ölü için telkin okur. İmam kabrin başına geçerek yüksek sesle ve ölüye hitaben iman esaslarını hatırlatır. Cemaat mezarın yanından ayrıldıktan sonra bir iki saat bekler. Bunun nedeni ölünün mezara alışması içindir.¹²²

2.3.1.3Ölüm Sonrası İle İlgili İnanışlar

Defin işlemi tamamlanınca ölünün yakınları, mezarlık kapısına dizilir. Ve ilk taziye kabul ederler. Daha sonra cenaze evine dönerler. Taziye üç gün üç gece olur. Taziye gelenler; ölünün ailesini teselli eder, sabır ve tahammüllü olmalarını tavsiye eder, kaza ve kadere razı olmalarını teşvik eder ve orada ölüye hayır duada bulunarak, ölünün yakınlarına başsağlığında bulunarak taziye evinden ayrılırlar.

¹²² M.Tahir Erdemci, 1954 Eruh Doğumlu, Ön Lisans Mezunu, Siirt'te İkamet Etmekte.

Taziyede, üç gün boyunca gelenlere yemek verilir. Bunun için ölünün akrabaları ve komşuları cenaze evine yemek götürürler. Bu üç gün boyunca, cenaze evinde, mecbur kalınmadıkça yemek pişirilmez.

Yakın komşular televizyon izlemekten ve radyo dinlemekten kaçınırlar. Cenaze sahibinin zoruna gidecek davranışlardan kaçınırlar. Cenazenin kaldırıldığı günlerde bir düğün varsa ertelenir veya düğün sahipleri cenaze sahiplerinin evine gider, taziyelerini bildirirler. Düğün için cenaze sahiplerinden izin isterler.¹²³

Defin sonrası yapılan işlerden biride ıskat ve devirdir. Iskat, düşürmek; devir ise, döndürmek, çevirmek anlamına gelmektedir. Iskat-ı salât, ölünün kazaya kalmış farz veya vacip namazlarını fidye ile ödenmesine denir. Iskat-ı savm kazaya kalmış orucun fidesine ıskat-ı yemin de ölenin üzerine vacip olup da yerine getirmediği yemin kefareti denir.¹²⁴

Taziyenin bittiği günün akşamında, hoca mahallenin ihtiyaç sahiplerini cenaze evine toplar. Cenazenin durumuna göre ıskat-ı hesaplanır ve ihtiyaç sahiplerine filtre olarak dağıtılır. Yörede bir hocayla yaptığımız söyleşide, bu uygulamayı şöyle anlatıyor: “Cenaze kaç yaşında ise, o yaştan buluğ yaşı olan on ikiyi çıkarırız. Kalan yıllardaki namaz vakitlerini hesaplarız. Her namaz vakti için bir filtre olarak şekilde fakirlere dağıtılacak parayı hesaplarız. Bu ıskat-ı salâttır. Bir de oruç kefareti için 61 filtre tutarında bir miktar hesaplanır. Bu da Iskat-ı Savm’dır. On filtrelikte yemin kefareti hesaplanır. Buda Iskat-ı yemindir. Eğer varisler bu kadar parayı vermeye muktedir iseler ve vermek isterlerse fakirlere dağıtılır. Yoksa dağıtmayı istedikleri parayı, halka şeklinde oturmuş olan kişilere şu yolla verilir. Önce ilk sırada oturana verilir. O parayı alır ve “aldım kabul ettim tekrar hibe ettim” der. Bunun üzerine parayı alırım ve sırayla hepsine bu yöntemle verilir. Bu hesapladığım miktara ulaşıncaya kadar. Miktar tamamlanınca elden ele dolaştırılan parayı orada bulunan fakirlere dağıtılır. Bu işleme devir denir.”

¹²³ M.Selim Elik, 1969 Pervari Doğumlu, Ortaokul Mezunlu, Pervari’de İkamet Etmekte.

¹²⁴ Diyanet Vakfı Yayınları, *İlmihal, c.1, İman ve İbadetler*, Ankara 2004, 370-376.

Yörede taziye çok önemli bir yere sahiptir. Taziye yakın ve uzak akrabalar, komşular, dargın olanlar dahi herkes katılır. Taziye günlerinde devamlı, bir hoca taziye hazır bulunarak, taziye evine ve taziye gelenlere vaaz eder. Ayrıca her taziye gelen, hocadan ölüye dua etmesini isterler. Hoca da Arapça dua ederek, duanın sonunda ölüye el-Fatiha der. Orada bulunan insanlarda hep beraber Fatiha süresini okur. Ondan sonra taziye evinde, ölen kişi için “başınız sağ olsun, Allah rahmet etsin, mekânı cennet olsun” denilir. Ve herkes tekrar susarak hocanın vaazını dinler. Taziyeden ayrılmak isteyenler, hocadan tekrar ölü için dua okumasını ister. Hoca da tekrar Arapça dua ederek, ölü için el-Fatiha der. Herkes Fatiha’yı okur. Taziyeden gidenler evden çıkarken “başınız sağ olsun, Allah sabırlar versin” der. Cenaze sahipleri de “dostlar sağ olsun” diyerek karşılık verirler. Bu şekilde taziye gelenlerin bir kısmı gelir, bir kısmı da gider. Taziye normalde üç gün sürer. Ancak uzakta olanlar için böyle bir süre yoktur.¹²⁵

Yörede, ölü için yas tutma âdeti kırk gündür. Bu kırk günün ilk bir haftası, yas tutmanın en yoğun yaşandığı günlerdir. Bu süre içinde, ölünün yakınları, zorunlu ihtiyaçlarını giderme dışında bir iş yapmazlar. Bütün yüzlerde keder izleri vardır. Giyim-kuşamlarına ve fiziki görünümüne dikkat etmezler. İlk haftada erkekler sakal tıraşı olmazlar. Genelde siyah giyinirler. İlk bir haftadan sonra ise, yavaş yavaş hayata ayak uydurmaya çalışırlar. İlk kırk günde evde televizyon, teyp ve radyo cihazları açılmaz, herhangi bir eğlenceye katılmazlar.¹²⁶

Komşular ise genel olarak ilk haftasında yas tutarlar. Ölü yakınlarının duyabileceği, zevk, sefa içeren davranışlarda bulunmazlar. Düğün, nişan gibi eğlence programlarını yapmaktan kaçınırlar. Eğer nişan, düğün yapılacaksa, cenaze sahiplerinden izin alırlar. Ölü için, üç gün üst üste türbenin başına gidilip Yasin süresi okunur. On beşinci ve kırkıncı günlerde de türbenin başına gidilip Yasin süresi okunur. Bazı kimselerde kırk gün üst üste ikindi namazından sonra mezarlığa gidilip türbenin başında Yasin süresini okurlar. Her Cuma akşamı, ölü için yemek verilir. Bayram arifelerinde, ölümün birinci yıl dönümünde, ölünün mezarına

¹²⁵ M.Emin Gökhan, 1971Pervari Doğumlu, Ön Lisans Mezunu, Pervari’de İkamet Etmekte.

¹²⁶ Muhsin Özel, 1970 Pervari Doğumlu, Lise Mezunu, Pervari’de İkamet Etmekte.

gidilerek dua edilir. Ölünün ailesi ilk bayramda evden çıkmaz. Evde oturarak taziyeyi kabul eder, gelenlere yemek ikramında bulunur.¹²⁷

İnceleme yaptığımız Eruh ve Pervari yöresinde ölü ile ilgili inanılan birtakım inanış ve söylentiler:

Bir kimsenin evinin damında baykuş öterse; o evden birisinin öleceğine inanılır.

Bir kişi ceviz fidanı dikerse; fidan o kişinin boyuna ulaştığında o kişinin öleceğine inanılır.

Gece vakti bir evden kara kazan çıkarılırsa; o evden birinin öleceğine inanılır.

Bir kimse rüyasında ölmüş bir kişi tarafından çağırılırsa o kimsenin öleceğine inanılır.

Bir kimse rüyada uçtuğunu görse; bu o kimsenin öleceğine işarettir.¹²⁸

Vakıf malını gasp eden kimsenin başına ya bir musibet veya evinden birinin öleceğine inanılır.

Yedi çocuğu ölen kimsenin, kıyamet günü bu yedi çocuk yedi cehennem kapısının önünde durarak, anne babasının cehenneme girmesini önler.

Kadının kocası öldüğünde, başına kara örtü bağlar.

Ölü kimsenin elbiseleri giyilmez uğursuzluk getirir.

Kişi rüyasında öldüğünü görürse ömrünün uzun olacağına inanılır.

Rüyada diş çektirmek ölüme işarettir.

Bir kişi ölen yakınına rüyasında görürse, ölünün hayrına sadaka verir. Çünkü ölünün hayra ihtiyacı olduğuna inanılır.¹²⁹

Ölü için ısıtılmış sıcak suyun arta kalanı, kullanılmaz dökülür.

Cuma akşamı ölen kimsenin, cennete gireceğine inanılır.

Cuma günü kabre konulan ölüye, sorgu-sual olmadığına inanılır.

Ölünün arkasından bakılmaz, uğursuzluk getirir.

¹²⁷ İhsan Çakır, 1979 Siirt Doğumlu, Lisans Mezunu, Eruh'ta İkamet Etmekte.

¹²⁸ Nejla Gül, 1988 Siirt Doğumlu, İlkokul Mezunu, Eruh'ta İkamet Etmekte.

¹²⁹ Sahar Elik, 1964 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari'de İkamet Etmekte.

Boş beşik sallanırsa bebeğin öleceğine inanılır.
Geceleyin sakız çiğneyen kimse ölü eti çiğner.¹³⁰

2.3.2 Ölüm İle İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

Eruh ve Pervari yöresinde ölüm ile ilgili inanışların çoğunu dini uygulamalar oluşturmakla birlikte, eski Türk inanışlarına benzer adet ve uygulamalarda görülmektedir. Tatarlarda, ölüm meleğinin kılıcından bahsedilmekte ve ölüm anında hastaların ölüm meleğini fark ettiğinden ağzının açık kaldığı düşünülmektedir. Ölüm meleğinin yüzünün soğukluğundan hastanın meleklerle göz göze geldiğinde yüz hatlarının değiştiği söylenmektedir. Bu inanış ve uygulamalar biraz farklı olmakla birlikte Eruh ve Pervari yöresinde hastanın yüzüne bakılarak iyi ya da kötü ölümü olacağına dair inanış eski Türk inancıyla benzerlik göstermektedir.¹³¹

Yörede cenaze hemen gömülmezse, cenazenin karnının şişmemesi için bir demir parçası konulur. Ölüm ile ilgili bu inanış ve düşüncesinin esasında demirin Türkler tarafından kutsal kabul edilmesinin ve koruyucu bir ruha sahip olması inancının belirtisidir.¹³²

Yörede biri vefat ettiği zaman cenaze evine birkaç gün yemek götürülür. Ölünün arkasından mevlüt okutulup, devir işlemi yapılır. Ölünün arkasından siyah elbise giyilmesinin sebebi, Şamanist kültürün bir uzantısı olarak düşünülebilir. Çünkü Şamanizm’de de diriler, beyaz renkli iseler ruhlara görünmemek için siyaha, siyah renkli elbiseler beyaza boyanıyor. Kulübelerinin kapılarını kapıyor veya mağaralarda gizleniyorlardı. Yöre halkının da ölümlerin arkasından siyah elbise giymesinin bu eski inançların uzantısı olduğu söylenebilir.¹³³

¹³⁰ İsmail Gül, 1980 Eruh Doğumlu, Lisans Mezunu, Eruh’ta İkamet Etmekte.

¹³¹ Günay-Güngör, *a.g.e.*,84-85.

¹³² İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, İstanbul 1991, 289.

¹³³ Ömer Rıza Doğrul, *Yeryüzündeki Dinler Tarihi*, İstanbul 1947, 17-18.

Eruh ve Pervari yöresinde ölünün arkasından acı ve ıstıraplarını ifade eden uygulamalar eski Türklerdeki “Yuğ Törenleri”nin izlerini taşımaktadır. Çünkü eski Türklerden Oğuzlar ölümlerin arkasından ağlar, tırnakları ile yüzlerini parçalayarak yırtarlardı. Göktürkler, saçlarını ve kulaklarını keser, feryat ederek ağlardı. Yine bu iki topluluğa ait kadınlar, saçlarını yolmak ve elbiselerinin yakalarını paramparça etmek suretiyle ağlamaktaydılar.¹³⁴ Ayrıca kaynaklarda defin ve matem törenleri arasında hazır bulunan resmi “ağlayıcı” ve “ağıtçı” kadınların varlığından da söz edilmektedir.¹³⁵

¹³⁴ İnan, *a.g.e.*, 195-200.

¹³⁵ Harun Güngör- Ünver Günay, *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*, İstanbul 1977, 77.

3. ÇEŞİTLİ KONULARLA İLGİLİ İNANIŞLAR

3.1 Tabiat Olayları İle İlgili İnanışlar

3.1.1 Yağmur İle İlgili İnanışlar

Eruh ve Pervari yöresinde, yağmur yaşam ve bereketin kaynağı olarak görüldüğünden, yağmur yerine “rahmet” sıfatı kullanılır. Çünkü yağmursuz hiçbir canlı düşünülemez. Yağmur canlıların büyümesin için önemli bir etkidir. Yağmurun bu özellikleri yanında, mübarek bir tarafı vardır ki, insanlar yağmurdan bereket ve şifa beklerler. Yörede yağmur yağmadığı veya kaynakların kuruduğu (kıtık zamanlarında) yağmur duasına çıkılır. Yağmur duası Rasulullah (sav)’in fiili sünnetleri arasında yer alan bu güne kadar en geniş uygulama sahası bulunan sünnetlerden biridir. Yörede yağmur duası, bazen camilerde yapılmakla birlikte, yörede sık sık ziyaret edilen türbelere de gidilerek yapılır. Yağmur duası, yağmura en çok ihtiyaç duyulduğu ilkbahar mevsiminde yapılır.

Yağmur duası, yörede ilmi ve ibadeti ile tanınmış bir hocanın önderliğinde yapılır. Hoca namaza çıkmadan önce halka tövbe etmelerini, sadaka vermelerini, mazlumun hakkını iade etmelerini ve dört gün oruç tutmalarını söyler. Bunların yapılması, duanın kabul edilmesinde etkili olur. Orucun dördüncü günü insanların elbiseleri eski ve yamalı olduğu halde, tevazu içerisinde çocuk, yaşlı ve hayvanlarda götürülerek köy ve ilçe dışına çıkılır. Hoca halkın önüne çıkarak iki rekât namaz kıldırır. Namaz bittikten sonra hoca hutbeye çıkarak birinci hutbede dokuz, ikinci hutbede yedi istiğfar eder. Hoca, ikinci hutbeye başlayıp, üçte birini okuduktan sonra, kıbleye dönerek sırtını halka çevirir. Hoca, Allah’a karşı zilletini göstermek amacıyla, elbisesinin alt tarafını üste, üst tarafını da alta, sağ tarafını sola, sol tarafını da sağa çevirerek Allah’a şöyle duada bulunur. “Ey Allah’ım! Yağmuru rahmet yağmuru kıl; azap, helak, bela yıkmak ve boğmak yağmuru kılma!”... diye uzunca bir dua eder. Yörede, yağmur duasına çıkıldığı halde, yağmur yağmadığında

tekrar tekrar yağmur duasına çıkılır. Çünkü yöre halkı, yağmur duasına çıktığı zaman yağmurun mutlaka yağacağına inanır. Eğer yağmur yağmazsa, hatalar kendilerinde aranır. Ve kendi hatalarından ötürü, tekrar tövbe istiğfar ederek yağmur duasına tekrar çıkarlar.¹³⁶

Yörede, baharın yağmurlu geçmesi için ve kuraklık olduğu zamanlarda bazı uygulamalar yapılır.

Baharın yağmurlu geçmesi için, köy çocukları bir araya gelerek toplanır. Kendilerine ağaçtan bir kılıç yaparak, kılıcı ellerine alır ve sokak sokak dolaşarak şöyle bağırırlar. “Kapı kapı Haydar”ın evinin önü” diyerek sokaklarda dolaşırlar. Halk da çocuklara testi verir. Çocuklarda yukarıda söylenen sözleri tekrarlayarak testiye kırarlar. Bu arada pencereden çocukların üzerine su dökülür. Dökülen suyla beraber, o sene yörede yağmurun çok yağacağına inanılır.¹³⁷

Yağmur yağması için çocuklar toplanarak bir korkuluk yaparlar ve korkulukla beraber sokak sokak dolaşırlar. Halk da çocuklara evde bulunan yiyeceklerden verir. Bu sırada çocuklar şu sözleri söyleyerek dua ederler:

Gelinimin gelini yağmur ister.

İmamımız da zekât ister.

Hacılarımız da hac ister.

Biz de Allah’tan iman isteriz.

Daha sonra çocuklar topladıkları yiyecekleri beraber yerler.¹³⁸

Yağmur yağmadığında yörede bulunan kırk kelin isimleri bir kâğıda yazılır.

Bu yazılan kâğıt güneş gören bir ağaca asılır. Böylece yağmurun yağacağına inanılır.

¹³⁶ Guri Elik, 1930 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari’de İkamet Etmekte.

¹³⁷ Hüseyin Ete, 1954 Eruh Doğumlu, İlkokul Mezunu, Görendoruk Köyü’nde İkamet Etmekte.

¹³⁸ Derviş Aybek, 1945 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Görendoruk Köyünde İkamet Etmekte.

Yörede kuraklık olduğu zaman yörede bulunan, yedi çalışmayan değirmen ile yedi dul kadının isimleri bir kâğıda yazılarak bir ağaca asılır. Böylece yağmurun yağacağına inanılır.

Yörede bazen yağmurun çok yağdığı zamanlar olur. Yağmur çok yağdığı zaman dua ve niyazda bulunulur. Hayvanlar bir akan suya götürülür ve hayvanın başları akan suyun içine daldırılarak çıkarılır.¹³⁹

3.1.2 Şimşek Çakması

Yöre halkı şimşegin meleğin kamçısı olduğuna inanırlar. Şimşek çaktığı zaman salâvat getirilmez. Çünkü yaratılan her şey Hz. Muhammed'e âşıktır. Eğer şimşek çaktığında kişi salâvat getirirse Hz. Muhammed'in ismi salâvatla geçtiği için bu muhabbetten dolayı şimşek gidip o kişiye çarpabilir. Bundan dolayı şimşek çaktığı zaman salâvat yerine dua okunur.

Şimşek çakması ve gök gürüldemesi yağmurun habercisidir. Yağmur yağacağı için sevinilir, ancak yıldırım düşme korkusuyla halk tedirgin olur. Halk yıldırımın madeni eşyalara ve ağaçlara isabet ettiğine inanır.¹⁴⁰

3.1.3 Ay ve Güneş Tutulması

Ay ve güneş tutulması, günümüzde bir tabiat olayı olarak bilinmesine rağmen, yörede güneş ve ay tutulmasıyla ilgili inanç ve uygulamalardan bir kısmı hala varlığını sürdürmektedir.

Yörede ay ve güneş tutulmasının, halk üzerinde büyük bir etkisi vardır. Ay ve güneş tutulması hayra alamet sayılmaz, insanlar başlarına bir bela, musibet gelmesinden korkarlar. Bunun için yöre halkı ay ve güneş tutulmasının zararlarından korunmak için, bir takım önlemler alır.

Gürültü yapılarak yüksek sesle bağırılır, teneke çalınır.

¹³⁹ Abdulkaki Kaya, 1941 Pervari Doğumlu, Ortaokul Mezunu, Pervari'de İkamet Etmekte.

¹⁴⁰ M.Emin Gökhan, 1971 Pervari Doğumlu, Ön Lisans Mezunu, Pervari'de İkamet Etmekte.

Demir parçası kapının önüne bırakılır, davul çalınır.
Kur'an okunur, salâvatlar getirilir, namaz kılınır.¹⁴¹

3.1.4 Yıldızlarla İlgili İnanışlar

Yöre halkına göre, her insanın bir yıldızının olduğuna inanılır. İnanışa göre, Leyla ve Mecnun da birer yıldızları vardır. Yörede yaptığımız söyleşide, Leyla ve Mecnunun yıldızlarıyla ilgili şunlar anlatıldı: Leyla ve Mecnunun birer yıldızları vardır. Parlak yıldız Leyla'yı sönük yıldız ise Mecnunu temsil eder. Kış aylarında Mecnun'un yıldızı soğuk bölgelere, Leyla'nın yıldızı ise sıcak bölgelere gider. Yaz aylarında ise Mecnun'un yıldızı sıcak bölgelere, Leyla'nın yıldızı ise serin bölgelere gider. Bu gidişlerde her iki yıldız yılda iki defa aynı hizaya gelirler ve bu durum Leyla ile Mecnun'un kavuşma anlarıdır. İnanışa göre Leyla ve Mecnunun yıldızlarının aynı hizaya geldiği anı görüp, o anda dilediğini söyleyen kişinin dileğini Allah'ın kabul eder.

Yıldız kaymasının, ölümün belirtisi olduğuna inanılır. Ayrıca yörede kuyruklu yıldızın görünmesi de, bir Allah dostunun vefatının habercisi olarak yorumlanır.¹⁴²

3.1.5 Mevsimler

Hangi doğal ve kültürel ortamda olursa olsun, hemen her yerleşim biriminin kendine özgü takvimi vardır. Halk takvimi olarak adlandırılan yerel takvim, bilinen yaygınlık kazanmış takvimlerden ayrı bir biçimde yılı bölümlere ayırır ve ayları, günleri değişik biçimde adlandırır. Halk arasında bu mevsim hesaplamalarının yegâne önemli tarafı, doğum günleri tekabülleri ve yaş hesaplamaları ile birlikte eskiden beri onlar için ne zamanda ne olacak ve ne zaman ne yapılacak ölçüsüdür. Yöre halkı senenin ilk ayını, ilkbahar mevsimi aylarının başı olan, Marttan

¹⁴¹ Hüsna Bugün, 1951 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari'de İkamet Etmekte.

¹⁴² Ahmet Erdemci, 1979 Pervari Doğumlu, Lisans Mezunu, Siirt'te İkamet Etmekte.

başlatırlar. Yöre halkının ilkbahar, yaz, sonbahar ve kış mevsimlerinde bir takım uygulama ve inanışları vardır.

İlkbahar (Bahar)

Mart (Adar): 31 gün sürer. Bitki örtüsünün ortaya çıktığı zamandır. İnsanlar hayvanlarını ahırdan çıkarıp otlatırlar. 10 Martta başlayıp bir hafta süren soğuklara “zip” adını verirler. Yöre halkı Martın ilk Çarşambasında şeytanın kızının baba evine gittiğine, ikinci Çarşambasında ise baba evine geri döndüğüne inanır. Bu döneme “Kara Çarşamba soğukları” da denir. Şeytanın kızı babası evine geri dönünce, yanında yılan, çıyan, sinek, karınca gibi yaz hayvanlarından bazılarını da eteğinde getirir. 15 Marttan sonra bu hayvanlar yavaş yavaş görülmeye başlar. Bu da artık ilkbaharın başladığını insanlara bildirir. İnsanlar bu günde pikniğe çıkarlar. Bu günde evde kalan insanın başına kötü bir şey geleceğine inanılır. Yöre halkı bu ayda, ateşler yakarak üzerinden atlayıp Nevruz bayramını şenlikler halinde kutlarlar. Mart ayından itibaren havanın ısınmasına rağmen yöre halkı yinede tedbiri elden bırakmaz. Çünkü bu ayda günler uzun ve soğuk geçer. Yöre halkı bu ayın soğukluğunu ifade etmek için şu deymi kullanır “ Mart ayı uzun ve soğuk geçer akılsızlar ise bahara aldanır.”¹⁴³

Mayıs (Gûlan) 31 gün sürer. Çiçek ve güllerin açma vaktidir. Yöre halkı hayvanlarını bu vakitte yaylalara çıkarır.

Yaz (Havin)

Haziran: 30 gün sürer. Havanın sıcaklığını hissettirmeye başladığı aydır. Bu ayda meyveler olgunlaşmaya başlıyor.

Temmuz: 31 gün sürer. Tahıllar bu ayda olgunlaşıyor.

Ağustos: (Tebağ) : 31 gün sürer. Meyve ve sebzelerin olgunlaştığı zamandır.

Sonbahar (Payiz)

Eylül (Eylûn): Bu ay bağ ve bahçelerdeki meyveler toplanır. İnsanlar topladıkları üzümlerden bir kısmını, kış için kurutur diğer kalan kısmı da pekmez

¹⁴³ Resul Erdemci, 1925 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Siirt'te İkamet Etmekte.

yaparlar. Bu ayda insanlar ekinlerini biçerler. Pervari de ekim biçme işi bittikten sonra halkın “ruja ru” dedikleri günde insanlar, hayvanlarını da alarak botan çayına, giderler. Burada genel bir temizlik yaparak, ziyafet yapıp eğlenirler. “Ruja ru” yaklaşık 300 yıllık bir geçmişi olup Ermenilerden kalma bir gelenektir. Ancak bu gelenek günümüzde uygulanıyor.¹⁴⁴

Ekim – Kasım (için) 60 gün sürer. Yöre halkı ekim ve kasım ayına “çiri” derler. Çiri de, çiriya evvel ve çiriya paşi olarak otuzar gün sürer.

Çiriya evel: 30 gün sürer. Bu ayda kışa hazırlık yapılarak odun alınır. Hayvanlar yayladan getirilir. Çiriya Paşi: 30 gün sürer

Kış (Zıfistan)

Aralık – Ocak (Kanûn) 62 gün sürer. Yöre halkı aralık ve ocak ayı için Kanûn derler. Kanûn da, Kanûna evvel ve Kanûna paşi olarak 31'er gün sürer.

Kanûna evvel'in son 20 günü ve Kanûna paşinin ilk 20 günü için yöre halkı “çile”(kırk) tedbirini kullanırlar. Çile havanın en soğuk olduğu zamandır. Çilenin son günü için yöre halkı “heyhu” (hayıflanma) tabirini kullanırlar. Bunun nedeni, rivayete göre: Bir köyde kış karsız geçmiş çilenin (kırkın) son gününde köyün bilge adamı, bir bulut parçasını görmüş. İlk önce çocuklarını, daha sonra köylülerini uyararak şöyle demiş “hazırlıklı olun bu gece çok kar yağacak” demiş ancak köylüler onunla dalga geçmişler. Yedi erkek çocuk sahibi olan bilge adam çocuklarına: “Sarı öküzü getirin ve kesin” demiş. Çocukları, sarı öküzü getirip, kesip pişirmişler. Hava kararıp kararmaz kar yağmaya başlamış. Bilge adam çocuklarından bazıları, damdaki karı atarken, bazılarda aşağıda sarı öküzün etini yiyerek dinlenip ısınmışlar. Kar atma işi, sabaha kadar dönüşümlü olarak devam etmiş. Sabah olunca bilge adam, dışarı çıkmış bir de ne görsün; kendi evi dışındaki bütün evler kar altında kalmış ve bir önceki gün kendisi ile dalga geçen köylüler kar altında kalarak ölmüşler.

Bilge adam kendisini dinlemeyen köylülerini bu halde görünce üzülmüş, yöre halkı tarafından hayıflanmayı ifade eden “heyhu” sözünü söylemiştir. Bu nedenle bu geceye, yöre halkı tarafından ”şeva heyhu” (heyhu gecesi) denilmiştir.

¹⁴⁴ Heyif Balduk, 1931 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari'de İkamet Etmekte.

Ayrıca bu gecede “gayı zer” (sarı öküz) kesildiği içinde “Şeva gaye zer” (sarı öküzün gecesi)’de denilmiştir.

Şubat (subat): bazen 28 gün bazense 29 gün sürer.¹⁴⁵

3.1.6 Nazar ve Uğurla İlgili İnanışlar

Nazar sözlükte: Bakma, bakış, göz atma...¹⁴⁶ gözleri bir kimse ya da bir şey üzerine çevirme¹⁴⁷ anlamlarına gelir. Terim olarak ise; az çok herkeste, özellikle belli kimselerde bulunduğu inanılan bakışlardan fırlayan zarar verici, çarpıcı ve öldürücü güç anlamına gelir.¹⁴⁸ Yöre halkı tarafından, nazar değmesi, nazara gelmemek, nazara uğramamak, göz değmek tabirleri olarak kullanılan “nazar”. özellikle açık mavi gözlü, keskin bakışlı kimselerin bir insana, hayvana veya güzel bir eşyaya, alete, işe vb. şeye bakması ile ona etki etmesi, zarar vermesi, insanın hastalanması, eşlerin, ailenin, ortak iş yapanların huzursuz ve geçimsiz olması, düzenin bozulması, işlerin kötüye gitmesi anlamları kullanılmaktadır.

Yöre halkı, kötü gözle, kıskançlıkla bakmanın, maddi, manevi her şeyde insanı olumsuz yönde etkilediğine inanır. Bu nedenle nazarın isabetinden ve etkisinden korunmak için, bazı tedbirlere başvurulur.

Nazardan korunma tedbiri olarak, çocuklara nazar boncuğu takarlar. Ayrıca at, dana, inek vb, hayvanlara ev, dükkân, otomobil gibi eşyalara nazar boncuğu ve nazar muskaları takılmaktadır. Böylece nazarın isabetinden korunulacağına inanılır. Yöre halkı nazardan korunmak için, ev ve arabalarına Muavezetyn sureleri, Fatiha suresi, İhlâs Süresi, Ayete-1 Kürsü ve nazar ayetlerinin bulunduğu levhaları asarlar.¹⁴⁹

Yörede, nazar değen kimse için bazı uygulamalarda bulunurlar: Nazar değen kimse için, kurşun kaynatılarak, okutularak üflenir. Okunmuş kurşun, nazar değenin

¹⁴⁵ Resul Erdemci, 1925 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Siirt’te İkamet Etmekte,

¹⁴⁶ D.Mehmet Doğan. *a.g.e.*, 992.

¹⁴⁷ Nazar Maddesi”, *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, “Ötüken Yay., cilt. XIV, İstanbul 1986, 8565

¹⁴⁸ “Nazar Maddesi”Yeni Türk Ansiklopedisi, Ötüken Yay., cilt. VII, İstanbul 1985, 2607.

¹⁴⁹ Hediye Karaduman, 1930 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari’de İkamet Etmekte.

başından salâvat çekilerek dolaştırılır. Daha sonra kurşun içi, su dolu bir kaba boşaltılır. Çıkan cızırtılı seslerle birlikte, nazarın o kişiden çıktığına inanılır. Ayrıca, Nazara karşı etkili, ağzı dualı hocalara gidilerek dua okutulur ve şifa muskası yazdırılır. Ayrıca nazar değen kişiye, yörede bulunan bazı türbelere götürülerek, duada bulunurlar. Böylece nazar değen kişiden, nazarın kalkacağına inanılır.¹⁵⁰

Yörede yaygın olan inançlardan biri de uğur ve uğursuzlukla ilgili inançlardır. Yörede uğurlu şeyler şunlardır:

Kişi rüyasında öldüğünü görürse ömrünün uzun olacağına işaret olarak inanılır.

Rüyada yılan öldürmek

Pazartesi Perşembe günleri uğurlu sayılır.

Uzak bir yolculuğa gidildiğinde ilk görülen hayvan yılan olursa

Sağ kulağın çınlanması

Rüyada temiz su görmek

Yolcunun arkasında su dökmek

Yeni doğan çocuğun üzerine hedik dökülmesi

Alacakarga kimin evinde öterse o eve müjde gelir.¹⁵¹

Yörede Uğursuz Sayılan Şeyler ise şunlardır:

Evin yakanında köpeğin uluması veya baykuşun ötmesi

Uzak bir yolculuğa gidildiğinde görülen ilk hayvanın tavşan olması

Gece aynaya bakmak, tırnak kesmek

Çocuğun ayağının altından öpülmesi¹⁵²

Çocuğun üzerinden atlanması

Boş beşiğin sallanması

Ölünün elbiselerini giymek

Süt ateşin üzerindeyken sütün içilmesi veya birine verilmesi

Geceleyin kazan alıp vermek

¹⁵⁰ Rakiye Yıldız, 1953 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Eruh'ta İkamet Etmekte.

¹⁵¹ Hüseyin Ete, 1954 Eruh Doğumlu, İlkokul Mezunlu, Görendoruk Köyünde İkamet Etmekte.

¹⁵² Şeref Enük, 1935, Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Eruh'ta İkamet Etmekte.

Geceleyin evin süpürülmesi¹⁵³
 Vakıf malını gasp etmek
 Geceleyin sakız çiğnemek
 Kişinin rüyada uçtuğunu görmesi
 Sol kulak çınlaması
 Loğusa kadının suyun üzerinden geçmesi
 Siyah köpeğin beslenilmesi
 Ceviz fidanın dikilmesi¹⁵⁴
 Kişinin rüyasında dişini çektirmesi
 Ölünün arkasından bakmak
 Siyah yılanı öldürmek
 Çarşamba günü temizlik yapılması
 İki bayram arası düğün yapmak
 Ayakkabıları ters koymak
 Koyun sürüsünün arasından geçmek¹⁵⁵

3.2 Tabiat Olayları İle İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

Türk hayatında su ve yağmur, hayatın ve bereketin kaynağıdır. Bu yüzdendir ki su mukaddesler arasında kabul edilir. Bunun bir ifadesi de onun bu günde Türk hayatında “rahmet” sıfatı olarak anılmasıdır. İnceleme yaptığımız Eruh ve Pervari yöresinde de olduğu gibi Türk dünyasının hemen her yerinde “yağmur yağıyor” yerine “rahmet yağıyor” denilir. Böylece onun Allah’ın bir bağıışı olduğu vurgulanır.¹⁵⁶

Eski Türklerin yağmur, dolu yağdırmak, rüzgâr estirmek için sihrine müracaat ettikleri bildirilen “Yada Taşı”(yağmur taşı) adı verilen bir durum mevcuttu. Bu durumu günümüzdeki yağmur duasıyla bağdaştırabiliriz.¹⁵⁷ Ayrıca

¹⁵³ Edibe Özel, 1975 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari’de İkamet Etmekte.

¹⁵⁴ İsmail Gül, 1980 Eruh Doğumlu, Lisans Mezunu, Eruh’ta İkamet Etmekte.

¹⁵⁵ Şemsettin Gül, 1979 Eruh Doğumlu, Lisans Mezunu, Eruh’ta İkamet Etmekte

¹⁵⁶ Kalafat, *a.g.e.*, 114

¹⁵⁷ Kafesoğlu, *a.g.e.*, 304.

yörede yağmurun yağması için, çocukların ev ev dolaşp, dua etmeleri ve bu evlerden yiyecek toplamaları, Çuvaş Türklerinde yağmur duasına çıkan çocuklar tarafından un, darı, tereyağı ve yumurta toplanmasıyla benzerlik gösterdiği görülmektedir.¹⁵⁸

Güneş ve ay tutulması sırasında; göğ e ok atarak, davul çalarak, silahları birbirine vurarak, bağırarak gürültü çıkaran eski Türkler, böylece ayın ve güneşin yüzünü örten karanlığı, kara iyeleri kovmaya çalışırlardı.¹⁵⁹ İnceleme yaptığımız yörede de ay ve güneş tutulması sırasında bağırılarak gürültü çıkarılması, silahla ateş edilmesi, teneke çalınması, bu eski inançların uzantısı olduğu söylenebilir.

Ay ve güneş tutulmalarında namaz kılınma âdeti yöre halkının İslamiyet’i kabul etmesiyle uygulana gelmiştir. Rivayete göre: Peygamberimizin oğlu İbrahim’in öldüğü gün güneş tutulmuştu. O dönem insanları güneş tutulmasını İbrahim’in ölümüne bağlamışlardı. Hz. Muhammed bu düşüncüyü reddederek şöyle demiştir. “Ay ve güneş Allah’ın varlığını ve kudretini gösteren alametlerdir. Bunlar hiç kimsenin ölümünden veya doğmasından dolayı tutulmazlar. Ay ve güneş tutulmasını gördüğünüz vakit, açılıncaya kadar namaz kılın dua edin”.¹⁶⁰

Eski Türklerde ay ve güneş tutulması olayının geniş anlamıyla ölümü kapsadığı ve büyük adamlardan biri ya da bir kaçının öleceğini, kıyametin kopacağını, ortalığın karışp savaş olacağını belirten ön tabiat olayları olarak inanılır. Yıldız kaymaları ile ilgili olarak, nasıl ki, ay ve güneş tutulması yeryüzündeki bir takım uğursuz olaylara ön belirti sayılıyorsa, yıldız kayması da aynı biçimde yorumlanmaktadır. Gökyüzü ili yeryüzü arasında kurulan dinsel, büyüsel ilişkilerden biri de insanların gökyüzünde birer yıldızı olduğu inancında yatmaktadır. Böylece insanlarla yıldızlar arasında sönme yönünden benzerlikler kurulmaktadır. Bu inanç değişik bölgelerde, şu ifadelerde kendini bulur: yıldız kayması ölüm belirtisidir, gökten düşen yıldızın sahibi, öldü demektir. Yıldız kayması görülünce birinin öleceğine inanılır, kuyruklu yıldızın görülmesi ölümün

¹⁵⁸ Kalafat, *a.g.e.*, 114.

¹⁵⁹ Kalafat, *a.g.e.*, 33-35.

¹⁶⁰ D.V.Y., *a.g.e.*, 321.

çok olacağı biçiminde yorumlanması bu eski inançların uzantısı olduğu söylenebilir.¹⁶¹

Eski Türk inancında “gök” kelimesi geniş, ulu, yüce ve mavi anlamına gelen bir kavramdır.¹⁶² Bu nedenle mavi nazar boncuğu Türklerde önemli bir inanış olarak nazardan korunmak için atların boynuna takıldığı kaynaklarda belirtilmektedir.¹⁶³ Yörede nazardan korunmak için yapılan kurşun dökme âdeti, Şamanizm geleneklerindendir. Şamanistler buna “kut koyma” derki, kut dökme de denmektedir. Kötü ruhlardan birinin çaldığı kutu, yani talih, saadet unsurunu geri döndürmek için yapılan sihri bir ayindir.¹⁶⁴

¹⁶¹ Çukurova Üniversitesi, Türkoloji Araştırmaları Merkezi, Ruhi Ersoy ” *Türklerde Ölüm ve Ölü ile İlgili Rit ve Ritüeller*”, Milli Folklor 2002, Sayı:54, 86-101.

¹⁶² Hikmet Tanyu, *İslamıktan Önce Türklerde Tek Tanrı İnancı*, Ankara 1990, 36.

¹⁶³ Rıfat Araz, *Harput'ta Eski Türk İnançları ve Halk Hekimliği*, Ankara 1995, 171.

¹⁶⁴ Abdulkadir İnan, “*Müslüman Türklerde Şamanizm Kalıntıları*”, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi Sayı:1, 29.

4.HASTALIKLA İLGİLİ İNANIŞLAR

Tıbbın gelişmediği çağlarda insanlar, hastalıkların tedavisi için çeşitli pratiklere başvurmuşlardır. Günümüzde de tıbbın gelişmesine rağmen yöre halkı hala eski alışkanlıklarından bazılarını sürdürmekte, hastalıkları “atadan görme” şekliyle tedavi etmeye devam etmektedir.

4.1 Yemek Dokunması

Yöre Halkı bu hastalığa “tıtma” der. Hasta olan kişinin başına bir ağaç parçası konur ve şu sözler söylenir:

Yemek dokunması

Bu baştan çık git

Yedi değirmenin yanına git

Üç karılı adamın yanına git

Bu söylendiğinde kişinin iyileşeceğine inanılır.¹⁶⁵

4.2 Kemik Kırılması

Bir kaza sonucu kişinin ayak veya kolunda kemik kırılması olduğunda, patiska parçasına yumurta sarısı akıtılarak, kırık olan yere bağlanır. Bunu üzerine koyun yünü koyulur, bunun üzerine tahta parçalarıyla kırık olan yerin etrafı çevirerek bağlanır. Bu 20 – 30 güne kadar kırık olan yerde kalır. Böylece kırık olan yer iyileşir.¹⁶⁶

4.3 Pis Sivilce

Yöre halkı bu hastalığa “Pırska Pis” der. İnsan vücudunda çıkan irin dolu bir sivilce hastalığıdır. Tedavi şekli; Sivilcenin içindeki irin çıkarılarak temizlenir. Yöre halkının mavi boncuk dediği bir ilaç ufalanıp toz haline getirilerek sivilcenin içine doldurulur ve böylece hastanın iyileşeceğine inanılır.

¹⁶⁵ Rahim Eksik, 1930 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Eruh'ta İkamet Etmekte.

¹⁶⁶ Mazul Çakır, 1930 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Siirt'te İkamet Etmekte.

4.4 Dut (Tû) Sivilcesi

Bir Sivilce hastalığıdır. Bu sivilce duta benzediği için yöre halkı tarafından “Tû” (Dut) sivilcesi denmiştir. Bu sivilcenin iyileşmesi için, sivilce yarılr, içine tuz koyulur. Böylece sivilce iyileşir.

4.5 Siğil

Daha çok ellerde ve parmaklarda çıkan sert kabarcıklara denir. Dut ağacındaki bir dal bağlanır. Bu dal koruyuncaya kadar hastalığın iyileşeceğine inanılır.

4.6 Terme

Terme, derinin yer yer çatlaması ile ortaya çıkan bir cilt hastalığıdır. Koyun etinin yağı alınır, ateşte kızartılır. Soğuduktan sonra çatlak olan yere sürülür.

4.7 Sarılık

Bu hastalık için kulağın arkası jilette çizilir ve akan kan yüze sürülür.¹⁶⁷

4.8 Kulak Ağrısı

Kulak ağrısı için, çocuk emziren kadının sütünden birkaç damla alınır. Sütün içine biraz tuz katılıp, ağrıyan kişinin kulağına damlatılır. Bu şekilde kulak ağrısının geçeceğine inanılır.

4.9 Göbek Düşmesi

Uzun süre iştahsızlık, karın ağrısı ve mide bulantısının olduğu durumlar, halk arasında göbek düşmesi olarak adlandırılır. Bu şikâyetleri bulunanlar göbeklerinin eski haline gelmesi için, bir takım işlemler yapan kişilerin yanına

¹⁶⁷ Gurgin Özey, 1984 Eruh Doğumlu, Lise Mezunu, Eruh'ta İkamet Etmekte.

giderler. Bu işlem için göbeği düşen kişinin aç karınla bulunması gerekir. Göbeği iyileştirmek için yanına gidilen kişi, göbeği parmağı ile yerine getirmeye çalışır.

Eğer göbeği düşen küçük çocuk ise; çocuk seccadenin içine yatırılır, üç defa ters çevrilerek sallanır. Ve şöyle söylenir “Dert de derman da Allah’ın elinde”.¹⁶⁸

4.10 Tehnuk

Bu hastalık küçük çocuklarda olur. Bu hastalığın belirtileri; iştahsızlık, ishal ve çocuğun çok susayıp çok su içmesidir. Çocuğu iyileştirmek için önce çocuk yatırılır. Çocuğun kasıklarının üzerine kaya tuzu koyularak ovalanır, ta ki kasıklardaki damarlar hızlı vuruncaya kadar ondan sonra çocuğun boynu sağa, sola çevrilerek kırpma sesi gelir. Bu uygulama üç gün üst üste tekrar edilir. Böylece çocuk iyileşir.

4.11 Göz Ağrısı

Göz ağrısı için, bebeği kız olan annenin sütünden, bir kaç damla alınarak ağrıyan göze akıtılır. Ayrıca göze sürme de çekilir. Yılan derisinin göz ağrısına iyi geldiği söylenir.

4.12 Kaba Kulak

Kabakulak hastalığının geçmesi için, bu hastalığa yakalananı gören ilk kişi kimse, o kişi bir kazanın dibindeki kara’yı, hastaya sürer böylece hastalığın geçeceğine inanılır.¹⁶⁹

¹⁶⁸ Rahim Eksik, 1930 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Eruh’ta İkamet Etmekte.

¹⁶⁹ Azime Elik, 1933 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari’de İkamet Etmekte.

5. HALK TARAFINDAN İNANILAN BAZI HİKÂYELER

5.1 Taş Ekmek Peynirken (Zamane ber nan panir)

İnanışa göre çok eski zamanlarda yeryüzü cennet gibiymiş. İnsanlar kolayca yiyeceklerini elde ediyormuş. Çünkü insanlar elini bir taşa attığında dahi, Allah bu taşı ekmek ve peynire dönüştürüyormuş.

Günlerden bir gün bir kervan yolda giderken, kervanla birlikte olan kadınlardan birinin çocuğu, altını kirletir. Kadının yanında bez olmadığı için kadın eline bir taş alarak çocuğun altını temizlemek istemiş. Ancak taş ekmeğe dönüşür. Kadın ekmeğe saygısızlık ederek onunla çocuğun altını temizlemiş. Bu olaydan sonra Allah insanları cezalandırır. Bu olaydan sonra kıtlık başlar ve taşlar bir daha ekmek ve peynire dönüşmez. Yöremizde bir olayın çok eski olduğunu ifade etmek için de zaman-ı ber peynir (Taş ekmek peynirken) değimi kullanılır.¹⁷⁰

5.2 Pepuk Kuşu

Pepuk, bir kuş ismidir. Ancak yöre insanı acı veren üzen bir olay karşısında yakınma, pişmanlık ifade eden “pepuk”u bir deyim olarak da kullanır.

Söylentiye göre bir zamanlara bir kız ile erkek kardeş kenger toplamaya gitmiş. Kızın topladığı kengerleri, erkek kardeş kaçırarak yemiş. Bunu gören kız kardeş, kızarak eline bir taş almış, kardeşin başına vurarak öldürmüş kızgınlığı geçen kız kardeş pişmanlık içinde şöyle demiş.

Pepuk pepuk

Ki kuşt (Kim öldürdü)

Min kuşt (Ben öldürdüm)

¹⁷⁰ Ahmet Erdemci, 1979 Pervari Doğumlu, Lisans Mezunu, Siirt'te İkamet Etmekte.

Sebçi (Ne için)

Sem zikaluki kereng (taze kenger için)

Kız, ailesinin korkusundan Allah’a dua ederek, kendisini kuş yapmasını istemiş Allah da kızın duasını kabul ederek kızı, kuşa çevirmiş. Kız kuş olduktan sonra, yukarıda söylenen sözleri söylenip dururmuş.¹⁷¹

5.3 Kara Karga

Söylentiye göre; Hz Muhammed’in kızı Fatma odun toplamaya gitmiş. Bunu duyan Peygamberimiz, kızının yorulmaması için, kargaya: “Git Fatma’ya söyle odunları sırtına almasın, kendisi odunların üzerine otursun. Böylece uçup gelsin.” demiş. Karga ise, bunun tersini Hz. Fatma’ya söylemiş. Bu nedenle daha önce rengi beyaz olan karganın rengi siyaha dönüşmüş.¹⁷²

¹⁷¹ Şemsettin Gül, 1979 Eruh Doğumlu, Lisans Mezunu, Eruh’ta İkamet Etmekte.

¹⁷² Abdulvehap Şeker, 1979 Pervari Doğumlu, Lisans Mezunu, Siirt’te İkamet Etmekte.

6. ZİYARET VE ZİYARET YERLERİ İLE İLGİLİ HALK İNANIŞLARI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

6.1 Ziyaret İnancı

Ziyaret kelimesi bir yeri veya bir kişiyi görmeye gitme, ziyaret edilen yer, yatır, evliya türbesi, ziyaretgâh anlamlarına gelir.

Kutsal bilinen açık ve kapalı alanların ziyareti bütün dinlerde vardır. İnananlar kutsal saydıkları ay ve günlerde o yerleri ziyaret eder ve dua ederler. Bunlar Tanrı'ya vakfedilmiş mabetler olabileceği gibi kutsal kişilerin gezip dolaştığı, yaşadığı açık alanlar, bölgeler de olabilir veya çoğu kez karşılaştığı gibi aziz ve evliya mezar ve türbeleri de olabilir.¹⁷³

Eruh ve Pervari yöresinde birçok ziyaret yeri mevcuttur. Bu ziyaret yerleri, hastalıklara şifa bulmak için, çocuğu olmayan kadınlar için, değişik dertlere deva bulmak amacıyla halk tarafından gidilen ve kutsal kabul edilen yerlerdir.

Yörede, türbelerdeki yatırların hayatları ile ilgili bir takım bilgiler, genelde halk arasında efsane ve menkıbelerle anlatılan bilgilerdir.

6.1.1 Eruh Yöresindeki Ziyaret Yerleri İle İlgili Halk İnanışları

6.1.1.1 Sofu Dede (Bapire Sofi)

Tahminen 1800'lerde başlayan bir gelenektir. Bapire Sofi, Bağdat'tan gelen bir ailenin oğludur. Eruh'un Keser (Çetinkol) Köyü'nde bulunan Şeyh Ali'nin yanında medrese eğitimi görmektedir. Eskiden araçlar olmadığı için hacca gidenler yaklaşık olarak bir yıl boyunca yürümek zorunda kalıyorlardı. Şeyh Ali de hacca gidiyor ve bir yıl boyunca orda kalıyor. Şeyh Ali'nin eşi tarafından güzel bir yemek

¹⁷³ Sarıkçıoğlu, *e.g.e.*, 131.

yapılır. Eşi ah çekerek “Keşke Şeyh Ali bu yemeği yiyebilseydi” der. Bapire Sofi 'Bana verin yemeği soğutmadan şeyhime yetiştireyim' der. Şeyh Ali'nin eşi inanmamakla beraber yemeği bir kaba koyarak Bapire Sofiye verir. Bapire Sofi evden çıkar, hacca gidebilmesi için bir yıl boyunca yol yürümesi gerekirmiş. Şeyh Ali'ye yemeği yetiştirmek için Allah'a dua eder. Allah, Bapire Sofi'yi Mekke'de bulunan Şeyh Ali'nin yanına göndermiş. Şeyh Ali'ye sıcak olan yemeğini verir ve oradan tekrar geri gelir. Şeyh Ali'nin eşine 'Ben yemeği götürüp verdim ve geri döndüm' der ve boş kabı geri verir. Tabî ki kimse buna inanmaz. Aradan bir yıl geçtikten sonra Şeyh Ali Hac'dan döner ve bütün Botan halkı elini öpmek için Şeyh Ali'nin yanına gider. Şeyh Ali halka şunu söyler, 'Benim yanıma gelmeyin. Allah'ın en sevgili kulu Bapire Sofidir. Gidin onun elini öpün.' Şeyh Ali, Bapire Sofi'yi işaret ederken Bapire Sofi durduğu yerde yaşamını yitirmiş ve mezarını da öldüğü yerde yapmışlar. Bapire Sofi öldüğü günden beridir her yıl ekim ayının ilk haftasında bütün köylüler buraya gelip kurbanlar keser ve fakir ailelere yemek verirler. Türbeye gelen insanlar türbenin etrafında üç defa dönerek, dileklerini söylerler. Türbenin yanında Amme, Yasin ve Tebarek sürelerini okurlar.

Ayrıca Sofu Dede'nin türbesinin üzerinde bulunan ağaçtan, insanlar bir dal koparıp kendilerine veya çocuklarına asarlar. Bunun kendilerini hastalıklardan ve belalardan koruyacağına inanırlar.¹⁷⁴

6.1.1.2 Şeyh Veli Türbesi

Eruh ilçesinin doğusunda ilçe merkezine 40 km uzaklıkta sarp bir dağın eteklerine kurulmuş olan Erenkaya köyünde bulunmaktadır. Köyün yakınında olması nedeniyle zaman içerisinde burada bir mezarlık oluşmuştur.

Türbede bulunan kitabedeki yazıda, burada yatan zat “evliyaların şahı”olarak nitelendirilmektedir. Yazıda zatın doğum yeri ve tarihi hakkında bilgi bulunmamakta, vefat tarihi ise, miladi 1611 olarak belirtilmektedir. Asıl adının Abdullah olduğu belirtilen zatın nereden geldiği konusunda kesin bir bilgi verilmemekle birlikte, Mekke veya Buhara'dan geldiği yönünde, çeşitli söylentiler

¹⁷⁴ Abdurrahman Oktay, 1940 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Eruh'ta İkamet Etmekte.

bulunmaktadır. Türbede bulunan bu erenin yaşamı boyunca kimseden yemek talebinde bulunmadığı, başkalarına yük olmadığı ve geçimini bizzat kendisinin çalıştırdığı un değirmeninden sağladığı verilen bilgiler arasında yer almaktadır. Türbenin, halk arasında psikolojik rahatsızlıklara şifa verdiğine inanılır. Hasta yakınları, türbeye adadıkları keçiye kesip, etini, civar köylülere dağıttıktan sonra, bir parça kanı hastanın eline ve alnına sürerek, hastayı türbede yalnız bırakırlar. Bu şekilde kısa bir müddet kalan hastanın şifa bulduğuna inanılmaktadır. Bu amaçla, yakın yerleşim birimlerinden hastalarını getiren kişilere rastlanılmaktadır.

Türbe, altıgen bir yapıya sahip olup, içten ve dıştan sıvalıdır. Kubbemsi bir örtüye sahiptir. Türbede, üzeri kabartma şeklinde celi sülüsle yazılmış bir kaya parçası bulunmaktadır.¹⁷⁵

6.1.1.3 Şeyh Hasan

Türbesi Eruh'un Çetinkol Köyündedir. Çocuğu olmayan insanlar, bu türbeye gelip, çocuklarının olması için dua ederler. Çocukları olduğu zaman bu türbeye gelip kurban keserler.

6.1.1.4 Şeyh Muhammed

Türbesi Eruh'un Görendoruk köyündedir. Söylentiye göre, köyde bir zamanlar köylülerin çocuğu hiç olmuyormuş. Bu şeyh de köyde bulunan birinin rüyasına girer. Ona çocuklarının olması için, köyde kurbanlar kesip ziyafet vermelerini söyler. Köyde kurbanlar kesildikten sonra, çocuklar doğmaya başlar. Her sene Ekim ayında, insanlar bu türbeye gelip kurbanlar kesip ziyafet verirler.

6.1.1.5 Şeyh Muhammed Türkizi

Türbesi Eruh'un Görenderuk köyündedir. Çocukları olmayanlar bu türbeye giderek duada bulunurlar. Giderken yanlarında, un ve pekmezle yapılan ve yöre halkı tarafından “avaruk” denen bir tatlı çeşidini yaparak giderler. Bu tatlıyı,

¹⁷⁵ Abdulhamit Tüfekçioğlu-Ali Boran *Eruh'ta Osmanlı Dönemi Eserleri*, , Siirt Valiliği Yayınları, 2003, 148.

türbenin yanında bulunan, bir taşın üzerine bırakırlar ve bu tatlıdan oradaki hayvanlar gelip yerler.¹⁷⁶

6.1.1.6 Şeyh Hasan'e Ers

Türbesi Eruh'un Gedik Aşar köyündedir. Yörede boğazına sülük kaçan insanlar, bu türbeye gider. Oradaki suyu içtiğinde bu sülüğün çıkacağına inanırlar.

6.1.1.7 Şeyhe Zahit

Türbesi Eruh'un Bilgili köyündedir. Şeyhe Zahid'in hiçbir hayvansal gıda yemeden, sadece bitkisel yemekler yiyerek, yaşadığı söylenir. İnsanlar bu türbeye gelerek, duada bulunup adak adarlar.

6.1.1.8 Şeyh Sadık

Türbesi Eruh'un Kuşdalı Köyündedir Şeyh Sadık'ın öldükten sonra türbesinden çıkıp, orada bulunan dağa çıktığına inanılır. Çocuk getirmeyen bayanlar türbeye gidip, orada bulunan taşla binerek, çocuk getireceğine inanırlar.¹⁷⁷

6.1.2 Pervari Yöresinde Ziyaret Yerleri İle İlgili Halk İnanışları

6.1.2.1 Abdurrahman b. Avf (Dar-ı Serzer)

Ebû Muhammed Abdurrahman b. Avf (ö. H.32/ M. 652) Hz. Peygamber'e ilk iman eden ve cennetle müjdelenen on sahâbiden biridir. Hz. Peygamberle birlikte bütün savaflara katılmış ve Uhud savaşında yirmiden fazla yara almış, hatta ayağındaki yaralar sebebiyle topal kalmıştır. Vefatında Hz. Peygamberi kabre indiren dört sahâbiden biri Abdurrahman b. Avf'dır. Abdurrahman b. Avf, hem cahiliye döneminde, hem de İslam devrinde ticaretle meşgul olarak büyük bir servet kazanmış, servetini Allah yolunda harca maktan çekinmemiştir. Abdurrahman b.

¹⁷⁶ Hüseyin Ete, 1954 Eruh Doğumlu, İlkokul Mezunu, Görendoruk Köyü de İkamet Etmekte.

¹⁷⁷ Resul Erdemci, 1925 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Siirt'te İkamet Etmekte.

Avf yetmiş beş yaşlarında vefat etmiştir. Vefat yeri ve türbesinin ilgili kaynaklarda Medine olduğu belirtilmekte ancak bu bilginin yanı sıra, Abdurrahman b. Avf'ın mezarının Pervari'ye bağlı Yukarı Balcılar köyünde olduğu da rivayet olunmaktadır. Günümüzde de Abdurrahman b. Avf kabri bölgenin turizmi açısından büyük öneme sahiptir. Pervari'ye 8 km uzaklıkta Yukarı Balcılar Köyünün yakınlarında bulunmaktadır.¹⁷⁸

Yöre halkı Abdurrahman b. Avf'ın Pervari'ye 8 km uzaklıkta olan Yukarı Balcılar köyünün civarında bulunan türbede defnedildiğine inanmaktadır. Yakın bir zamanda mermerden yapılmış mezarın üzerindeki şahide de “Abdurrahman B. Avf Aşere’i Mübeşşere’den Radyallah-u Anh-u El Fatiha” yazısı celi sülüs karakteri ile yazılmıştır. Alt kısmında geometrik şekillere yer verilmiştir.

Abdurrahman b. Avf Hazretlerini ziyaret edenler dileklerinin yerine geleceği inancıyla adak hayvanlarla birlikte, ibrikten tencereye kadar çeşitli araç gereçlerini getirmektedirler. Türbenin hemen yanında bulunan meşe türü bir ağacın yapraklarının kış aylarında bile sarımsı rengini koruduğu gözlenmektedir.

6.1.2.2 Molla Ali Raş

Bağdatlı Seyid Hacı Kasım Bağdadi'nin oğlu Seyid Ahmet'tir. Lakabı Siyah Başlı anlamına gelen Esved-u Raş'tir. Doğum tarihi bilinmemektedir. Hicri takvime göre 723 yılında vefat ettiği bilinmektedir.

Bu zâtın soyu peygamberimizin torunu Hz. Hüseyin'e dayanmaktadır. Türkiye'ye irşad etmek için kardeşiyle birlikte gelmiştir. Kardeşi Bitlis'in Hizan ilçesine bağlı Arvas köyüne yerleşmiştir. Kendisi Pervari'ye bağlı Karasungur köyüne gelmiş ve orada vefat etmiştir. Türbesi çok fazla kişi tarafında ziyaret edilmektedir.

¹⁷⁸ Ali Boran- Abdulhamit Tüfekçioğlu *Pervari ve Şirvan'da Osmanlı Dönemi Eserleri*, , Siirt Valiliği Yayınları, Ankara 2009, 149.

Çocuğu olmayanlar yanlarında bir kurban getirerek bu türbeye gelirler. Yanlarında getirdikleri kurbanı türbeye adayıp burada keserler. Çocuğu olmayan kişi türbenin yanında uzanır. Eğer çocuğu olmayan kişi türbenin yanında uyursa, o kişinin çocuğu olacağına inanılır. Ayrıca hastalığı olan insanlar da şifa bulmak için bu zâtı ziyaret etmektedirler.

6.1.2.3 Şeyh Şemseddin (Şeyhe Raş)

Kutbul Aktab Hamzatü-l Kebir'in oğludur. Nesebi İmam Halid'e dayanmaktadır. Miladi takvime göre tahminen 1320 yıllarında Aydınlar'dan (Tillo) ayrılarak Pervari'ye bağlı Çukur Köyü'ne yerleşmiştir ve burada vefat etmiştir. Akli dengesini kaybeden veya iç sıkıntı ve korkusu olan insanlar şifa niyetiyle bu ziyarete gelip, ziyaretin yanında uzanırlar. Ayrıca ziyaretin yanında bulunan sudan hastaya içirtilerek banyo yaptırılır.

6.1.2.4 Şeyhin Hatunu

Şeyh Şemsettin'in hanımıdır. Burada şifalı su mevcut olup, çok güzel tada sahiptir. Romatizma ve benzeri hastalıklar için çok şifalı bir su olup, içen birçok insan şifa bulmuştur. Türbesi Pervari'nin Çukur köyündedir.

6.1.2.5 Şeyh İbrahim

Şeyh Şemseddin'in torunlarından. Büyük maneviyat önderlerindendir. Yine hasta insanlar şifa bulmak için ziyaret ederler. Türbesi Pervari'nin Çukur köyündedir.

6.1.2.6 Hacı Şeyh Musa

Gavs-i Hizani'nin yeğenidir. Şehit Abdulgaffar hazretlerinin oğludur. Hizan'ın bir köyünde belli bir müddet kaldıktan sonra Pervari'ye bağlı Ormandalı Köyü'ne göçmüştür. 1900'lü yıllarda vefat ettiği rivayet edilmektedir. İnsanlar hayır duada bulunmak için bu türbeye gelir.

6.1.2.7 Şeyh Es'ad-ı Evvel

Güleçler Köyü'nde doğmuştur. Çocukken Mir Hasan Medresesi'nde ilk tahsilini görmüştür. Daha sonra Basra'da Şeyh Salih-i Sibki'den hem ilmi hem de tarikat icazetini almıştır. Hocası vefat edince yerine geçmiştir. Ziyaret amacıyla Pervari'ye gelmiş ve burada hastalanarak vefat etmiştir. Güleçler Köyü'nde defnedilmiştir. Torunu Şeyh Es'ad-i Sani de yanında defnedilmiştir.

6.1.2.8 Şeyh Abdullah

Şeyh Es'ad-ı Evvel'in oğludur. 1832'de doğmuştur. Annesi Pervari ulemalarından birinin kızıdır. İlmî tahsilinin büyük bir kısmını Arvas'da Şeyh Fehim Arvasi'nin yanında yapmıştır. Bir kısmını da Harezmi'de Molla Mustafa-i Bedevi'nin yanında yapmış olup ilmi icazetini ondan almıştır. Tarikat icazetini Şeyh Hüseyin-i El Basrati'nin yanında almıştır. 104 yıl yaşamıştır. 15 yıl Pervari'ye bağlı Ormandalı'nda müderrislik yapmıştır. Daha sonra Güleçlere oradan da Sarıdam'a geçmiştir. Bir süre sonra Çobanören'e geçmiş 1936 yılında vefat etmiş ve burada defnedilmiştir. Rivayete göre birinci dünya savaşında Ruslar Pervari'ye kadar gelmişler bunu duyan Pervari halkı kaçmak için hazırlanmışlar. Ancak Şeyh Abdullah buna izin vermemiş; kalmalarını istemiş. Pervarililer de Şeyh'in dediğini yapmışlar. Bundan kısa bir süre sonrada Ruslar savaştan geri çekilmek zorunda kalmışlar. Bu şekilde Pervari halkı şeyhin kerametine tanık olmuşlar.

6.1.2.9 Şeyh Es'ad-ı Sani

Şeyh Abdullah-i Atafi Hazretleri'nin oğludur. Annesinin adı Zemzem olup Seyid Taha Arvasi Hazretleri'nin kızıdır. Güleçler Köyü'nde 1889 yılında doğmuştur. İlmî tahsilâtının büyük bir kısmını babasının yanında yapmıştır. Diğer kısmını Seyda-i Mele Hamid-i ve Mele Hasan-i Halenzeri'nin yanında yapmıştır. Tarikat icazetini babasından almıştır. Sarıdam (Ataf) Köyü'nde 10 yıl müderrislik yapmıştır. Babası vefat ettikten sonra Güleçler Köyü'ne yerleşmiştir. 12 Şubat 1966'da vefat etmiştir. Pervari'nin Güleçler köyü mezarlığında Şeyh Es'ad-ı Evvel'in yanında defnedilmiştir.

6.1.2.10 Şeyh Münevver

Şeyh Es'ad-i Sani'nin ikinci oğludur. 1928 yılında Pervari'ye bağlı Güleçler Köyü'nde doğmuştur. Tarikat icazetini babası Şeyh Es'ad-i Sani Hazretleri'nden almış, bir kısmını da diğer âlimlerden almıştır. İlmi icazetini Melle Abdulhakim hazretlerinden almıştır. 03 Temmuz 1977 yılında vefat etti ve Pervari Mezarlığı'na defnedilmiştir. Pervari halkı, tarafından defalarca açık kerametlerine şahit olunmuştur.¹⁷⁹

6.1.2.11 Şeyh Cerrah

Pervari'den 30'km uzaklıkta bulunan Belenoluk köyünden 35 km mesafede, Sineber köprüsünden Çatak'a doğru giden asfalt yolda 15 km gidilerek ulaşılmaktadır. Yolun sağındaki dik yamaçta (70 derece meyilli) 150m yukarıda mağara ağzı görülmektedir. Ama mağaraya ulaşmak için 500-600 metrelik dik bir yolu yürümek gerekmektedir.

Yolun solunda 4-5m aşağısında kaplıca bulunmaktadır. Mağara girişi 20m genişliğinde 7-8m yüksekliğindedir. Mağara içeriye doğru (70-75 meyille yukarıya) 100 metreye yakın derinliktedir. Mağara genişliği 15-20 metre arasında değişmektedir. Tavan yüksekliği 10 metreye kadar ulaşmaktadır. Mağara, Botan Çayına kuşbakışı bakan bir konumdadır.

Mağaranın dip tarafında sağda 400-500 yıl önce bu bölgede yaşamını sürdürdüğü sanılan Şeyh Cerrah adındaki zatın mezarı bulunmaktadır. Yöre halkı tarafından türbe olarak kabul edilen bu zatın mezarının bulunduğu mağara ile yolun solundaki kaplıca özdeşleştirilmiş, aynı zatın etkisinin burada da görüldüğüne inanılmaktadır.

Yolun solundaki kaplıca ise yolun 10m aşağısında, Botan nehrinin 2m yukarısında hafif mağarimsi bir odacıkta bulunmaktadır. Suyu ılık olan bu

¹⁷⁹ M.Emin Gökhan, 1971 Pervari Doğumlu, Ön Lisans Mezunu, Pervari'de İkamet Etmekte.

kaplıcanın romatizmal hastalıklara iyi geldiği için, yöre halkı tarafından gerek ziyaret ve gerekse kaplıcadan yararlanmak amacıyla çok sık ziyaret edilmektedir.¹⁸⁰

6.1.2.12 Kasara Çeşmesi (Kehniya Kasara)

Pervari'nin merkezinde bulunan bu çeşmenin yanında bir kadın mezarı vardır. Bu kadının kim olduğu tam olarak bilinmemekle beraber, kadının Şeyh Ahmed'e Bere Gırke'nin kız kardeşi olduğu ve Salih bir kadın olduğu söylenir. Burada yatan zatın etkisinin çeşmede görüldüğüne inanılmaktadır. Bu suyun romatizmal hastalıklara iyi geldiği söylenir. Sadaka olarak da buraya gelen giden insanlar için bir sabun bırakılır.¹⁸¹

6.1.2.13 Seyit Ömer

Türbesi Pervari'nin Narsuyu Köyündedir. Narsuyu köyünde Seyit Ömer'den kalma demir bir değnek vardır. Bu değnek, türbenin yanındaki bir ağaca asılı durur. Vücudunun herhangi bir yerinde ağrısı olan kişinin, bu demir değneği ağrıyan yerine değdirdiğinde iyileşeceğine inanılır. Bundan dolayı köyde insanlar, yaz aylarında her Cuma ikindisinde türbeye gidip bir cüz Kur'an-ı Kerim okur.¹⁸²

6.2 Ziyaret Yerleri İle İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

Kutsal mekanlar yalnızca mabetler değildir. Bu bir ağaç, su veya türbe olabilir. İnsanlar ermişlerin yaşadığı, dua ettiği ya da gömüldükleri mezarlar yerlerini kutsarlar. Halk kendilerinde, manevi ve ilahi güç bulunduğuna inanılan mezarları çeşitli amaç ve usullerle ziyaret etmektedirler.¹⁸³

Ölmüş ataları tazim ve onlar için kurbanlar sunma inanç ve âdeti, geleneksel Türk Dini Tarihinin en önemli yanlarından birini oluşturmaktadır. Atalar kültüründe ölen her atanın ruhu ve dolayısıyla da mezarı kült konusu olmamakta, yalnızca

¹⁸⁰ *Siirt Mağaraları*, Siirt Valiliği Yayınları, Ankara 2009, s.81-82.

¹⁸¹ Selim Elik, 1969 Pervari Doğumlu, Ortaokul Mezunu, Pervari'de İkamet Etmekte.

¹⁸² *Kardelen*(Pervari Lisesi Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi), Sayı:1, İstanbul 2008, 41.

¹⁸³ Mircea Eliade, *Dinler Tarihine Giriş*, Çev.: Lale Arslan, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2000, 357-358

saygı değer olanlar bunlara erişmektedir. Asya Hunlarının, her yıl mayıs ayının ortalarında atalara kurbanlar sundukları bilinmektedir. Göktürkler ve Uygurlar da Hunlar gibi yılın beşinci ayında mukaddes dağ üzerinde toplanmakta; Tanrı'ya ve atalara kurbanlar sunmaktaydılar.¹⁸⁴ Ziyaret yerlerinin bir taraftan çeşitli dileklerin gerçekleşmesi için insanları kendilerine çektiği, diğer taraftanda kendilerine yapılan saygısızlıktan dolayı da insanları cezalandırdığı görülmektedir.¹⁸⁵

Yörede de görüldüğü gibi, bütün Türk toplulukları arasında yaygın olarak görülen bir diğer kurban şekli de, çeşitli ziyaret yerlerinde kesilen kurbanlardır. Bu tür kurbanlar, bir yatacın başında kesildiği gibi, kutsal olarak kabul edilen bir dağda, tepede, kayada, bir ağcın veya suyun başında da kesilebilmektedir. Buralarda kesilen kurbanlar çeşitli amaçlar taşımaktadır. Örneğin kısmetin açılması, çocuğun olması, doğumun kolaylaştırılması, çocuğun yaşaması, sütün artırılması, fiziki ve ruhi çeşitli hastalıklardan kurtulması, havalar kurak gittiği zaman yağmur yağdırılması amacıyla kurban kesilmektedir. Bu kurbanların kutsal kabul edilen bir ağacın yanında, bir dağda, bir taş veya kayanın ve bir suyun başında kesilmesi bize eski Türk inançlarını hatırlatmaktadır.¹⁸⁶

Yatır, türbe, tekke ziyareti gibi çeşitli isimlerle anılan ziyaret yerleri, her zaman kendilerinde bir manevi güç, feyiz ya da bereket bulunduğuna inanılan ve bir takım efsaneler, hikâyeler ve kerametler atfedilen kişilerin mezarları, türbeleri veya onlara ithaf olunan makamlar değildir. Aynı zamanda kutsal bilinen taş, ağaç, kaynak, kaya ve dağ gibi mekânlarda ziyaret kategorisine dâhil edilmektedir. Çünkü yer-su , ağaç ve taş kültü Türk Din Tarihinde önemli yer tutmaktadır. Geçmişten günümüze Türk toplumlarının geleneksel yaşantılarına bakıldığında bu kültlerin etkilerin etkilerini görmek mümkündür. Ancak bu taş, ağaç ve kaynak gibi ziyaret yerleri çoğu zaman bir efsaneyle karışmış veya bir evliya ile bağlantı kurmuş, onun hayatına girmiş veya veliye, yatıra çok yakın olmakla kutluluk kazanmış olduğu gibi, tarih boyunca birçok ülkede görülen, ağacı, kaynağı, taşı türlü sebep ve

¹⁸⁴ Günay-Güngör, *a.g.e.*, 59.

¹⁸⁵ Selçuk, *a.g.e.*, 310.

¹⁸⁶ Ahmet Gökbel Dinler Tarihi Derneği Yayınları/2, Dinler Tarihi Araştırmaları II(Sempozyum: 20-21 Kasım 1998 Konya), *Türk Halk İnançlarında Din ve Din Anlayışı(Kurban Kültü Örneği)*, Ankara 200, 195.

şartlarla kutlu tanıma gibi görmek gerekiyor. Bu tür kutsallıklar atfetmenin eski Şamanist Türklerde görüldüğü belirtiliyorsa da, bu ifade söz konusu inancın asıl kaynağının ve mekanizmasının ne olduğunu ortaya koymamaktadır. Çünkü bu inanışların yaygınlığı sadece ülkemiz ve diğer Müslüman Türk devletlerine mahsus değildir. Zira İslamiyet öncesi döneme kadar Araplar arasında görüldüğü, Afrika kıtasında çeşitli amaçlarla velilerin mezarlarının ve diğer kutsal mekânlarının ziyaret edilmesinden ibaret olan uygulamaların yaygın olduğu belirtilmektedir. Aslında bu inanış Türk veya Müslüman dünyası ile de sınırlı değildir. Bu inanışlara; Natürizm, animizmin bir tür tezahürleri olarak tarihin her döneminde Afrika, Avustralya, Çin, Hindistan eski yunan gibi yerlerde de rastlanmaktadır.¹⁸⁷

¹⁸⁷ İskender Oymak “Akçadağ ve Çevresindeki Kutsal Mekan Anlayışı”, F.Ü.İ.F.D., Elazığ 2000, 446-447.

SONUÇ

Eruh ve Pervari ilçeleri, Siirt iline bağlı, gelişmesini sağlayamamış ve sanayi yatırımlarının olmadığı ilçelerdir. Halkın gelir kaynakları sınırlı durumdadır. İlçede eğitim ve sağlık kuruluşlarında yöre insanının ihtiyacına yeteri kadar cevap verdiği söylenemez.

Yörede eğitim ve sağlık kuruluşları yetersiz olduğundan, kırsal kesimlerde insanlar halen kısmen halk inanışlarına müracaat etmektedir. Bu durum özellikle doğumla ilgili halk inanışlarında kendini göstermektedir. Kırsal kesimdeki halk doğumla ilgili özellikle kısırlık tedavisinde öncelikle halk inanışlarına başvurumaktadırlar. Bundan bir sonuç alamadığında ise tıbbi yöntemlere yönelmektedir. İlçe merkezindeki insanlar ise genelde öncelikle tıbbi yöntemlere başvurmakta, bundan bir sonuç alamadıklarında ise halk inanışlarına yönelmektedir.

Tüm toplumlarda olduğu gibi bizim toplumumuzda da hayatın belirli safhalarında bir takım tören, uygulama, anane, örf ve adetlere rastlanmaktadır. Bu uygulama ve törenlerde ağırlığı örf ve adetler oluşturmakla birlikte birçok dini motiflerde görülmektedir.

Bir toplumun gelenek, görenek ve inanışların oluşması çok uzun bir süreç sonucu olmaktadır. Bu gelenek, görenek ve inanışlar içerisinde toplumda en çok görülen geçiş dönemleri ve tabiat ile ilgili inanış ve uygulamalardır. Bunlar; doğum, sünnet, evlenme, ölüm, yağmur duası ve ziyaret yerleri ile ilgili inanış ve uygulamalardır. Araştırma yaptığımız Eruh ve Pervari ilçeleri gelenek, görenek ve inanış bakımından oldukça zengin yörelerdir. Yörede geçiş dönemleri ve çeşitli konular ile ilgili birçok örf, adet ve inanışlar görülmektedir. Çalışmamızda bu konuları ele alarak incelemeye çalıştık.

Yörede görülen doğum ile ilgili inanış ve uygulamaların Orta Asya Türk kültürünün hâkim olduğu görülmektedir. Yörenin evlenme ve düğün törenlerinde geleneksel Türk inancındaki uygulamaların hâkim olduğu görülmektedir. Yörede

özellikle erkek çocuk sahibi olmak oldukça önemlidir. Öyle ki çocuk sahibi olmamak bir evliliğin bitmesiyle veya kuma getirilmesiyle sonuçlanabilir. Ölüm ile ilgili inanış ve uygulamalarda ise genellikle Türk kültürünün izlerini taşımaktadır. Ölümü düşündüren inanışlar, ölünün çenesinin bağlanıp kapatılması, yas amaçlı ölüyü anma törenleri geleneksel Türk inancıyla ilgili hususlardır.

Sonuç olarak eski Türk hayatında var olan törenlerde etkinliği olan inançlarımızın asırlar sonrada Eruh ve Pervari yöresinde devam ettikleri görülmektedir. Söz konusu geçiş dönemleri ve çeşitli konularla ilgili inanışların bazısının aynı, bazısının kısmen, bazılarının da değişerek korunduğunu ve yaşatıldığını anlamaktayız.

BİLİYOGRAFYA

KUR'AN-I KERİM

ARAZ, Rıfat, *Harput'ta Eski Türk İnançları ve Halk Hekimliği*, Ankara 1995.

ATEŞ, Ali Osman, *Cahiliye ve Ehli Beyt Örf ve Adetleri*, İstanbul 1996.

BOZKURT, Nebi, *Hadiste Folklor Eğlence*, İstanbul 1997.

BÜYÜK LAROUSE Sözlük ve Ansiklopedisi "Nazar Maddesi", Gelişim Yay., cilt XIV, İstanbul 1985.

ÇELİK, Ali, *İslam'ın Kabul Veya Reddettiği Halk İnançları*, Hicaz Bölgesi, İstanbul 1995.

Çukurova Üniversitesi, Türkoloji Araştırmaları Merkezi, Türklerde Ölüm ve Ölü İle İlgili Rit ve Ritüeller, *Milli Folklor*, 2002.

Dinler Tarihi Araştırmaları II (Sempozyum: 20-21 Kasım 1998 Konya), *Türk Halk İnançlarında Din ve Din Anlayışı(Kurban Kültü Örneği)*, Ahmet

Gökbel, Dinler Tarihi Derneği Yayınları/2, Ankara 2000.

Diyanet Vakfı Yayınları, *İlmihal I(İman ve İbadetler)*, Ankara 2004.

DOĞAN, Mehmet, *Doğan Büyük Türkçe Sözlük*, Vadi Yay., Ankara 2001.

DOĞRUL, Ömer Rıza, *Yeryüzündeki Dinler Tarihi*, İstanbul 1947.

DÖNDÜREN, Hamdi, *Delilleriyle Aile İlmihali*, Bursa 1995.

GÜNAY, Ünver- GÜNGÖR, Harun, *Türk Din Tarihi*, İstanbul 1998.

GÜNAY, Ünver, *Din Ve Sosyoloji*, İstanbul 1998.

GÜNGÖR, Harun, *Türk Bodun Bilim Araştırmaları*, Kayseri 1998.

GÜNGÖR, Harun-GÜNAY, Ünver, *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*, İstanbul 1977.

<http://www.siirtkulturizm.gov.tr/BelgeGoster>.

İNAN, Abdulkadir, “*Müslüman Türklerde Şamanizm Kalıntıları*”, Ankara

Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Yayın Tarihi:1952, Sayı:1,

İNAN, Abdulkadir, *Tarihte Ve Bugün Şamanizm*, Ankara 1995.

KAFESOĞLU, İbrahim, *Türk Milli Kültürü*, İstanbul 1997.

KALFAT, Yaşar, *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnancının İzleri*.

Kardelen(Pervari Lisesi Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi), Sayı:1, İstanbul 2008.

KILIÇÇIOĞLU, Emin, *Her Yönüyle Siirt*, Ankara 1992.

KILIÇÇIOĞLU, Emin, *Tarihi ve Turistik Değerleri İle Siirt*, Yenilik Basım Evi, İstanbul 1996.

MARSHALL, Gordon, *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev. Osman Akınhay-Derya Kömürcü,

Bilim Ve Sanat Yay., Ankara 1999.

OYMAK, İskender “*Akdağ ve Çevresindeki Kutsal Mekân Anlayışı*”, *F.Ü.İ.F.D.*,

Elazığ 2000.

ÖRNEK, Sedat Veysi, *Türk Halk Bilimi*, Ankara 2002.

SARIKÇIOĞLU, Ekrem, *Din Fenomolojisi*, Isparta 2002.

SEÇKİN, Bekir Sami, *Başlangıçtan Günümüze Siirt Tarihi*, İstanbul 2005.

SELÇUK, Ali, *Tahtacılar*, İstanbul 2004.

Siirt Valiliği, Siirt İl Yıllığı, Ankara 1998.

Siirt İl Yıllığı, Siirt 1967.

Siirt Mağaraları, Siirt Valiliği Yayınları 2003.

Siirt Valiliği Yayınları(Yayın Yönetmeni Hıfzullah Eryeşil), *Beyaz Kent Siirt*, Soner, Basım Sanayi,, İstanbul 2007.

Siirt Valiliği, Siirt'te Tespit ve Tescili Yapılmayan Kültür Varlıkları, Siirt Valiliği Yayınları 2003.

TANYU, Hikmet, *İslamlıktan Önce Türklerde Tek Tanrı İnancı*, Ankara 1990.

TEZCAN, Mahmut, *Ülkemizde Başlık Parası Uygulaması*, Ankara 1977, Siirt Valiliği, *Türkiye de Beldeler Turizm Siirt*.

Yurt Ansiklopedisi Türkiye, İl İl Dünyü Bugünü Yarını, Anadolu Yayıncılık, İstanbul, 1982-1983, Cilt:9.

TÜFEKÇİOĞLU-, Abdulhamit – BORAN, Ali *Eruh'ta Osmanlı Dönemi Eserleri*, Siirt Valiliği Yayınları 2009.

TÜFEKÇİOĞLU-, Abdulhamit – BORAN, Ali *Pervari ve Şirvan da Osmanlı Dönemi Eserleri*, Siirt Valiliği Yayınları, Ankara 2009.

Kaynak Kişiler

ACAR, Abdulhamit, 1965 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Belenoluk Köyünde İkamet Etmekte.

ACAR, Ano, 1929 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari'de İkamet Etmekte.

AKO, Esmâ, 1948 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Yukarıbalcılar Köyünde İkamet Etmekte.

ATILMIŞ, Meryem, 1950 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari'de İkamet Etmekte.

AYBEK, Derviş, 1945 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Görendoruk Köyünde İkamet Etmekte.

AYBEK, Hacer, 1946 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Görendoruk Köyünde İkamet Etmekte.

AYDEMİR, Azime, 1945 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari'de İkamet Etmekte.

AYDOĞAN, Osman, 1943 Eruh Doğumlu, İlkokul Mezunu, Eruh'ta İkamet Etmekte.

BALDUK, Heyif, 1931 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari'de İkamet Etmekte.

BEYGO, Hüsna, 1969 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Beğendik Köyünde İkamet Etmekte.

BEYTEKİN, Emine, 1943 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Bilgili Köyünde İkamet Etmekte.

BUGÜN, Hüsna, 1951 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari’de, İkamet Etmekte.

ÇAKIR, İhsan, 1979 Siirt Doğumlu, Lisans Mezunu, Eruh’ta İkamet Etmekte.

ÇAKIR, Mazul, 1930 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Siirt’te İkamet Etmekte.

DOĞAN, Abdülkerim, 1962 Pervari Doğumlu, Lise Mezunu, Pervari’de İkamet Etmekte.

EKSİK, Rahim, 1930 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Eruh’ta İkamet Etmekte.

ELÇİ, Halit, 1943 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Görendoruk Köyünde İkamet Etmekte.

ELÇİÇEK, Ayşe, 1928 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Bilgili Köyünde İkamet Etmekte.

ELÇİÇEK, Guli, 1938 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Payamlı Köyünde İkamet Etmekte.

ELÇİÇEK, Kasım, 1934 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Bilgili Köyünde İkamet Etmekte.

ELİK, Azime, 1933 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari’de, İkamet Etmekte.

ELİK, Guri, 1930 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari’de İkamet Etmekte.

ELİK, Hamdiye, 1987 Pervari Doğumlu, İlkokul Mezunu, Pervari’de İkamet Etmekte.

ELİK, Hamza, 1984 Pervari Doğumlu, Lise Mezunu, Pervari’de İkamet Etmekte.

ELİK, M.Selim, 1969 Pervari Doğumlu, Ortaokul Mezunu, Pervari’de İkamet Etmekte.

ELİK, Sahar, 1964 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari’de İkamet Etmekte.

ENÜK, Şeref, 1935 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Eruh’ta İkamet Etmekte.

ERDEMÇİ, Ahmet, 1979 Pervari Doğumlu, Lisans Mezunu, Siirt'te İkamet Etmekte.

ERDEMÇİ, Azize, 1984 Pervari Doğumlu, İlkokul Mezunu, Siirt'te İkamet Etmekte.

ERDEMÇİ, Halim, 1945 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Siirt'te İkamet Etmekte.

ERDEMÇİ, M.Tahir, 1954 Eruh Doğumlu, Ön lisans Mezunu, Siirt'te İkamet Etmekte.

ERDEMÇİ, Resul, 1925 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Eruh'ta İkamet Etmekte.

ERDEMÇİ, Zübeyde, 1944 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Siirt'te İkamet Etmekte.

ERTAN, M.Şirin, 1984 Eruh Doğumlu, Lisans Mezunu, Eruh'ta İkamet Etmekte.

ETE, Hüseyin, 1954 Eruh Doğumlu, İlkokul Mezunu, Görendoruk Köyünde İkamet Etmekte.

ETE, Kumri, 1941 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Payamlı Köyünde İkamet Etmekte.

GÖKHAN, M.Emin, 1971 Pervari Doğumlu, Ön Lisans Mezunu, Pervari'de İkamet Etmekte.

GÜL, Ahmet, 1950 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Eruh'ta İkamet Etmekte.

GÜL, İsmail, 1980 Eruh Doğumlu, Lisans Mezunu, Eruh'ta İkamet Etmekte.

GÜL, Nejla, 1988 Siirt Doğumlu, İlkokul Mezunu, Eruh'ta İkamet Etmekte.

GÜL, Şemsettin, 1979 Eruh Doğumlu, Lisans Mezunu, Eruh'ta İkamet Etmekte.

GÜNEŞ, Fatma, 1936 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Üzümlük Köyünde İkamet Etmekte.

IŞIK, Cevher, 1969 Pervari Doğumlu, Lise Mezunu, Pervari'de İkamet Etmekte.

IŞIK, Kerem, 1978 Pervari Doğumlu, İlkokul Mezunu, Pervari'de İkamet Etmekte.

İDİN, Halil, 1980 Eruh Doğumlu, Lisans Mezunu, Eruh'ta İkamet Etmekte.

KAÇMAZ, Halim, 1930 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari’de İkamet Etmekte.

KARADUMAN, Hediye, 1930 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari’de İkamet Etmekte.

KARTAL, Cemal, 1977 Pervari Doğumlu, Lisans Mezunu, Pervari’de İkamet Etmekte.

KAYA, Abdalbaki, 1941 Pervari Doğumlu, Ortaokul Mezunu, Pervari’de İkamet Etmekte.

KAYA, Ali, 1934 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari’de İkamet Etmekte.

KAYA, Vahide, 1939 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari’de İkamet Etmekte.

KAYAR, Rakiye, 1953 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Dikboğaz Köyünde İkamet Etmekte.

KEMİRGİN, Hediye, 1957 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari’de İkamet Etmekte.

OKTAY, Abdurrahman, 1930 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Eruh’ta İkamet Etmekte.

OKTAY, Sabri, 1939 Eruh Doğumlu, Lise Mezunu, Eruh’ta İkamet Etmekte.

ÖZAY, Gürgün, 1984 Eruh Doğumlu, Lise Mezunu, Eruh’ta İkamet Etmekte.

ÖZEL, Edibe, 1975 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari’de İkamet Etmekte.

ÖZEL, Muhsin, 1970 Pervari Doğumlu, Lise Mezunu, Pervari’de İkamet Etmekte.

POLAT, Ayşe, 1929 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari’de İkamet Etmekte.

POLAT, Perihan, 1953 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari’de İkamet Etmekte.

SAYDAN, Maşallah, 1950 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari’de İkamet Etmekte.

SÖKMEN, Mahmut, 1943 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari’de İkamet Etmekte.

ŞEKER, Abdulvehap, 1979 Pervari Doğumlu, Lisans Mezunu, Pervari’de İkamet Etmekte.

ŞEN, Hatice, 1930 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Dikboğaz Köyünde İkamet Etmekte.

TEĞİN, Cemil, 1932 Eruh Doğumlu, Ortaokul Mezunu, Eruh’ta İkamet Etmekte.

TEĞİN, Şemsi, 1932 Eruh Doğumlu, Ortaokul Mezunu, Eruh’ta İkamet Etmekte.

TOPRAK, Ayşe, 1944 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Dikboğaz Köyünde İkamet Etmekte.

TOPRAK, Bahar, 1957 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Eruh’ta İkamet Etmekte.

YALÇIN, Kezban, 1949 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari’de, İkamet Etmekte.

YILDIZ, Rakiye, 1953 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Eruh’ta İkamet Etmekte.

YILMAZ, Halim, 1946 Eruh Doğumlu, Tahsili Yok, Görendoruk Köyünde İkamet Etmekte.

YILMAZ, Hüseyin, 1979 Eruh Doğumlu, Lisans Mezunu, Eruh’ta İkamet Etmekte.

ZEYREK, Ahmet, 1966 Pervari Doğumlu, Tahsili Yok, Pervari’de İkamet Etmekte.

Ek 1. Dar-ı Serzer

Ek 2. Abdurrahman b. Avf Türbesi

Ek 3. Sofu Dede ziyafeti

Ek 4. Şeyh Şemseddin'in Hatunu'nun Şifalı suyu

Ek 5. Kasara Çeşmesi

Ek 6. Mele Ali Raş Türbesi

Ek 7.Yeniaydın köyü türbesi

Ek 8. Ormandalı köyü Hacı Şehmuz türbesi. Çocuk isteyen bayanların çocuklarının olması için türbe duvarında beşik yapmaları

Ek 9

Ek 10. Şeyh Abdullah Türbesi

Ek 11. Şeyh Ahmet Türbesi

Ek 12. Şeyh Ali Türbesi

Ek 13. Şeyh Cerrah Kaplıcası

Ek 14. Şeyh Eshad

Ek 15. Şeyh İbrahim Türbesi

Ek 16. Şeyh Münevver Türbesi

Ek 17. Şeyh Şemsettin(Şeyhe raş)

Ek 18. Eruh haritası

Ek 19. Eruh ilçesinden bir görünüm

Ek 20. Pervari ilçesi haritası

Ek 21. Pervari ilçesinden bir görünüm

ÖZET

“Eruh ve Pervari Yöresinde Kutsal Mekân Anlayışı ve Yaygın Halk İnanışları” adlı tezimiz giriş kısmı dışında beş bölümden oluşmaktadır.

Giriş kısmında; Eruh ve Pervari yöresinin tarihi, coğrafi konumu, sosyal yapısı, eğitim ve ekonomik durumu hakkında bilgi verilmiştir. Diğer Bölümlerde Eruh ve Pervari yöresinde geçiş dönemleri ile ilgili halk inanışları ve bu inanışların Dinler Tarihi açısından değerlendirilmesini yaptık.

Anahtar kelimeler: Eruh, Pervari, Doğum, Evlenme, Ölüm, Tabiat ile ilgili inanışlar

ABSTRACT

Our thesis called “Holy place and common people’s beliefs in Eruh and Pervari” consists of five parts except introduction.

In introduction part, there is some information about history, geographical position, educational state, economic and social structure of Eruh and Pervari. We studied in the other parts, the folk beliefs about transition periods in Eruh and Pervari and we analyzed these beliefs according to the history of religious.

Key Words: Eruh, Pervari, Birth, Mary, Dead, Beliefs of Nature